

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**SÜLEYMAN ŞEVKET'İN KAVAYİD-İ TAHRİR ADLI ESERİNDE
YAZMA EĞİTİMİ VE GÜNÜMÜZ TÜRKÇE YAZMA
EĞİTİMİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Yiğit KURT**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL**

Ankara, 2015

JÜRİ ONAY

Yiğit KURT tarafından hazırlanan Süleyman Şevket'in Kavaid-i Tahrir Adlı Eserinde Yazma Eğitimi ve Günümüz Türkçe Yazma Eğitimi ile Karşılaştırılması adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisan Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: 21/12/2015

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ali YAKICI

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Ahmet DEMİR

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2015

Prof. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Süleyman Şevket'in Kavaid-i Tahrir Adlı Eserinde Yazma Eğitimi ve Günümüz Türkçe Yazma Eğitimi ile Karşılaştırılması adlı çalışmamızda, dil eğitiminin önemli bir yönünü oluşturan yazma eğitimi ele alınmıştır. Süleyman Şevket'in 1329 yılında yayınlanan kitabı *Kavaid-i Tahrir* adlı eseri doğrudan 'yazma becerisi' ile ilgilidir. Çalışmamızda *Kavaid-i Tahrir* Latin alfabesine aktarılmış ve sonra da günümüz yazma eğitimi çerçevesinde incelenmiştir.

Kavaid-i Tahrir'de dilin kaynağı, çeşitli açılardan dilin tarifi, dili tanımlayan nazariyeler, nazariyelerin eleştirisi, dillerin sınıflandırılması, noktalama işaretleri gibi konular örneklerle izah edilirken, 'yazma becerisi' de çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Bu konularla birlikte kitabın en dikkat çekici yönü başarılı bir yazma eğitiminin ilkelerinin örneklerle dikkate sunulmasıdır.

Bütün bunlarla birlikte *Kavaid-i Tahrir*'de metin yaratma sürecinin aşamaları sıralanır, metin türleri (mektup, hitâbet, hikâye, temaşa, şiir gibi) karşılaştırmalı olarak ortaya konur ve özellikleri çeşitli örnekler üzerinden incelenir. Böylece yazma eğitiminin geliştirilmesi için neler yapılması gerektiği örneklerle somut olarak dikkate sunulur.

Kitapta aşamalılık sırasına göre genel olarak yazı yazarken dikkat edilecek hususlar ayrıntılı bir şekilde anlatıldıktan sonra, metin türlerine geçilir. Mektup, hitabet, hikâye, temaşa (tiyatro), şiir gibi türler örnekler aracılığıyla izah edilir, özellikleri sıralanır. Nesir ve nazım biçimindeki iki anlatım tarzını ve bu anlatım tarzlarının karakteristiğini veren türler ele alınır. Hitabet, hikâye, temaşa (tiyatro) düz yazı türleri olarak ele alınırken şiir de müstakil bir biçimde değerlendirilir. Nazım anlatım tarzı genel hatlarıyla izah edildikten sonra şiir türü üzerinde durulur. Biçim, içerik, dil ve anlatım, ahenk unsurları gibi noktalar dikkate sunulur; ayrıntılı bir biçimde vezinler konusu ele alınır.

Okullarımızda yazma becerisinin geliştirilmesi için takip edilebilecek öğretim yöntemleri hakkında değerlendirmeler yapılır. Yazma becerisinin geliştirilmesi uygulamalı çalışmalar çerçevesinde tartışılır. Yazı yazarken neler yapılması, nelerden kaçınılması gerektiği üzerinde durulur ve okullarda yazı yazma ile ilgili en çok yapılan yanlışlar dikkate sunulur. Yazı yazma ile ilgili öneriler sıralanır. Örneğin; önerilerden biri, yazı yazarken 'ne' sorusu kadar 'nasıl' ve 'niçin' sorularının da önemli olduğu izah edilir.

Çalışmamızda, ‘giriş’ bölümünde Süleyman Şevket’in hayat hikâyesi verilmektedir. Kaynaklarda yazarın ayrıntılı hayat hikâyesine ulaşamamıştır. Ancak oğlu Yağız Tanlı ile iletişime geçilmiş ve yazarın hayatı ile ilgili bilgiler oğlunun anlatımıyla dikkate sunulmuştur.

Çalışmada diğer bölümler, Süleyman Şevket’in Kavaid-i Tahrir adlı eserinde “Yazma Eğitimi” ile ilgili konuların Latin alfabesine aktarılması ve günümüz yazma eğitimiyle karşılaştırılmasından ibarettir.

ÖZET

Tezimize konu olan Süleyman Şevket'e ait *Kavaid-i Tahrir* adlı eser iki yüz otuz sekiz sayfadan oluşmaktadır. Çalışmamızda 1329 yılında yayınlanan kitap Latin alfabesine aktarıldıktan sonra günümüz yazma eğitimi çerçevesinde incelenmiştir. Kitap, Türkçe eğitiminin önemli bir yönünü oluşturan yazma eğitimi bağlamında ele alınarak, günümüz yazma eğitimi ile ilgili yazılmış bilimsel makalelerle sınırlıdır. Özellikle yararlandığımız Prof. Dr. Abdurrahman Güzel ve Doç. Dr. Halit Karatay Editörlüğünde yazılmış olan “Türkçe Öğretimi El Kitabı” ile Prof. Dr. Murat Özbay editörlüğünde yazılmış olan “Yazma Eğitimi” adlı kitaplarda yer alan konuyla ilgili yazılmış bölümler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Kavaid-i Tahrir'de dilin kaynağı, çeşitli açılardan dilin tarifi, dili tanımlayan nazariyeler, nazariyelerin eleştirisi, dillerin sınıflandırılması, noktalama işaretleri gibi konular örnek metinler üzerinden izah edildikten sonra bir beceri alanı olarak ‘yazma’ çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Diğer taraftan başarılı bir yazma eğitiminin ilkeleri örneklerle dikkate sunulur.

Kitabın belki de en dikkat çeken kısmı, yazma becerisinin geliştirilmesi için nelere dikkat edilmesi gerektiği yönündeki önerilerin sıralandığı bölümdür. Kitapta metin yaratma sürecinin aşamaları sıralanır, metin türleri (mektup, hitâbet, hikâye, temâşa, şiir gibi) karşılaştırmalı olarak ortaya konur ve özellikleri çeşitli örnekler üzerinden tartışılır. Böylece yazma eğitiminin geliştirilmesi için gerekli hususiyetler örneklerle somut olarak verilir.

Çalışmamızda Türkçe eğitiminin bir beceri alanı olan ‘yazma eğitimi’ odağa alınmıştır. Öncelikle Süleyman Şevket'in *Kavaid-i Tahrir* adlı Osmanlı alfabeli eseri, yazma eğitimiyle doğrudan ilgili kısımları Latin alfabesine aktarılmış ve kitap, günümüz yazma eğitimi bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Süleyman Şevket, *Kavaid-i Tahrir*, Türkçe Eğitimi, Yazma Eğitimi

ABSTRACT

Kavaid-i Tahrir which is the subject to four thesis and written by Süleyman Şevket consists of two hundred and thirty-eight pages. In this study, this book published in 1329 was studied within the framework of contemporary writing education after being transferred to the Latin alphabet. While the book was discussed within the context of writing training which represents an important aspect of Turkish education, it is limited to the scientific articles about writing training. In the books called “Turkish Education Guidebook” which is written under the guidance of Prof. Dr. Abdurrahman Güzel and Assoc. Prof. Dr. Halit Karatay and also which we made use of considerable and called “Writing Training” written under the guidance of Prof. Dr. Murat Özbay, the related chapters were evaluated comparatively.

After the subjects such as the source of the language, a description of the language from various angles, the theories that define the language, the criticism of the theories, the classification of languages and punctuation are explained through text examples, 'writing' as a skill area is discussed in various aspects. On the other hand, the principles of successful writing education are presented carefully with examples.

Perhaps the most remarkable part of the book is the section about the suggestions that should be paid attention to improve the writing skills. The stages of text creation process are listed in the book; types of texts (such as letters, rhetoric, history, spectacle, and poetry) are revealed comparatively and features of them are discussed through several examples. Thus, the necessary characters for the development of writing education are given with examples perceptibly.

In this study, writing education as a skill area of the Turkish language is brought into focus. First of all the related chapters of “Kavaid-i Tahrir” written by Süleyman Şevket (as a work of Ottoman alphabet) were translated into the Latin alphabet and the book has been evaluated in the context of contemporary writing education.

Key words: Süleyman Şevket, Kavaid-i Tahrir, Turkish Education, Writing Education

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
GİRİŞ.....	1
1. TEZİN AMACI VE ÖNEMİ	1
2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	1
3. ÇALIŞMANIN SINIRLILIKLARI	1
4. PROBLEM CÜMLESİ	2
5. SÜLEYMAN ŞEVKET'İN HAYATI ve ESERLERİ	2
5.1. Süleyman Şevket [Tanlı] (1885 - 1972)	2
1. BÖLÜM.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
1. İLKÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YAZMA EĞİTİMİ.....	6
1.1. İlköğretim I. Kademe.....	6
1.2. İlköğretim II. Kademe	8
2. YAZILI ANLATIM ve UNSURLARI.....	10
2.1. Yazılı Anlatımda Konu.....	10
2.2. Yazılı Anlatımda Plan.....	11
2.3. Yazılı Anlatımda Kelime	11
2.4. Yazılı Anlatımda Cümle	12
2.5. Yazılı Anlatımda Paragraf	12
2.6. Yazılı Anlatımda Başlık	13
3. YAZMA EĞİTİMİ AÇISINDAN METİN BİLGİSİ	13
3.1. Metinle İlgili Kavramlar	13

3.2. Metin Türleri.....	14
3.3. Metinsellik Ölçütleri ve Yazma İlişkisi	14
3.4. Yazmada Konu Belirleme.....	15
4. YAZMA ÇALIŞMALARINI DEĞERLENDİRME	15
2. BÖLÜM.....	20
SÜLEYMAN ŞEVKET'İN KAVAİD-İ TAHRİR ADLI ESERİNDE	
YAZMA EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ	20
1. LİSAN VE YAZI.....	20
2. YAZILARILARIMIZ HAKKINDA VESÂYA	21
3. ENVÂ-I TAHRİR.....	22
4. KİTÂBETTE USÛL-İ TEDRİS	23
3. BÖLÜM.....	25
SÜLEYMAN ŞEVKET'İN KAVAİD-İ TAHRİR ESERİNDE YAZMA	
EĞİTİMİ VE GÜNÜMÜZ YAZMA EĞİTİMİ BAĞLAMINDA	
DEĞERLENDİRİLMESİ.....	25
1. KABLE'Ş-ŞURU' BAZI MUKADDİMAT.....	25
1.1. Lisan ve Yazı	25
1.2. Lisan	25
1.2.1. Menşe-i lisan.....	27
1.2.2. Lisanın Sermayesi.....	28
1.2.3. İhtilâf-ı Elsine	28
1.2.4. Lisanların Hayatı	28
1.2.5. Vaz'î veya Sun'î Lisanlar	29
1.2.6. Volapuk	29
1.2.7. Esperanto	30
1.3. Yazı.....	30
1.3.1. Sualler.....	31
1.4. Tenkît.....	31
1.4.1. Sekte	35

1.4.2. Fasıla.....	36
1.4.3. Nokta	37
1.4.4. İki Nokta	37
1.4.5. Nokta-i İstifham.....	37
1.4.6. Nokta-i Nida ve Taaccüp	37
1.4.7. Hatt	38
1.4.8. Mümeyyize	39
1.4.9. Mu'terize	39
2. YAZILARIMIZ HAKKINDA VESÂYA	43
3. ENVÂ'-I TAHRİR	50
3.1. Nesir ve Envâ'ı	51
3.1.1. Hitabet	53
3.1.2. Hikâye ve Temâşâ	57
3.2. Vezinler.....	61
3.2.1. Vezinde Heceler	62
3.2.2. Vezinde Vâhid Kıyasîler	62
3.2.3. Vezinler Beyninde Mukayese.....	64
3.3. Nazmın Envâ'ı	64
3.3.1. Eşkâl-i Nazım:	64
3.3.2. Mevzua Göre Nazım.....	65
4. KİTÂBETTE USÛL-İ TEDRİS	69
5. SONUÇ	80
6. KAYNAKLAR	82
7. EKLER	84
EK 1. ORJİNAL METİN ÖRNEKLERİ	84
EK 2. SÖZLÜK	109
EK 3. TURNITIN RAPORU	113

GİRİŞ

1. TEZİN AMACI VE ÖNEMİ

Tezin başlıca amacı 1329 yılında yayınlanan Süleyman Şevket'in 'Kavaid-i Tahrir' adlı eserini Latin alfabesine aktarmak, eserdeki yazma eğitimi ile ilgili görüşler üzerine bir değerlendirme yaparak günümüz Türkçe Yazma Eğitimi ile karşılaştırmaktır. 'Kavaid-i Tahrir'deki yazma eğitimi ile ilgili yaklaşımlar, günümüz yazma eğitimindeki yaklaşımlar bağlamında irdelenecektir.

Tez, daha önce ele alınmamış dolayısıyla Latin harflerine aktarılmamış bir eser olduğundan ve hem eserdeki hem de dönemin yazma eğitimi ile günümüz yazma eğitimini karşılaştırmalı olarak ele alınmasından önemlidir. Çalışmamız ile yazma eğitimi anlamında önemli bilgileri içeren eser, ayrıntılı biçimde değerlendirilmiş olacaktır.

2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden belge taramasına (doküman incelemesi) dayalı metin çözümlemesi kullanılacaktır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.

Çalışma, nitel bir araştırma olmakla beraber karşılaştırmaya dayalı bir çalışma olacaktır. Süleyman Şevket'in 'Kavaid-i Tahrir' adlı eseri, Latin alfabesine aktarıldıktan sonra, eserin içeriği (yazma eğitimi, yazma eğitime yaklaşımlar, yöntem ve teknik, yazma eğitimi ile ilgili temel kavramlar vb.) günümüz yazma eğitimi ile karşılaştırılacaktır. Bu bağlamda eserin Türkçe eğitimi içerisindeki yeri ve önemi ortaya konulacaktır.

3. ÇALIŞMANIN SINIRLILIKLARI

Çalışma, Süleyman Şevket'in 'Kavaid-i Tahrir' adlı eserinde yer alan yazma eğitimi ile ilgili konularla ve günümüz yazma eğitimi ile ilgili yazılmış bilimsel makalelerle sınırlı olup ayrıca özellikle yararlandığımız Prof. Dr. Abdurrahman Güzel ve Doç. Dr. Halit Karatay Editörlüğünde yazılmış olan "Türkçe Öğretimi El Kitabı" ile Prof. Dr. Murat Özbay editörlüğünde yazılmış olan "Yazma Eğitimi" adlı kitaplarla sınırlıdır.

4. PROBLEM CÜMLESİ

Süleyman Şevket'in *Kavaid-i Tahrir* adlı eseri üzerinden 20. yüzyılın başlarındaki yazma eğitimi ile günümüzdeki yazma eğitimini karşılaştırdığımızda ortaya çıkan durum nedir?

5. SÜLEYMAN ŞEVKET'İN HAYATI ve ESERLERİ

5.1. Süleyman Şevket [Tanlı](1885 - 1972)*

Süleyman Şevket Tanlı 1885 yılında Selanik'in Beşçınar semtinde dünyaya geldi. Annesi Talia Hanım, babası avukat Mehmet Nuri Bey'di. Mehmet Nuri Bey Selanik'e Erzincan'ın Kemah kazasından gelmiş, Selanik'in yerlisi Talia Hanım'la evlenmişti. Bu evlilikten Ahmet Celal, Mahmut Hilmi, Süleyman Şevket ve Makbule adlı çocukları dünyaya geldi. Aslında ailenin dört değil beş çocuğu olmuştu. Üçüncü olarak dünyaya gelen ve kendisine Süleyman Şevket adı verilen evlat çok kısa bir süre yaşamış ve ölmüştü. İki yıl sonra aile yine bir bebek bekliyordu. Doğan bebek erkek olunca ona iki yıl önce ölen evladın adı verildi. Bu çocuk yıllar sonra edebiyat hocası olacak, edebiyat kitapları yazacak Süleyman Şevket Tanlı'ydı.

Süleyman Şevket hayata katılabilecek duruma gelince iki ağabeyi, kendisinden iki yıl sonra dünyaya gelen kızkardeşi, anne ve babasıyla mutlu, mahalledeki arkadaşlarıyla oyun dolu günler yaşamaya başladı. Fakat altı yaşına geldiğinde annesi hastalandı, yatağa düştü. Verem kısa sürede annesini alıp götürdü. Annesinin yatakta geçirdiği günler, ölümü Süleyman Şevket'in bütün canlılığını koruyan eski anılarının başında gelmiştir. Hele cenaze törenine katılması konusunda yapılan ısrarlardan kurtulmak için evden kaçışı çocukluk günlerinin hiç unutmadığı hüznü bir hatırasıdır.

Süleyman Şevket annesinin ölümünün hemen öncesinde okula başlamıştı. Selanik Rüştüyesi'ne gidiyordu. Artık evde anne sıcaklığının olmayışı Süleyman Şevket'i evin diğer fertlerinden kopuk bir çocuk haline dönüştürmüştü. Selanik İdadisi'ne geçince yatılı öğrenci oldu. Çoğu hafta sonlarında okulda kalmayı tercih ediyor, orada eve çıkmayan arkadaşlarıyla birlikte hafta tatilini geçiriyordu. Buarada babası yeni bir evliliğin

* Süleyman Şevket'in hayatına kaynaklar üzerinden ayrıntılı olarak ulaşamadığımız için yazarın oğlu Boğaziçi Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulunda Öğretim Görevlisi olan Yağız Tanlı ile iletişime geçilmiştir. Bu bölümde verilen hayat hikâyesi, yazarın bizzat kaleme aldığı bir metindir. Metin yazarının isteği üzerine de aynen buraya konulmuştur.

eşğindeydi. Çocukları böylece daha bir toparlayacağını düşünüyordu, evlendi. Süleyman Şevket, "gerçekten iyi bir hanımefendiydi" diye nitelendirdiği babasının yeni eşini rahatsız etmemek için evden daha da bir uzaklaştı. Kitaplar okuyarak zamanını değerlendiriyordu. İdadi'yi bitirme çağına gelmişti. İdadi'den mezun olunca babası ondan avukat yazıhanesinde kendisine yardımcı olmasını istedi, birlikte çalışmayı önerdi. Hâlbuki Süleyman Şevket İstanbul'a gidip üniversitede okumayı kafasına koymuştu. Öyle de yaptı. Fakat babasına yük olmak da hiç istemiyordu. Hukuk Fakültesi sınavına girdi ve kazandı. Edebiyat Fakültesi o yıllarda Hukuk Fakültesi'nden bir yıl daha kısa bir eğitim süresi sonunda mezun verdiğinden oraya kaydını yaptırdı. Kuvvetli bir muhakeme gücü, düşüncesini sözlere iyi aktarabilme yeteneği ve fikrini sonuna kadar yılmadan savunan kişiliğini farkedene İdadi'deki hocaları özellikle hukukçu olmasını kendisine hararetle önermişlerdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde son derece parlak bir öğrenci oldu. Hocalarından çok yararlandı. Konusunda ilerleyebilmek için uygun bir ortam içindeydi. İstanbul'daki kütüphaneler onun için çok çekici kitaplarla doluydu. Zaten koca İstanbul, insanlardan kaçan kişiliğine pek uygundu. Bu büyük şehirde yok oluveriyordu. Selanik İdadi'sinden kendisi gibi İstanbul'a üniversite öğrenimine gelmiş üç sınıf arkadaşı olmasa bütünüyle yalnız başına bir hayat sürecekti burada. Çemberlitaş'ta bir handa dört arkadaş birlikte kalıyorlardı. Bu arkadaşlarıyla onlar birer birer bu dünyadan ayrılana kadar yakınlığı sürmüştür. Sözü edilen arkadaşları Türk Musikisi'ne eserler bırakmış Mıldan Niyazi Bey, Vali Ali Rıza Bey ve Avukat Ömer Bey'di.

Üniversite öğrenimi bitince hemen öğretmenliğe başlamak için açılan sınavlara girdi. İlk sınav Beyrut'daki bir lisede öğretmenlik içindi. Bir kişi alınacaktı, o kişi Süleyman Şevket oldu. Fakat o günlerde iki sınav daha açılacaktı. Biri İzmir'deki, diğeri İstanbul'daki bir lise için. Beyrut'a gitme kararını vermeden bu sınavların da sonuçlarını almak istedi. İzmir'i kazandı. Beyrut sınavıyla İstanbul sınavının komisyonları yine aynı kişilerden oluşmuştu. Sınav kağıdında isimler kapalıydı. Komisyon başkanı Emrullah Efendi "O acayip yazılı zat bu sınava da girmiş" diyerek kağıdını komisyon arkadaşlarına gösterdi. "Yazısı kargacık burgacık ama yazdıkları cevher" diye ilave etti. İstanbul'daki sınavı da yaşlı başlı, tecrübeli öğretmenler arasından bu çelimsiz genç kazanmıştı. Sınav ikincisi bey kendisine Beyrut ya da İzmir'e gitmeyi seçmesi için para teklifinde de bulunmuştu. Süleyman Şevket, kütüphanelerinden yararlanarak kendisini daha da geliştirmek amacıyla İstanbul'u tercih etti.

Şimdi altı altın aylıkla Mercan Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olmuştu. Günleri okul ve kütüphane arasında geçiyordu. Konusunda sağlam bir bilgi birikimi oluşturmada belleği de kendisine yardımcı olmaktaydı. Gayet kuvvetli bir hafızası vardı. Her okuduğu bütün ayrıntılarıyla kafasında kalırdı. Kısa sürede edebiyat öğretmenleri arasında adı geçenlerden olmuştu. Edebiyatla ilgili konularda dergilerde çıkan yazıları adını daha da duyurdu. Selanik'ten arasına haber alıyordu. Ağabeyleri askere gitmiş, fakat ikisi de hastalanıp bir daha geri dönmemişlerdi. Babası, kızkardeşi, teyzesi Balkan Harbi dolayısıyla Türkiye'ye göçüyorlardı, Bergama'ya yerleşeceklerdi. Şimdi de zaman zaman Bergama'dan haberler geliyordu kendisine. Kızkardeşi Bergama'da evlenmişti fakat mutlu bir evliliği yoktu. Bir oğlu olmuş, doğumdan kısa bir süre sonra kocasından ayrıldığı haberi Süleyman Şevket'e ulaşmıştı. Onun ardından babasının öldüğü haberi geldi. Han odalarından artık tek başına bir eve çıkmalı epey zaman olmuştu. Hemen kardeşini, kardeşinin oğlunu ve teyzesini İstanbul'a getirtti. Kardeşinin bir süre sonra hasta olduğu anlaşıldı. O da annesi gibi vereme yakalanmıştı. Çak yaşamadı, vefat etti. Teyzesi de az sonra ahirete intikal etti. Süleyman Şevket yine yalnız kalmıştı. "Muallimler Dergisi"ne yazılar yazıyor, bu derginin her ayrıntısıyla uğraşıyordu.

Dergiyi hiçbir maddi karşılığı olmadan hemen hemen tek başına çıkarıyor denilebilirdi. O sıralarda bu dergi, eğitim ve edebiyat çevrelerinde hayli yeri olan bir yayın organıydı. Dergi Süleyman Şevket'e belki maddi bir yarar getirmiyordu ama herhalde ruhsal yönden kendisini çok tatmin ediyor olmalıydı. Hiç değilse eğitim ve edebiyat çevrelerinde ünü iyice yayılıyordu. Eğitim ile öğretmenler ve öğretmen haklarıyla ilgili yazıları dikkat çekiyor, ortaya bir takım tartışmalar çıkarıyordu. O zamanki adıyla Maarif Vekâleti'nin de tanıdığı, bildiği eğitimcilerden olmuştu.

Süleyman Şevket okullarda okutulacak Türkçe ve Edebiyat kitaplarının eksikliğini hissetmekteydi. Bu arada Darüşşafaka, Vefa Lisesi, Kabataş Lisesi, Fevziye, Çapa'da bulunan ve öğretmen yetiştiren, o zamanki adıyla Darülmuallimat'ta öğretmenlikler yapmıştı. Bütün bu okullarda gördükleri Türk eğitimine modern anlamda yazılmış Türkçe ve Edebiyat ders kitaplarının kazandırılması düşüncesini destekliyordu. Bu kitapları yazmaya karar verdi. Ortaokul ve liselerde okutulacak ilk Türkçe ve Edebiyat ders kitapları 1921 yılından itibaren uzun seneler Türk eğitimine hizmet edecekti. Süleyman Şevket kitaplarının adını "Güzel Yazılar" koydu. Hazırlanan bu ilk kitapları Remzi Kitabevi bastı. Daha sonraları Süleyman Şevket yazdığı kitapların yayıncılığını da kendisi üstlendi.

Süleyman Şevket eğitimcilik yılları içinde Milli Eğitim Bakanlığı'na çeşitli zamanlarda değişik üst düzey görevlere getirilmek istenmiş fakat o hiçbirini kabul etmemiştir. Bu görevler tek başına çalışmayı seven, kitapları arasındayken bütünüyle dünyadan kopan, utangaç, elden geldiğince kişisel ilişkilerden kaçmayı seçen, her zaman başını dik tutmaya çalışan, doğru bildiği yoldan işi inatçılık boyutlarına vardırır şekilde dönmeyen birisi için zaten Milli Eğitim Bakanlığı'nda önerilen görevlerin pek kısa ömürlü olacağına şüphe yoktu.

Süleyman Şevket "Güzel Yazılar" adlı edebiyat kitaplarını hep kendi adına hazırlayıp bastırıyordu. Bu defa 1947 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Bakanlık adına bastırılacak Lise I, II, ve III. sınıflarında tek kitap olarak okutulacak Edebiyat kitaplarını yazmakla görevlendirildi. Teklif haziran ayında yapılıyordu ve bu üç sınıfın ders kitapları o yılın Eylül ayı ortasında açılacak öğretim dönemine yetişecekti. Bu olmaz işi üstlenmek istemedi. Eski bir öğrencisi olan devrin Milli Eğitim Bakanı bizzat Şişli'deki evine kadar gelmiş vebu konuda Bakanlığın ne kadar ısrarcı olduğunu yinelemişti. Çeşitli duygular içinde işe koyuldu. Tek başına üç cilt kitabı iki ayda yazdı. Kitabın baskı esnasındaki düzeltmenlik işini bile hiç yardımsız kendi yaptı. Gayet yorucu, yorucu olduğu kadar stresli aylardı bunlar. Bu kitap serisinin adını "Tarih Boyunca Güzel Yazılar" koydu. 1947-1948 öğretim yılına yetişen bu ders kitapları üç yıl boyunca Türkiye'deki bütün liselerde okutuldu. Bu devrenin sonunda kendisinde şeker hastalığı tespit edildi. Bir süre dinlendi, sonra yine kendi "Güzel Yazılar" dizisine başladı, 1950 yılında Lise I için yazdığı birinci cildi çıkardı. İkinci ve üçüncü ciltler için çalışmalara koyuldu. 1950 yılında emekli oldu. 43 yıl 3 aylık okullardaki resmi görev süresini tamamladı. Bu devreden sonra ortaokullar için üç ciltlik Türkçe kitabı da yazdı. Fakat bastırmadı. Yıllardır bir sözlük hazırlama çalışması içindeydi, onu da sürdürüyordu. Giderek çalışmaları yavaşladı. Son günlerine kadar okumak tek meşgalesi olmaya devam etti. 31 Aralık 1971 günü akşam geç saatte evinde düştü ve kalça kemiğini kırdı. Sağlığı bozuldu ve 25 Ağustos 1972 Cuma günü saat 11:15'te hayata gözlerini yumdu. Ertesi gün İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığında toprağa verildi.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. İLKÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YAZMA EĞİTİMİ

Dil, öğrencilerin çevrelerindeki olayları sorgulayarak karar vermesine, olayları farklı açılardan bakarak değerlendirmesine, sosyalleşmesine ve çağdaşlaşmasına büyük katkı sağlamaktadır (MEB, 2004:13). Dil öğretiminin temel hedefi, öğrencilerin dilin farklı bağlamlarda aldığı görünümleri kavramalı, dil aracılığıyla kendilerini ifade edebilmeleri, değişik bilgi kaynaklarına ulaşarak duygu, düşünce ve hayal dünyalarının zenginleştirmeleridir. Yazma becerisi bu hedefe ulaşmada öğrencilerin düşüncelerini genişletme, bilgilerini düzenleme, dili kullanma, bilgi birikimlerini zenginleştirme ve zihinsel sözlüklerini geliştirmelerine yardım ettiği için (Güneş, 2007:161) ilköğretim okullarında uygulanmak üzere hazırlanan Türkçe programlarının yazma eğitimi bakımından da nitelikli olması gerekmektedir.

Yazma eğitiminin tarihsel süreçteki gelişimini ortaya koymak ve Cumhuriyet dönemi öncesi yazma eğitimi karşılaştırmak amacıyla Cumhuriyet döneminde ilköğretim için hazırlanan programların incelenmesinde fayda vardır.

1.1. İlköğretim I. Kademe

Yazma, okulda kazanılana bir beceri olduğundan yazma eğitimi, “yazma becerisini kazandırma ve geliştirme” boyutlarıyla değerlendirilmelidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ilköğretim okullarının I. Kademesi için hazırlanan Türkçe öğretim programlarına göre “elifba” dersinde kazandırılan yazma becerisi “tahrir (kompozisyon), imlâ ve yazı” derslerinde geliştirilmeye çalışılmıştır.

1340 (1924) Programında okuma yazma öğretirken öğretmenlerin savtî usûl (ses yöntemi) veya kelime usulünden istedikleri birini seçebilecekleri, her iki yönetime göre derslerin işleniş şeklinin daha sonra yarı bir talimatnameyle açıklanacağı belirtilmiştir.(MV, 1340a: 6). Programda birinci sınıftan sonra yazma becerisini geliştirmeye yönelik Yazı, Tahrir ve İmlâ derslerine bağımsız saatler ayrılmıştır. Birinci

sınıfta Elifba dersinin 12 saat olacağı belirtilmiş, bu derste öncelikle elifbanın öğretileceği, yılın geri kalan kısmında da ağırlıklı olarak düzgün, akıcı ve anlaşılır okumaya daha sonra da okunan parçalarla ilgili imlâ, inşad ve yazı etkinliklerine yer verileceği ifade edilmiştir. Yazı derslerine ikinci sınıfta 2, üç, dört ve beşinci sınıflarda 1'er saat ayrılmış ancak dersin işlenişe yönelik bir açıklama yapılmamıştır. İki ve üçüncü sınıflarda 2, dört ve beşinci sınıflarda 1'er saat okutulacak imla dersinin içeriği de Yazı ve Tahrir derslerine destekler niteliktedir.

1926 İlk Mektep Müfredat Programında öğrencilerin duygu, düşünce ve bildiklerini yazılı ve sözlü olarak, doğru ve güzel anlatma becerisi kazandırmak (MV, 1926: 28) Türkçe dersinin hedefleri arasındadır. Programda Elifba, Kıraat, İnşad, Yazı, Tahrir ve Sarf derslerinin ayrı düşünülmemesi gerektiği, bu derslerin birbirinin tamamlayıcısı ve yardımcısı olduğu önemle vurgulanmıştır.

Tahrir dersinin ikinci sınıflardaki işleniş süresi artırılmış, iki, üç, dört ve beşinci sınıflarda bu dersin 2'şer saat okutulacağı ifade edilmiştir. Dersin işlenişinde uygulanacak esaslar şunlardır:

1. Kompozisyon konuları öğrencinin gelişim düzeyine ve ruh hâline uygun olmalıdır.
2. Kompozisyon ödevleri başlangıçta kısa cümlelerin yazımıyla gerçekleştirilir.
3. Kompozisyon dersinin konularını çocuğun okulda veya okul dışında yaşadığı olaylar, hayat bilgisi dersinde anlatılan kısa hikâye ve masallar, okuma kitabında okunan parçalar oluşturur.
4. Kompozisyon ödevlerinin yapılmasında çocuklar mümkün olduğunca serbest bırakılmalıdır.
5. Öğretmenler, kompozisyon ödevlerinin bizzat düzelterek hataları işaretlemeli, ödevleri düzelterken yazım, fikir ve şive hatalarını da dikkate almalıdır, sıklıkla tekrarlanan hataları sınıfta tartışmalı ve öğrencilerin katılımıyla düzeltmelidir.
6. Özellikle son iki sınıfta öğrenciye senet, mektup vb. türlerde de yazı yazma öğretilmelidir.
7. Kompozisyon dersi öğrenciye düzgün ve temiz yazma alışkanlığını kazandırmalıdır (MV, 1926:38-39).

Yazma eğitimin ilkeleri olarak da söylenebilecek bu açıklamalara göre Tahrir dersinin işlenişinde yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, diğer disiplinlerle ilişki kurma, kolaydan zora, basitten karmaşığa, hedef kitleye göre ilkeleri esas alınmıştır.

Programda dil bilgisi kurallarının çocukları doğru konuşma doğru konuşma ve yazmaya alıştırmak için uygulamalı olarak verileceği belirtilmiş ve ders işlenişinde her zaman örneklerden kurallara gidileceği ifade edilmiştir (MV, 1926: 41). Dil bilgisi öğretiminde tümevarım yönteminin önerilmesi ve bilgidan çok ifadenin önemine dikkat çekilmesi programın olumlu yönleri olarak ifade edilebilir.

1.2. İlköğretim II. Kademe

İkinci Heyet-i İlmiye Toplantısı'nda (Nisan 1924) alınan kararlara bağlı olarak ortaöğretimin örgütsel yapısı biçimlenmiş, ayrıca müfredat programlarına bağlı olarak derslerin içeriği belirlenmiştir. Beş yıllık ilkokulun üzerine üç yıllık birinci devre lise ve yine üç yıllık ikinci devre lise biçimindeki yapıyla eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi hedeflenmiş, 1 Eylül 1924 tarihinden itibaren birinci devre liseler orta mektep adını almıştır (Yücel; 1994: 184)

Cumhuriyet döneminde ilköğretimin ikinci kademesine yönelik olarak hazırlanan ilk program, Lise Birinci Devre Müfredat Programı'dır. 1340 (1924) yılında hazırlanan bu Programda her öğrenme alanı için bağımsız bir ders saati ayrılmıştır. Kitabet ve İmla, yazma eğitimine yönelik derslerdir. İmla, birinci sınıfta bağımsız bir dersken ikinci sınıfta Kitabet dersiyle birleştirilmiştir. Üçüncü sınıfta İmla dersi bulunmamaktadır. Birinci sınıfta 7 saatlik Türkçe dersinin 1 saati Kitabete, 1 saati İmlaya, ikinci sınıfta 5 saatlik Türkçe dersinin 1 saati Kitabet ve İmlaya, üçüncü sınıfta 4 saatlik Türkçe dersinin 1 saati Kitabete ayrılmıştır. Derslerde ele alınacak konulara, uygulanacak yöntemlere ve kullanılacak araç-gereçlere ilişkin fazla açıklama yapılmamış, sadece Kitabet derslerinde öğrencilerin duygu ve gözlemlerine uygun serbest konuların ve talebenin kabiliyetine ve müktesebatına göre vazifelerin verileceği belirtilmiştir.

1 Kasım 1928 tarihinde yeni Türk harflerinin kabulünden sonra Türkçe Programı yeniden düzenlenmiş ve 1929 yılında orta mektep ve liseler için yeni müfredat programları hazırlanmıştır. 1929 orta mektep Türkçe programında Türkçe dersinin içeriği “gramer,

tahrir, kıraat” bölümlerine ayrılmıştır. Yazma eğitimi bakımından önceki Program’a göre daha doyurucu bilgiler içeren bu Programda Türkçe derslerinin başlıca amaçlarından biri “Öğrenciyi yazı ile meramını ifadeye alıştırmaktır” (MV, 1929’dan aktaran: Temizyürek ve Balcı, 2006:233)

Programda ayrıca okunaklı yazmanın ve yazım kurallarına uymanın önemi vurgulanmış, yazılı anlatımda başarılı olmak için öğrencinin orijinal bir üslûba ve gelişmiş söz varlığına sahip olması gerektiği ifade edilir. Sadece Türkçe öğretmenlerinin değil diğer alanlarda görevli öğretmenlerin de öğrencilerin yazılarını titizlikle incelemesi ve böylece eğitimde bütünlük anlayışının ortaya çıkacağı vurgulanmıştır.

Programda İmla dersi üzerinde de durulmuştur. Yazma eğitimi ile ilişkilendirilecek hazırlanan bu bölümde imlânın kural ezberletmekle değil uygulamayla öğretileceği vurgulanmıştır. İmla düzeltmelerinde Türkçe Sözlük ve İmla Kılavuzu’nun esas alınacağı belirtilmiştir.

Cumhuriyet döneminde hazırlanan ilköğretim ikinci kademe programları içinde “Yazı” bölümüne ilk defa 1949 Programında yer verilmiştir. Yazı derslerinde “öğrencilerin ilk yazısının daha işlek, daha okunaklı, daha süratli, daha güzel hâle getirmek ve ilkokulda başlanan sanat yazısını geliştirmek, çeşitlendirmek” (MEB, 1949: 69) amaçlanmıştır. Yazı dersinin amacı belirtildikten sonra dersin içeriği ve işleniş i ile ilgili açıklamalar yapılmış, derste işlenecek konular bir ve ikinci sınıflar için ayrı ayrı verilmiştir.

İlköğretim okullarının 1-5. Sınıflarında öğrencilere kazandırılan yazma eğitimi ile ilgili beceri ve alışkanlıkların 6-8. Sınıflarda alıştırmalarla geliştirilmeye çalışılacağı, disiplinler arası iş birliğinin de bu süreci destekleyeceği ifade edilmiştir. (Kavca, Oğuzkan, Sever, 1995: 280)

2005 yılında ilköğretim okullarının 6,7 ve 8. Sınıfları için Türkçe Dersi Öğretim Programı yeniden düzenlenmiştir. Programda yazma becerisinin geliştirilmesiyle; öğrencilerin duygu, düşünce, hayal, tasarı ve izlenimlerini dilin imkânlarından yararlanarak ve yazılı anlatım kurallarına uygun şekilde anlatmaları, yazmayı kendini ifade etmede bir alışkanlığa dönüştürmeleri ve yazma yeteneği olanların bu becerilerini geliştirmeleri amaçlanmış, yapılan etkinliklerin değerlendirilmesiyle bu amaçlara ulaşılabileceği ifade edilmiştir (MEB, 2006:7).

2. YAZILI ANLATIM ve UNSURLARI

Bir konu hakkındaki duygu ve düşüncelerin söz ya da yazı ile ifade edilmesi olarak tanımlanan anlatımın, güçlü olabilmesi için bazı önemli özelliklerin ve kuralları taşıması gerekmektedir.

“Yazılı ve sözlü anlatımda, duygu ve düşünceler, gelişigüzel ifade edilemez. Yazıya veya söze başlarken belli bir amacımızın olması gerekir. Sözgelimi okuyucu ya da dinleyicide heyecan uyandırmak istitiyorsak, anlatımımızı bir olaya bağlar ve onları olayın içine çekmeye çalışırız. Anlattıklarımızın bir tablo gibi göz önünde canlandırılmasını istediğimizde de tasvir yaparız. Bize yabancı gelen veya anlaşılması güç durumlar hakkında bilgi ve haber vermek istediğimizde, bunları açıklama yoluna gideriz. Bütün bunlar yazının değişik yöntemlerde ele alınabileceğini gösterir.” (Özkan vd., 2001: 657)

Yazma öğretimi konuşma öğretimiyle ortak özellikler taşır. Konuşma sırasında dinleyiciyle bire bir ilişki kurulabilir ve dinleyicilerin tepkileri ölçülebilir. Fakat yazarken okuyucunun tepkisi görülemez. Okuyucu sorular soramaz, anlayamadığı noktaların açıklığa kavuşturulmasını isteyemez. Bu nedenle yazılanların anlaşılır olmasına ve yazma öğretimi üzerinde daha titiz durulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Yazı yazmak, düşünceleri, duygu ve istekleri mantıklı ve disiplinli bir şekilde anlatmaya çalışmaktır. İnsanlara yazı yazma gücünü veren bilgidir. Bilgi de çalışarak okuyarak, araştırarak elde edilir. İyi bir yazı yazmak için sadece bilgi yeterli değildir. İyi yazı yazmak için iyi niyet ve azim sahibi olmak da gereklidir. Yazı dile dayanır. Öz dilini bütün incelikleriyle bilmek, kelimelerin anlamlarını iyi kavramış olmak gerekir. Yazıda fikir ne kadar iyi olursa olsun dil bozuk olursa fikrin hiçbir önemi kalmaz (Emir, 1984: 8)

2.1. Yazılı Anlatımda Konu

Konu, üzerinde söz söylenen, yazı yazılan, düşünce üretilen bir duygu, bir fikir, bir problem ya da bir olaydır (Kantemir, 1991:139). Yazıda sık sık vurgulanan, tanıtılan, sözcük veya sözcük gruplarıyla dile getirilen ifadeler konuyu oluşturur. Her yazının bir konusu vardır, böylece yazmaya ve konuşmaya değer her şey bir kompozisyon konusu olabilir.

Konu seçimi, bir yazıyı oluşturan öğelerin başında gelen en zor aşamadır. Okuyucunun dikkatini çeken bir konu üzerinde yazmak, yazıyı başarıya götüren önemli bir adımdır.

İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programında yazılı anlatımla ilgili olarak öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak” ifadeleri yer alır (MEB, 2000: 7)

Yazılı anlatım çalışmalarının amaçlarından birisi de öğrencilerin yaratıcılık özelliklerini keşfettirmek ve daha da geliştirmektir. Bunun için seçilecek konuların bu özellikleri geliştirecek nitelikte olmasına özen gösterilmelidir.

2.2. Yazılı Anlatımda Plan

Herhangi bir konuda sıralanacak fikirlerin, olayların ve duyguların belli bir mantık çerçevesinde ele alınması olarak tanımlanabilen plan; yazılı veya sözlü olarak anlatılmak istenen duygu ve düşüncelerin dinleyici veya okuyuculara daha iyi ve etkili bir şekilde aktarılmasına yardımcı olan bir anlatım düzenidir.

Yazılı ve sözlü anlatımda başarılı olabilmek için herhangi bir konuda ifade edilecek konuların olması yeterli değildir. Bunların düzenli bir şekilde anlatılması gerekir. Tutarlı ve kendi içinde uyum gösteren bir yazı ancak planlı bir yazıdır. Öğrencilerin yazılı kompozisyon metinlerini oluştururken başarısız olmalarının sebebi olarak plan yapmayı bilmemeleri gösterilir. Çünkü plansız veya yanlış yapılan bir planla yazılan metinlerde düşüncelerin tutarsız, gereksiz ayrıntıların yoğunluğu ve cümlelerin dağınık olduğu görülür. Bundan kurtulmanın yolu, öğrencilere yazılarını yazmadan önce ele alacakları konuyla ilgili oluşturacakları sorulara cevaplar bulmaları gerektiğinin kavratılmasıdır.

2.3. Yazılı Anlatımda Kelime

Sözlü ve yazılı anlatımda duygu, düşünce ve hayallerin neticesinde kelimeleri seçerken dikkatli ve titiz davranmak, seçilen kelimeleri yükledikleri anlamlarla uygun bir şekilde kullanmak çok önem taşımaktadır. Çünkü sözlü anlatımda özellikle yazılı

anlatımlarda yapılan dil yanlışlıklarının çoğu kelimelerin, deyimlerin ve diğer kelime gruplarının yüklendiği anlamlara ve görevlere dikkat edilmeden gelişigüzel kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden kelime seçiminden gösterilecek dikkatli davranışlar ifadelere ve üsluba belirli bir düzey kazandıracaktır.

Kelime dağarcığının geliştirilmesinde sözlük kullanımını yaygınlaştırmak yarar sağlayacaktır. Dersin öğretilmesi öğretmenin ve öğrencinin yanında bulundurulması gereken temel araçlardan birisi de sözlüktür. Sözlük, bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime veya deyimlerin alfabetik sıraya göre tanımları yapılan, açıklanan lügattır.

2.4. Yazılı Anlatımda Cümle

“Bir yargı bildirmek için tek başına çekimli bir fiil veya çekimli bir fiille kullanılan kelimeler dizisi, tümce” (TDK, 1998: 416) şeklinde belirtilmiştir. İnsanlar, dinleyici ve okuyucularına duygu, düşünce ve isteklerini tam ve doğru olarak ancak anlatımlarındaki başarılarıyla söyleyebilirler. Anlatımdaki başarı ise, cümlelerin yapı, kuruluş ve anlam bakımından doğruluğuna bağlıdır.

Doğru cümleler yerinde kullanılan kelimelerden, iyi paragraflar iyi cümlelerden, iyi işlenmiş bir yazı da iyi paragraflardan oluştuğuna göre cümlelerin anlatımdaki önem ortaya çıkmaktadır. Cümle gelişigüzel sıralanmış kelimelerden değil anlamlı kelimelerden oluşan bir bütündür.

2.5. Yazılı Anlatımda Paragraf

İyi planlanmış bir metinde ana fikri destekleyen ve onun farklı yönlerini ele alan çeşitli fikir, duygu, olay ve olguların ifade edildiği yardımcı düşünce yer alır. Gerek ana düşünce gerekse yardımcı düşünceleri öne sürüldüğü ve savunulduğu bu bölümler paragrafı oluşturur.

Paragraf, bir cümleden oluşabileceği gibi bir düşünce etrafında toplanan tümcelerden de oluşabilir. Önemli olan, tümcelerin tek ana fikir etrafında toplanmış olmasıdır. Ana düşünce ifade eden tümce, paragrafta geliştirilmesi düşünülen duygu ve

düşüncelerin temelini oluşturur. Doğru sıralanmış bir paragrafta bu ana düşünce tümcesi yani temel tümce açıkça belirtilmelidir.

Paragrafların belirli bir düzen içinde yazılması gerekmektedir. Bunun için birer düşünce birimi olan paragraflar, bir kompozisyon metninin bütününde olduğu gibi giriş, gelişme ve sonuç tümcelerinden oluşur. Bu tümce­lerin diziliş şekline paragrafın planı da denilmektedir.

2.6. Yazılı Anlatımda Başlık

“Bir yazının, bir kitabın bölümlerinin başına konulan ve konuyu kısaca tanıtan yazı, serlevha, antet.” (TDK, 1998: 240) olarak tanımlanan başlık, yazıda ele alınan duygu ve düşünceleri gösterir.

Yazıya başlık belirlemek çok önemlidir. Başlık, konudan kopmadan ve konuya bağlı kalmaya yardımcı olacak şekilde belirlenmelidir. Ana düşüncenin içerdiği her şeyi, başlık tek başına ifade edemeyeceği gibi okuyucuların ana düşünceye dikkatini çekmesini sağlayacak başlık, ana düşünceye ait ipuçlarını içine alabilmelidir.

3. YAZMA EĞİTİMİ AÇISINDAN METİN BİLGİSİ

3.1. Metinle İlgili Kavramlar

Dil, dil eğitimi, edebiyat, edebiyat eğitimi ve iletişim gibi alanlarla ilgili olması bakımından “metin” kavramı gittikçe önem kazanmaya başlamıştır. Böylece metinle ilgili çalışmalar artmış, hem metin kavramının anlamında bir değişme, gelişme olmuş hem de “metin bilgisi”, “metin dilbilim(i)” kavramları ortaya çıkmıştır.

Metin, duygusal ya da düşünsel bir amaçla oluşturulan, belli bir anlam ve biçim bütünlüğü bulunan dil parçasıdır. Kısaca metin, başı ve sonu ile kapalı bir yapı oluşturan dilsel göstergelerin art arda geldiği anlamlı yapı olarak tanımlanabilir (Günay, 2003:35).

Metin bilgisi ile metin dil bilim (veya metin bilim) kavramları ise zaman zaman birbirinin yerine ve eş anlamlı kullanılsa da metin bilgisi, klasik metin tahlilini çağırır.

Metin dil bilim, metni bir bilim konusu olarak alıp başka bilimlerle ilişkileri çerçevesinde inceler.

Metin dil bilim, iletişimin temelinde metinlerin bulunduğunu benimseyerek dil vasıtasıyla üretilen metinleri, konuşan ve dinleyenden soyutlamadan ele almaktadır. Metin yalnızca biçim açısından cümle üstü bir dil birimi veya bir cümleler dizisi biçiminde ele alınamaz (Aydın, 2007:120).

3.2. Metin Türleri

Metin türleri konusunda çok farklı tasnifler yapılmıştır. Metinler, gelen olarak içinde deneme, makale vb. türlerin yer aldığı “bilgilendirici”, hikâye, roman vb. türleri içeren, geleneksel olarak tahkiyeli adı verilen “olaya dayalı” ya da “öyküleyici” ile nesir dilinden farklı bir dil benimseyen “şiir” olarak sınıflandırılmaktadır.

3.3. Metinsellik Ölçütleri ve Yazma İlişkisi

Metinsellik, bir dil dizgesinin “metin” olup olmaması olarak tanımlanabilir. Metinsellik, bir metni metin olmayan tümce ya da sözce topluluğundan ayırmak için başvuru olan ölçütler ya da bir metnin oluşması için gerekli koşulları olarak düşünülür (Toklu, 2009:127).

De Beaugrande ve Dressler (1981), bu alanda yaptıkları çalışmada metinselliğin yedi ölçütü olduğunu belirtmiştir. Bunlar;

1. Bağdaşlık (Cohesion)
2. Tutarlılık (Coherence)
3. Amaçlılık/Niyet (Intentionality)
4. Kabul Edilebilirlik (Acceptibility)
5. Bilgilendiricilik (Informativity)
6. Duruma Uygunluk (Situationality)
7. Metinler Arasılık (Intertextuality) başlıklar altında incelenmiştir.

3.4. Yazmada Konu Belirleme

Konu, üzerinde durulan, hakkında yazı yazma ya da söyleme gereği duyulan şeydir. Bu şey, bir olay, sorun, durum olabileceği gibi bir duygu, düşünce ya da sezgi de olabilir. (Özdemir ve Binyazar, 2002:21).

Konuyu, “kendisinden bahsolunan, kararlaştırılmış şey” diye tanımlayan ve her yapının bir temeli, her fikrin bir dayanağı olduğu gibi her yazının da mutlaka bir konusu olduğunu düşünen Gülensoy’a (1997:185) göre konunun üç yönü vardır:

- 1. Konunun ana maddesi:** Konuyu meydana getiren varlık, olay, düşünce veya meseledir.
- 2. Konunun görüş açısı:** Tespit edilen konunun ana maddesinin, yani olay, varlık, düşünce veya meselenin hangi yönden, hangi görüş açısından değerlendirileceğidir.
- 3. Konunun türü:** Yazılacak konunun fıkra, makale, mektup, hatıra, hikâye... vb. türlerinden hangisi olacağıdır.

4. YAZMA ÇALIŞMALARINI DEĞERLENDİRME

Yazma becerisi, çocuğun aile ortamında öğrenip geliştirdiği dinleme ve konuşma becerilerinden sonra ilköğretim birinci sınıfta okuma becerisi ile paralellik içerisinde geliştirilen bir yetenektir. Öğrenciler daha ilköğretim birinci sınıftan itibaren temel dilbilgisi kurallarına dikkat ederek öğrendiği cümle ve metinleri yazmaya başlarlar. Bu aşamada öğrenciler yazılı anlatımda önemli olan yazım ve noktalama kurallarını kullanmayı öğrenirler. İlköğretimin ileriki safhalarında öğrencilerin temel yazım ve noktalama kurallarının yanında temel dil bilgisi konu ve kavramlarıyla birlikte yazılı anlatım çalışmaları yaptırılmaktadır. Süreç ilerledikçe öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini geliştirmeleri için anlatım biçimleri, düşünceyi geliştirme yolları vb. konularında bilgilenmeleri sağlanarak anlatım becerilerinin geliştirilmesine çalışılmaktadır.

Okullarımızda yazı eğitimi çalışmaları Türkçe, edebiyat ve kompozisyon dersleri kapsamında işlenmektedir. Bu derslerde yapılan çalışmalar çoğunlukla geleneksel anlayışla yürütülmektedir. Öğrencilere yazma becerisi kazandırmak için yalnız yazma etkinliği

yaptırmak yeterli değildir. Ödevlerin kontrol edilerek yanlış ve eksikliklerinin belirlenmesi, bunların giderilmesi için öğrencilere yol gösterilmesi ve başarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkçe öğretmeleri, öğrencilerin neyi, nasıl yazacakları konusunda bilgi vermesi ve verilen bilgileri uygulamaya çalışmalarıyla beceriye dönüşmesini sağlaması gerekmektedir.

2006 yılında uygulamaya konulan 6-8. Sınıflar Türkçe Öğretim Programında birtakım amaç ve kazanımlar belirlenmiştir. Bu kapsamda yazma becerisi ile ilgili çalışmalar daha sistemli, bilimsel ve disiplinli yürütülmektedir.

6-8. sınıflarda Türkçe Öğretim Programında yazma becerisine yönelik amaç ve kazanımlar şu şekilde sıralanmıştır:

Amaç 1. Yazma kurallarını uygulama

Kazanımlar

1. Kâğıt ve sayfa düzenine dikkat eder.
2. Düzgün, okunaklı ve işlek “bitişik eğik yazı”yla yazar.
3. Elektronik ortamdaki yazışmalarda biçim ile ilgili kurallara uyar.
4. Standart Türkçe ile yazar.
5. Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar.
6. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanır.
7. Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır.
8. Yazısında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
9. Yazısında amaç-sonuç ilişkileri kurar.
10. Tekrara düşmeden yazar.
11. Yazım ve noktalama kurallarına uyar.

Amaç 2. Planlı Yazma

Kazanımlar

1. Yazma konusu hakkında araştırma yapar.
2. Yazacaklarının taslağını oluşturur.
3. Yazısını bir ana fikir etrafında planlar.
4. Yazısının ana fikrini yardımcı fikirlerle destekler.
5. Konunun özelliğine uygun düşüncüyü geliştirme yollarını kullanır.
6. Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir.
7. Yazdığı metni görsel materyallerle destekler.
8. Yazısına, konunun ve türün özelliğine uygun bir giriş yapar.
9. Yazıyı etkileyici ifadelerle sonuca bağlar.
10. Yazıya, konuyla ilgili kısa ve dikkat çekici bir başlık bulur.
11. Dipnot, kaynakça, özet, içindekiler vb. kısımlarını uygun şekilde düzenler.
12. Yazma yöntem ve tekniklerini kullanır.

Amaç 3. Farklı türlerde metinler yazma.

Kazanımlar

1. Olay yazıları yazar.
2. Düşünce yazıları yazar.
3. Bildirme yazıları yazar.
4. Şiir yazar.

Amaç 4. Kendi yazdıklarını değerlendirmek.

Kazanımlar

1. Yazdıklarını biçim ve içerik yönünden değerlendirir.
2. Yazdıklarını dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
3. Yazdıklarını yazım ve noktalama kurallarına uygunluk yönünden değerlendirir.

Amaç 5. Kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma.

Kazanımlar

1. Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder.
2. Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır.
3. İlgi alanına göre yazar.
4. Şiir defterleri tutar.
5. Günlük tutar.
6. Beğendiği sözleri, metinleri ve şiirleri derler.
7. Okul dergisi ve gazetesi için yazılar hazırlar.
8. Yazdıklarını başkalarıyla paylaşır ve onların değerlendirmelerini dikkate alır.
9. Yazdıklarından arşiv oluşturur.
10. Yazma yarışmalarına katılır.

Amaç 6. Yazım ve noktalama kurallarını uygulama

Kazanımlar

1. Yazım kurallarını kavrayarak uygular.

2. Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.

İlköğretim 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe derslerinde gerçekleştirilen öğrenme ve öğretmen etkinlikleriyle öğrencilerin öğretim programında belirtilen amaç ve kazanımların edinmelerine çalışılmaktadır.

2. BÖLÜM

SÜLEYMAN ŞEVKET’İN KAVÂİD-İ TAHRİR ADLI ESERİNDE YAZMA EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ

1. LİSAN VE YAZI

Süleyman ŞEVKET dilin kaynağını, çeşitli açılardan dilin tarifini, dili tanımlayan nazariyeleri, nazariyelerin eleştirisi ve dillerin sınıflandırılmasını anlatmıştır.

Yazım ve noktalama işaretleri üzerinde durulur, nokta, virgöl, noktalı virgöl, soru işareti, ünlem gibi noktalama işaretlerinin nerelerde kullanıldığına dair açıklamalarda bulunulur ve Tefik Fikret gibi isimlerden örnek metinler paylaşılarak konu örneklendirilir.

Kitapta ilk olarak dil ve yazı üzerinde durulmuştur. Dilin kaynağı, ortaya çıkışı ve gelişimi ile ilgili üç nazariyeye dikkat çekilmiştir. Bu nazariyeler;

1. Dilin yaratıcısı ve şekillendiricisi Allah’tır.
2. İnsan tarihin ilk çağlarından itibaren yaşamsal bir takım faaliyetler içerisinde oldukça, dış dünya ile ilişki kurdukça çeşitli sesler çıkarmıştır. Bu sesler zaman içerisinde ve ihtiyaca bağlı olarak kelimeleri ve dolayısıyla dili şekillendirmiştir. İkinci nazariyeye göre dil, insanoğlunun yaradılıştan getirdiği yetenekleri ihtiyaç ve zamana bağlı olarak geliştirmesinin bir eseridir.
3. Dil akıl ve zekâ gibi insanda yaradılışının doğal bir ürünüdür. Tabiatla insana özgü olarak anneden doğma getirdiği bir yaradılış ögesidir. Dilin kaynağını bu şekilde nazariyelere bağlı olarak izah eden Süleyman Şevket dilin tekâmülünü ise insanoğlunun sesi keşfetmesi ve sesleri anlamlandırması süreci olarak görür. Kitapta dilin doğal ve yapay diller biçiminde iki sınıfa ayrıldığını da görmekteyiz. Doğal diller; doğal bir süreçte insanların ihtiyaca ve zamana bağlı olarak yarattıkları, geliştirdikleri ve bir millete özgü olarak şekillendirdikleri dillerdir. Yapay diller ise “Volapük” ve “Esperanto” gibi uluslararası münasebetlere vasıta olmak üzere tesis edilen ancak, hiçbir genel kabule mazhar olamayan dillerdir.

Kitapta dil kavramından sonra yazı kavramı üzerinde durulur. Yazı nedir? Sorusuna açıklamalar getirilir. İlk insanların iptidai bir şekilde iletişim kurmak amacıyla yaptıkları resimler yazının icadına doğru mühim bir adımdır. Önce şekilleri ve resimleri kullanan insanlar daha sonra işaret ve şekiller sistemini sesler için de kullanmaya başlayınca yazı dediğimiz anlatım tarzı ortaya çıkmıştır.

2. YAZILARILARIMIZ HAKKINDA VESÂYA

Diğer bir bölümde Mehmet Emin Yurdakul'un "Yazılarımız Hakkında Vesâyâ" başlıklı yazısı verilir ve bu yazı üzerinde dilde sadeleşme hareketini gündeme getirir ve Türkçe yazma hususundaki hassasiyete katılmakla beraber tarihsel bir derinlikte duygu ve düşüncelerimizi anlatmak için Arapça ve Farsça'dan çokça kelime aldığımızı, dolayısıyla bu diller kökenli kelimelerin dilimize yerleştiği, sosyal yaşama ait duygu ve düşüncelerimizi anlatmada Türkçe'nin tek başına yetersiz kalabileceği bir tez olarak öne sürülür. Bu bağlamda dil meselesi, dilde sadeleşme noktasında tartışılır.

Devamında açık ve anlaşılır bir biçimde yazmanın sosyal bir sorumluluk olduğuna vurgu yapılır. Kitabın belki de en dikkat çeken kısmı, yazma becerisinin geliştirilmesi için nelere dikkat edilmesi gerektiği yönündeki önerilerin sıralandığı bölümdür. Yazar, burada metin yaratma sürecinin aşamalarını sıralamıştır. Kitapta yazma eğitimi çalışmalarında metin oluşturulurken dikkat edilmesi gereken hususiyetler sıralanır ve metnin üretim süreci aşamalar halinde izah edilir. Bu doğrultuda yazma eğitiminde metin oluşturulurken dikkat edilecek noktalar şunlardır:

- (1) Yazmak istenilen konuyu tamamen kuşatacak surette düşünmek ve konunun çeşitli yönleriyle değerlendirilmesini yapmak gerekir. Diğer bir ifade ile konu çerçevesinde ortaya konacak duygu ve düşünceler, konunun alt başlıkları, çeşitli bakış açıları vb. bir arada düşünülmelidir.
- (2) Konu hakkında bir zihin haritası oluşturulduktan sonra serbest bir çağrışımsallık ile konu yazıya dökülür.
- (3) Ortaya çıkan taslak bir plan doğrultusunda düzenlenir. Eksik kalan noktalar ilave edilir.

3. ENVÂ-I TAHRİR

Kitapta aşamalılık sırasına göre genel olarak yazı yazarken dikkat edilecek hususlar ayrıntılı bir şekilde anlatıldıktan sonra, metin türlerine geçilir. Mektup, hitabet, hikâye, temaşa (tiyatro), şiir gibi türler örnekler aracılığıyla izah edilir, özellikleri sıralanır. Nesir ve nazım biçimindeki iki anlatım tarzını ve bu anlatım tarzlarının karakteristiğini veren türler ele alınır. Hitabet, hikâye, temaşa (tiyatro) düz yazı türleri olarak ele alınırken şiir de müstakıl bir biçimde değerlendirilir. Nazım anlatım tarzı genel hatlarıyla izah edildikten sonra şiir türü üzerinde durulur. Biçim, içerik, dil ve anlatım, ahenk unsurları gibi noktalar dikkate sunulur; ayrıntılı bir biçimde vezinler hususu ele alınır.

Yazı çeşitlerinin ‘nesir’ ve ‘nazım’ olarak başlıca iki ana başlıkta ele alındığını görmekteyiz.

Kitapta nesir (düz yazı) “Lisanın şivesinden başka her kayıttan âzâde olarak serbestçe tertip edilen sözlere denir” şeklinde tanımlandıktan sonra düz yazı çeşitleri üzerinde durulur. İlk olarak ‘hitabet’ türü açıklanır. Mehmet Emin Yurdakul ve Süleyman Nazif gibi iki büyük edebiyatçının metinlerinden örneklerle hitabet üzerine bilgiler verilmiştir. Daha sonra ‘hikâye’ ve ‘temâşâ’ türleri ele alınmıştır.

“Hayat-ı içtimaiyede cereyan eden sergüzeştlere benzeterek zihnen icât eylediğimiz âlemlere bir mecmua-ı vakâyi halinde yazmaktan mütevellid âsâra hikâye namı veriliyor. Eğer hadise, lisan-ı sanatta ‘kahraman’ sıfatı verilen eşhas ile beraber muhtelif safahat-ı hayat içinde toplanarak sahnede mümessiller tarafından arz olunursa ‘temâşa’ diyoruz” şeklinde tanımlanan hikâye ve tiyatro eserlerinin kurmacılığına dikkat çekilir. Hikâye ile anlatma esasına bağlı metinlerden roman, masal gibi türlerin de kastedildiği görülmektedir. Dolayısıyla öykülemenin olduğu her metin hikâye olarak değerlendirilmiştir. Hikâye türünde metinlerin yazma becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir yeri olduğu vurgulanır.

Tiyatro türü üzerine değerlendirmeler, tiyatronun kökenin antik Yunan’a dayandığı yönündeki bilgilerle başlar. Sonra tiyatronun türleri izah edilir. Trajedi, komedi ve dram türleri üzerinde durulur. Trajedi, komedi ve dram şöyle tanımlanır:

Kalplerimizde merhamet ve dehşet ikaz ederek ekseriye bir felaket ve facia ile nihayatlenen surete (haile-trajedi) namı verilir. Cemiyeti beşeriyenin garabetini maâyibini, ahlâk maişetini bir tavr-ı şâtirane ile arz etmek ve belki insaniyetin aksayan azası hakkında

tenkîtat-ı zimniyede bulunmak esasına göre temsil edilen temâşa, (muthike-komedi) dir. Haile ve muthikenin imtizacından müteşekkil piyeslere (facia-dram) denir.

Bu üç büyük tarzın yanı sıra melodram ve vodvil gibi türler de izah edilir. Her tür sahnelemenin yazılı metinleri görsele dönüştürme noktasında önemli olduğuna dikkat çekilir.

Anlatım tarzı olarak nazmın ne olduğu izah edilir. Nazmı yaratan mısra, vezin (ölçü), kafiye (uyak) gibi öğeler anlatılır. Ayrıntılı bir şekilde aruz ve hece ölçüsü izah edilir. Abdülhak Hamit, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin gibi şairlerin metinleri üzerinden şiir türünün biçim ve içerik özellikleri tartışılır. İçerik özellikleri bakımından dramatik, didaktik, pastoral gibi şiir çeşitleri üzerinde durulur. Fen bilimlerinin yanında şiirin dil, biçim ve içerik bakımından estetik haz vermesi dolayısıyla önemli olduğu gerçeği ortaya konur.

4. KİTÂBETTE USÛL-İ TEDRİS

Kitabın dikkat çekici bölümlerinden birisi sınıf ortamında yazma eğitiminin nasıl yapılması ve yazma çalışmalarında nelere dikkat edilmesi gerektiği ile ilgili hususların tartışıldığı ‘Kitabette Usul-ü Tedris’ başlıklı bölümdür. Bu bölümde yazma eğitimi çalışmalarında yapılan yanlışlıklar sıralanır. Yazma eğitiminde verim alabilmek için uygulanması gereken eylemler birer öneri olarak dile getirilir. Örneğin; yazı yazma çalışmalarında çocukların ‘niçin?’ ve ‘nasıl?’ sorularıyla düşünmeleri ve yazmaları gerektiği yönünde alışkanlık kazanmaları amacıyla çalışmalar yapılması vurgulanır ve örnek uygulamalar gösterilir.

Tespitlerimi örneklendirmesi açısından küçük bir bölümü aşağıya alıyoruz:

Ne yazacağımızı, ‘niçin?’ ve ‘nasıl?’ suallerine düşünerek cevap hazırlamakla bulabiliriz. Bunun bir küçük numunesini görmeye lüzum vardır; işte efendilerden birinin vazifesi: (1) Arif namında bir delikanlı İstanbul’da kendine iş arıyordu. Zengin bir tacire müracaat etti. (2) Tacir, sertçe bir cevap verdi: -Adam’a ihtiyacım yok! (3) Arif ayrıldı. (4) Ticarethanenin avlusunda bir toplu iğne gördü, (5) aldı. (6) Halbuki tacir gencin uzaklaştığına bakıyordu. (7) İğneyi yerden aldığını gördü, fikrini değiştirdi, (8) delikanlıyı

çağırdı; kendi idarehanesinde küçük bir vazife verdi. Zamanında en büyük mâliyyundan olan Arif'in servetine bu, bir mukaddime oldu.

Efendinin yazmadan evvel kâfi derecede düşünmediği vazifesinden belli: Safahat-ı hikâyenin küçük fakat nazarı okşayan hareketleri hakkında hiçbir söz yok. Halbuki epeyce yazmak için o harekâta, vazifede ne kadar şey söylenebileceğini tayin etmeye lüzum var. Biz daima dikkat ediyoruz. Bir çok efendiler mevzuu söylenince hemen kalemi kâğıt üzerinde süratle yürütmeye başlar; fakat sade ekseriya nâtamam bir cümle vücuda getirir. Sonra? Yazacak bir şey bulamaz, aranır; lâkin zihin tamamen halidir.

Bu vazife biraz a'mâlî fıkır edince bakınız güzel değilse bile ne kadar vazih ve noksansız olabilir.

- (1) Arif namında bir delikanlı İstanbul'a vasil oldu; iş arıyordu; mahcup ve beceriksiz tavrıyla zengin bir tacirin yanına gitti.
- (2) Tacir, meşgul idi, bundan başka kendi kendine: -Şu maharetsiz herifi ne yapacağım diye düşündü. Sert bir cevap verdi: -Adam'a ihtiyacım yok! (3) Arif mükedder, boynu bükük ayrıldı. (4) Ticarethanenin avlusunda iki kaldırım taşının arasında parlar bir iğne gördü. (5) Köyünde hiçbir şeyi kaybolmaya bırakmamayı öğrenmişti; eğildi, iğneyi aldı, (6) Halbuki biraz sertçe muamelesine teessüf ve nedamet eden tacir gencin uzaklaştığına bakıyordu. (7) İğneyi aldığını gördü, fikrini değiştirdi: İşte bir çocuk ki muktesid ve dikkatli, iyi bir memur olacak diye düşündü. (8) Delikanlıyı çağırdı; kendi idarehanesinde küçük bir vazife verdi. Zamanında en büyük maliyundan olan Arif'in servetine bu, bir mukaddime oldu.

3. BÖLÜM

SÜLEYMAN ŞEVKET'İN KAVAIÐ-İ TAHRİR ESERİNDE YAZMA EĞİTİMİ VE GÜNÜMÜZ YAZMA EĞİTİMİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

1. KABLE'Ş-ŞURU' BAZI MUKADDİMAT

1.1.Lisan ve Yazı

“Kavaid-i kitabet” tedrisâtına bir mukaddime olmak üzere bu gün beşeriyette lisan ve yazının ne suretle inkişaf etmiş olduğunu arz etmek, lisanlar hakkında umumi bazı malumât-ı ibtidâiye vermek istiyorum. Mevzuun ehemmiyeti bu bahsi kemâl-i merak ile takip etmenize rehber olabilir. O itibar ile ben nazar-ı dikkatinizi celb etmek için tafsîlât-ı atâsını bile zaid görüyorum.

Biz burada lisan ve yazının mufasssal bir tarih-i ilmiyesini yapmak istemiyoruz. Binaenaleyh bu iki vasıta-i tefhim ve idrâkin rüşeym halinden başlayarak geçirdiği edvâr-ı tekâmülû göstermeye çalışmayacağız. Yalnız ilm-i lisan ile iştilal edenlerin şu bahs-i mühim hakkındaki zübde-i nazariyatı hulasaya gayret edeceğiz ki netice-i iştilalâtımızdamüstefid olacağımıza kanaatim var.

1.2. Lisan

İnsaniyette lisanın ilk tulu' ve inkişâfına, menşesine dair şâyân-ı dikkat olmak üzere üç nazariye buluyoruz:

1. Lisanın müessisi Cenab-ı Hak'tır.
2. İnsan devr-i evvelde iktisâb-ı hayat edince veya ta'bir-i diğerle mütehassis-i asabiyetine ilk şu'le-i idrâk-ı sereyan eder etmez, muhit-i hârici ile temasına delil olmak üzere bir ses çıkardı. İlk eser-i ihtisas ve zekâ olan bu sadâ-yı beyân, lisan-ı tabîi diyebileceğimiz bu nidâ, zaman ve ihtiyac-ı muâvenetle yavaş yavaş tevsî' etti; yine zaman ve muhît yardımıyla enva'a ayrıldı. Bu günkü aile-i lisan teşekkül etti. Yani bu nazariye itibariyle lisan, bir kabiliyet-i fitriyeye istinâd ederek ihtiyaç ve zamanın rehberliğiyle inkişâf eden bir eser-i tekâmüldür.
3. Lisan, akıl ve zekâ gibi insanda bir sevk-i tabîi mahsulü mevhûb ve mader-zâd bir kuvve- i mahsûsa eseridir.

Bu üç nazariye-i lisanın her birini ayrı ayrı tedkîk edince şu izâhâta mâlik olabiliriz.

İlk nazariye: Âlemdede her şeyin hikmet-i vücudu bütün hadisât-ı tabiiye, bu nazariyeye göre kabil-i izahtır ve umumi bir cevap olmak üzere bizce kabul etmemeye elbette imkân bulunamaz. Zira hilka-i kâinata inanıyoruz, cereyan-ı vakayii bir Hâlik-ia'zama atfetmekte hep müttetikiz. Fakat ihtiyaç-ı irfanın o perestşikâr-ı terakki sada-yı ikazı bu umumi cevap ile kani' olmaz; yine o hekîm-i mutlakın halk ve icâd buyurduğu kavânîn-i hâdisâta koşar ve her mevcut ve hadise için bir kanun, bir nazariye arar; çünkü fen yalnız umumiyeti değil hususiyet-i vakayii, her cüz-i hadisenin cereyânını, menşeyini de mevzu-ı ittihaz eder.

İkinci nazariyenin izahı: On dokuzuncu asrın zekâ-yı fen ve idraki bize her mevcudun bir tarik- i tekâmül ta'kip ettiğini gösterdi ve öğrendik ki ahvâl-i içtimâiyemizde, beşeriyette de her şey maddi veya zihnî bir ihtiyacı teskîn esasına göre teceddüt ve tekâmül eder. Hayatımızda, tettebbuât-ı ilmiyyede bu hakikatin müteaddit misallerini görmek kâbilidir. İşte lisanın teşekkül ve inkişâfı da bu nazariye-i tekâmülün bir misalini arz eder ve şüphesiz demek doğru olur ki lisanda tabîî bir ihtiyaca istinâd ederek ufk-ı beşeriyette doğmuş ve tekâmül etmiştir.

İlk insanlar, bugünkü manasıyla lisana mâlik değildiler. Yalnız yaşamak için tabiaten arzuları vardı. Tek başına ömür süremiyorlardı; bilhassa yardıma muhtaç idiler. Duygularını, düşüncelerini aynı ihtiyaç altında mustarip olanlara anlatmak isterlerdi. Nasıl bir köyden diğerine gitmek için yola lüzum hissedilirse ihtisâsât ve efkârı tebliğ edebilmeye medâr olmak üzere de bir vasita-i beyâna ihtiyaç vardı. Esasen daha doğar doğmaz lisan için büyük bir sermayeye de sahiptiler: Ses çıkarabiliyorlardı. Bununla her istediklerine her anlayabildiklerine bir delil, tâbir-i mahsûsayla, bir isim verilebilecekti ve çok geçmeden filhakika insanlar o sermaye-i fitrîyi kullanmaya başladılar. Yalnız epeyce kuvvet sarf edildi ki kendi sesleriyle konulan alâmet unutulmasın.

Kâinatı henüz mütehayyir nazarlarıyla selamlayan bir zekâ-yı istikâl, nasıl feryadını müteakip gızâ verileceğini öğreniyor. Artık o sûrut-ı ihtiyacını temin-i hayatına bir delil-i halaskâr ittihaz ediyor ve onu hiç unutmuyorsa beşeriyetin ecdad-ı evvelîni de bu işaretleri iyi bellemeye gayret etti ve unutmadı. Lisanda hissiyatı anlatmak bilhassa maddi arzulara bir vasita-i teskin bulabilmek gibi kavi bir ihtiyaç üzerine te'sis etmeye başladı. Yalnız ilk zamanlarda yaşayan ecdâd-ı beşerin hissiyat ve efkârı bit-tab' pek basit ve mahdûd idi. Elbette lisanda geniş ve mesela bu günkü ihtiyaç-ı tahassüsümüze kâfi olamazdı. Ancak o,

bir tahm-ı feyzkâra mâlik ve fikri beşerle namzet-i terakkîdi. Hakikaten efkâr ve hissiyât inkişâf ettikçe yavaş yavaş lisana da bir vüs'at geldi. Bu nisbeti muhafaza ederek ma'nâ-yı hâzırıyla mükemmel lisanlar teşekkül etti. Fakat unutulmamalı ki bu hedefe vusûl için pek çok devirler aşıldı ve müteaddit batınların, tayin-i miktarı imkânsız ensâl-i mesâinin iştirak-i ictihâdı icâp etti.

Üçüncü nazariyenin tenkidi: Bu nazireyyi muhterem bir muallim şu suretle muaheze ederek menşe-i lisan hakkında fennen doğru bir netice çıkarıyor:

“Lisanın insanda fitrî mâder-zâd ve sevk-i tabi-i eseri olduğuna iddia edenlerin kavilleri şu yolda muaheze edilir: Evvela denir ki lisan insanlarda fitrî olsaydı herkesin aynı lisan ile mütekellim olması lazım gelirdi veyahut hiç olmazsa bütün lisanlarda asl-ı müşterek olmak üzere bir takım cüzler bulunmak icâp ederdi; halbu ki ilm-i elsineulemâsının tahsil ettikleri lisanlar üç büyük sınıfa yahut familyaya taksim edilir:

Birinci familya (Hintve Avrupâî)'dir ki elsine-i Hindiiye, Kafkasya, İslav, Yunan, Latin, Cermanya vesaire lisanlarını câmi'dir.

İkincisi elsine-i Samiyyedir ki Keldani, Asuri lisanlarıyla Arabî ve daha sair bazı elsineyi ihtiva eder.

Üçüncüsü (Tatar yahut Turanî) elsinesidir ki Çince, Moğolca, Tibet lisanlarıyla Tatar ve Türk şubelerini hâvidir.

Bu üç familyaya mensup olan lisanlar beyinde usûl-i müşterek bulunamamıştır. Keşfedilebilen birkaç asl-ı müşterek ise ya bu lisanların birbirinden kelime istiare etmeleriyle veyahut elfâz-ı taklidiye ile izah olunabilir. Mademki lisanlar beyinde cüzûr-ı müşterek yoktur, bu halde lisanın mâder-zâd veya sevki tabii eseri olmasına nasıl ihtimal verilebilir ki insanlarda lisan için üç türlü sevki tabii kabul etmek lazım gelir. Bu itirazın becâ olmaması için elsine-i mevcudedden tahlil-i tarîkiyle izhâr edilen usul-ı lisaniye hakkında lisân-ı beşerin mebâdîsi olduğunu ispat eylemek icap eder.

1.2.1. Menşe-i lisan

Lisanın suret-i vücudunu izah etmek için bir vech-i âtî beyân-ı mütâlâa edilir. Cenab-ı Hakk bize hâdisât-ı nefâaniyemizi, hissiyât ve maanîmizi izhâr ve ifâde etmek için bir takım vesâit ihsan buyurmuştur. Bu vesâitin bir kısmı da ağzımızdan çıkan esvât-ı

mukattaadır. İnsan tabiatta bulduğu ahcârâ ve eşcar ile bünye yaptığı gibikuvvâ-yı fâtıranın kendisine bahş ettiği esvât-ı mukattaa ile de lisanını inşa eder. Vakıa lisanlar bugünkü hallerinde bugünkü mertebe-i terakkilerinde nazar-ı mütâlaaya aldığı halde böyle vâsi' ve mükemmel bir aletin zayıf ve aciz olan ilk insanlar tarafından nasıl vücuda getirildiğine ihtimal vermek güçtür; böyle âciz amelenin elinden öyle mükemmel bir iş nasıl çıkabilir? İnsanın âcziyle lisanların mükemmeliyet-i hâzıraları beyinde büyük bir nispetsizlik vardır; fakat bu nispetsizlik insanın kametiyle bir kulenin irtifâ-ı beyinde mevcuttur. Bununla beraber kuleyi insan yapmıştır. Şu şartla ki birden değil, taşı taş üzerine koyarak. Kezalik insanların zekâlarıyla ulûm-ı riyaziye-i aliyenin hâl-i hazırı beyinde büyük bir nispetsizlik vardır; fakat ulûm-ı riyaziyeyi insanlar keşf etmiştir. Fakat (bir ile bir iki eder) cümlesinden başlayarak. Bütün ulûm-ı riyaziyenin mebd-i işte bu cümledir. Evvelen bu cümle bulunmuş ve bu noktadan bed' ederek derece derece riyâziyât-ı âliye mertebelerine kadar irtika etmiştir. İşte bunun gibi insan isti'mâl eylediği lisanı inşa eylemiş; fakat birkaç esvât-ı mukattaadan bed' ederek. Bu esvat-ı mukattaadır ki karnen bu'd-ı karn ve milyarlarca eşhâsın temadi-isa'y ve himmetiyle elsine-i hazırâ mertebesine girebilmiştir.

1.2.2. Lisanın Sermayesi

Lisanların umumiyetle mevâd-ı ibtidaiyesini teşkil eden inkılâp ve tevsiine sebebiyet veren şunlardır: Nidâ-yı tabii, Tesmiye bi't-taklid, istiâre ve mecaz, nispet ve kıyas.

1.2.3. İhtilâf-ı Elsine

Lisanların ihtilâfı bahsinde fikri tekâmül artık Babil kalesi hikâyesine ihtimal vermez. Tenevvü'-i lisanı ihtisâsat-ı efkârın, iştigâlât-ı zihniyenin mevki-i coğrafinin iklimin, bir kelime ile muhitin ihtilâfına atf eder.

1.2.4. Lisanların Hayatı

Kâinatta her madde, bilhassa neşv-ü nema bulan her şey gibi lisanların da bir devre-i inkılâbı vardır ve hiçbir lisana hayat-ı ebediye verilemez. Büyük bir devr-i temeddüne vasıta-i terakki olan lisanlar görülüyor ki idame-i hayata muvaffak oluyorlar, denecek;

ancak dikkat ediniz, onlarda da daimatebeddül eden bir şey var: bazı tâbirler makbere-i nisyana sükût eder, bir kısmı da yeni ve bir pür-feyz bir zindegî ile doğar. Hatta bugün bir sahib-i dikkat için gûş-ı asra girân gelerek akvâl eden kelimelerle henüz isti'mâlebaşlayan ta'birâtı tamamen göstermek kâbildir. Çok değil, bir asır evvelki yazılarımızı okuyunuz. Ne kadar kelime bulacaksınız ki bugün isti'mâl edilse garip olur. Bu hükmün aksi de doğrudur: Zira “esîr, muhit, müsteşrik, abide, mutemer...” gibi kelimeleri (Şinasi ve Kemal) mekteb-i edebîsine mensup muharirlerin yazılarında bile bulmak kâbil olmaz.

Hele “irtica” kelimesinin suret-i inkişâfına hepimiz şahidiz. Zira hayatı şu son devr-i inkılâbımızı geçmez. Bu izahatımızla anlaşılıyor ki lisanda hayatı içtimaiyemiz gibi: “Bir taraftan boşalıyor, bir taraftan doluyor!” demektir.

1.2.5. Vaz'î veya Sun'î Lisanlar

Mürür-ı edvâr ile terakki ederek bugün müdavele-i efkâra vasıta olan elsineden başka son zamanlarda beynelmilel bir takım lisanların isti'mâli de tecrübe edildi. Fakat henüz hiçbirisi kabul-i umumîye mazhar olamadı. İstikbâl hakkında ekseriyetle, kimse hataya makrun olmayarak bir hükm-i kat'î veremez. Fakat şu bahiste denebilir ki suni lisanların kabul edilebilmesi için hayat-ı medeniye henüz bir devre-i teheyü'bile geçirmemiştir. Mamafih hâlihazır bu elsinelerle bir hayli gazete intişâr ettiğini söylemek iktizâ eder.

Beynelmilel münasebâta vasıta olmak üzere te'sis edilen lisanların içindebi'n-nisbe şâyan-ı dikkat olanları Volapuk ve Esperanto'dur.

1.2.6. Volapuk

Mevâd-ı asliyesinin ekserisi İngilizceye, bir kısmı Latin ve Roman lisanlarına, beşte biri de Almancaya ait olmak üzere teşekkül eden bu lisan 1879'da Yohan Çileyır tarafından icad edilmiştir. Sekiz sâit, on sekiz de sâmit harfi vardır. Halen mu'teber bir lisan addedilmez. Mevkiini Esperanto'ya terk etmiştir.

1.2.7. Esperanto

1887’de ve Volapuk’dan daha basit bir lisan Esperanto teşekkül etti. Bunun da mevaadd-ı ibtidaıyyesi en ziyade intişâr etmiş olan lisanlardan aktâf edildi. Bu lisanın bütün sarf ve nahvi on altı kaideye inhisar eder. Nasıl telaffuz edilirse öyle yazıldığı için sureti imlâsında düçar-ı hata olmaya da ihtimal yoktur. Her kelime bir lâhika alarak ayrı ayrı bütün enva-ı kelimâta ait olabilir. İsim, sıfat, zarf, fiil, sigâ-i hâl, mâzi, istikbâl, lâhikalarını alır ve pek vâsi’ bir iştikakı vardır.

1.3. Yazı

Sesimizin zaman ve mekân ile mahdût bir muhit için kifayet-i beyânı vardı ve lisana mâlikiyetle bir sâdayı ihtiyaçsuzmuş demektir. Fakat te’min-i mâişet ve muhâfaza-i hayat kaydıyla daima bî-karar olan edvâr-ı kable’ t tarihiyyenin garip avareleri, o ilk ecdâd-ı beşer-i âlem-i hayata tûlu’ ettiği yerlerden uzaklaşmaya, en ziyade sevdiği ailesinden dostlarından, ilk masûmâne meserretlerine mehdi ihtizaz olan aziz vatanından, ruhunda kâinata veda edeceği zaman bile en latif intibâatını hatırlayacağı yerlerden ayrılmaya mecbur olmuştu. Bir zamanlar kalbinde nice anât-ı saadet yaşatan memleketten, dostlarından bir peyâm-ı şefkat almaya en samimi arzularıyla müntazırdı. Halbuki o basit lisan dağları, payânsız zannedilen ormanları aşarak kendine o kadar bedbaht ve garip kalan ruh-u yetimine bir sâdayı teselliyetkâr ile sevimli haberler getiremiyordu. Şimdi ihtisâsâtını istî’âb edebilecek, fikrine, zaman ve mekân fevkinde tercüman olacak bir vasıtaya ihtiyaç vardı. İnsanların en müşkîl zamanlarda bile veya bilhassa o vakitlerde icad-ı havarik eden fikri ihtira’ı düşündüğü şeylerin resmini yaparak hem kendi dostlarına hem de ferdanın hassas ve mütefekkir evladına telkin-i fikr ve merâm-ı tarikini keşfetti. Ve artık müdâvele-i hissiyât yalnız sadamızın yetişebildiği muhite değil, âfâkâ-ı istikbale bile yükseldi.

Düşündüklerimizin ibtidai bir resmini yapabilmek, yazının icadına doğru mühim bir hutve’i terakki idi. Bu, medeniyetin en emin ve cidden halaskâr-ı fikr ve sanat bir kademe-i tekâmülünü teşkîl ediyordu. Zira evvela lisan, saniyen efkârımızın nakş ve tasvir halinde ta uzaklara îsâl-ı tahassüs edebilmesi, terakkiyâtın en feyznâk bir unsuru mahiyetini daimen muhafaza edecek olan müctemian yaşamak, bir ittihad-ı mesud ile beşerin bir gaye- i rehâkâra yükselmek çaresini ihzâr ediyordu. Artık münferiden her şahsın pîş-i mesaisinde tecessüm eden mânialara hep birlikte iktihâm etmek tariki bulunmuştu. Aynı şehrah-ı terakkide yürümek kâbil olacaktı. Terakkiyât-ı beşeriyetin rehğüzâr-ı içtihadında

bir kütle-i sebât halinde devam edecek, mütevâli ikdâmât ile yıkılmayacak mânialara tesadüf edilmeyecekti: Lisan ve yazı insanları cemaatle yaşatmakta o derece mühim bir nâzım vazifesini îfâ etti.

Biz yazı ve hutut-ı kadîme hakkında fazla tafsilat vermeyeceğiz. Yalnız tesbît-i efkârı te'min etmek üzere devr-i evvelde icâd ve isti'mâl edilen şu dört büyük tarz-ı tahrir nazar-ı dikkatinizi celb edeyim ki bilhassa birini bütün beşeriyete harfleri talim eden Fenikeliler esas ittihaz etmişti: Çin yazısı, Hattmıhı, Mısır hiyeroglifleri, Hitit hiyeroglifleri.

1.3.1. Sualler

Menşe-i lisana dair kaç nazariye biliyorsunuz? Birinci nazariye hakkında ma'lûmât veriniz? Tekâmül-i elsine nazariyesini izah ediniz? Lisan mâder-zâd mıdır? Dünyada tahminen kaç lisan vardır? İnsanları kaç asla irca' etmek kabildir? Üçüncü nazariyenin kabul edilebilmesi neye mütevakıftır? Lisanın sermayesi nelerdir? Lisanların ihtilafı hakkındaki fikriniz nedir? Lisanların hayatını söyleyiniz. Umumi veya sun'i lisanlara dair izahât veriniz. Yazı nasıl başladı? Lisan ve yazının tarih-i terakkiyâtta ne mevkiî vardır? Yazının tekâmülüne en ziyade hizmet eden hangi milletlerdir?

1.4.Tenkît

Herhangi mevzuun sade ve icmalî bir tarifini yapmak icap etse fikrimiz daha ilk hutve-i teşebbüsünde ekseriya vâsi' bir sâha-i tetkik üzerinde en nazar-ı kerîr zerrâta mu'tî ve daima mütekâmil bir ehemmiyet atfetmelidir. Mantığın alel umum ta'rifat hakkında en calib-i nazar kaide-i esasiyesi budur. Binaenaleyh tenkîte dair ilmî ve sâlim bir tarif-i tam vücuda getirebilmeye, bu ıstılah kitabının ihâta ettiği hudud-ı vezâîfî tamamiyle göstermeye yardım etmek üzere bazı mukaddimat-ı ibtidaiyeyelüzum var. Hatta bast ve mevzu ile mütenenasib bir felsefe-i tenkît yürütebilmek için bile hiç olmazsa gaye-i tahririn tettebbu' edilmesi icap eder ve bu kademe-i ma'lumat ile yükselerek beyânât-ı şifahiyeimize dikkat etmek lazımdır. Zira bu dikkatimizle anlamak kâbildir ki hayat-ı içtimaiyemizin layezel cereyanlarını ta'dîle uğraşarak mensub olduğu milletin huzur-u izzet ve ihtisasında kabiliyet-i fikr ve dehasını muvaffakiyetle şerh eden sadırat-ı ruhuna cihan-ı histen bî ârâm kurallar koyarak muhite hakim olmağa çalışan bir nâtika-perdâz

hiçbir zaman heykel gibi lakayd ve gayr-i müteharrik kalarak bir makine ittıradıyla söz söylememiştir. Harimi hafızasında yaşayan âmâlini nazar-nüvaz kelimelerle süslerken, muvazene-i hitabetini -Halkın en muhterem hissiyatını tashîr ve tehyîç edebilmeye çalışmakla beraber-daima bir esas-ı müntakîde bulmak isteyerek şerh-râz-ı fikr ederken evzâmı idare ve teheyyüç ve sükûna göre tahrik edemeyen, bazen güya muhatapları üzerinde bıraktığı te'siri görmeye uğraşarak bir tevakkuf-ı tabîî ile noktalarına gayr-ı mahsus fasılalar vermeyen hatipler, ruh-ı muvaffakiyeti cazibe-i nâtikîyyetlerine râmedemezler. Evzân mâhirâne idaresi, vakfelerin bir nüfuz-ı nazar-ı sâhirâne ile tanzimi kabiliyet-i hitabet için o kadar haiz-i kıymettir. Mamafih bunun bir derece-i basitasına alelade söz söyleyebilen herkes malik olmakta müşkilât çekmez. Zira evzâmımız, vechemizin işmi'zâzı, muayyen zamanlarda tevakkufa mecburiyetimiz daima ifâdâtımıza bir refik-i tabîîdir. Hatta her kavmin silm-i tekâmülünde ihtimal ki asırlarca devam eden bin türlü mevânie karşı an-cemaat vedevr-â-devr bir mücâhede neticesinde ancak maziye karışabilen bir kademe-i lisan bir devre-i medîde-i muhâvere var ki göz îfâ-yı vazife edemeyecek kadar yetim bir muhit-i muzlimde, hafif bir ziyaya bile gehvâre-ihizâz olamayan karanlık bir sema-yı keşîf altında çehrede hasıl olan hutut-ı işmi'zaz ve harekât-ı a'zâ görülemediği için müdavele-i efkâr ve âmâl kabil olamazdı ve o bedbaht edvar-ı içtimaiyede bir şûa-ı nâcîz-i necât ile titremeyen geceler ya derin bir sükût-ı muhavvif ile dolar veya telkin-i ihtiyaç edemeyen nevhât-ı vahşetle, ifâde-i fikr ve hissi kemiren feryatlar, ıstıraplarla inlerdi. Demek oluyor ki kurûn-ı maziyenin kesafet-i mübhemât ile dolu ufuklarında şevâhik-i irfana tulû' eden beşeriyetin ilk nazar-ı idrâki evzâmımızda, hutut-ı vechiyede en tabîî bir vasıta-ı beyân bulmuştu. Lisan, fikri beşerle hem-âhenk olarak tekâmül ettikçe, her tabîî ve esas teşekküle ait olan hasais-i içtimaiye gibi, a'zâmızın tahrikide beyanatımızın bir unsuru muavini mahiyetini muhafaza ederek devam eyledi. Hatta tebliğ-i şifahiyenin bu mühim rûknü lisanların bir şekli maddi ve payıdarı demek olan yazılarımız üzerinde de tenkît işaretleri şeklinde vazifesini îfâ etti ve muharriatın terakkisi sözlerimizin bütün şümûl-ı ma'âsiyatemami-i ifadesindeki kabiliyeti ittisâa mâlikiyetinde olduğuna i'tikâd edenler için bu, pek tabîî demektir.

İşte beyanât-ı tahririyemizde ist'imâl edilen alâmât bu fitrî ihtiyaç beyânın vasıta-i istifası olmak üzere vücut bulmuştur ki, her cereyan-ı tabiata istinâd eden hakikat-i esasiye gibi, mahal-i kabul ve ist'imâl görmemek kabil değildir ve bunun için her milletin rehğüzâr-ı terakkiyatında hutuvât-ı mesaii önüne birkitle-i kesife-i mania gibi dikilerek, herhangi halaskâr ve feyz-nâk saha-i ma'rifette olursa olsun, daima mâzinin bir numûne-i

hakiri üzerinde yürümek derekesine sukût edenler, yazılarımızda usûl-i tenkîte riâyeti fazla bir külfet hatta menfûr bir fikr-i kadîmin kurban-ı irtıcaı olarak fena bir biat diye telakki ede ede ebediyet kadar vâsi' bir muhit-i nisyana, nazar-ı hakikatte en büyük bir bedbahtî-i siyah ile sürüklenerek, hâsirâne karışmaya lâıyk olurlar. Tenkît işaretlerinin lüzum-ı isti'mâli hakkındaki istinadgâhımız lisanın, evzâ' ve harekâtımız gibi mühim bir muavin-i tabiisi hizmetini ifâ ettiğine göre pek kavi ve esaslı olmakla beraberbundan ibaret değildir. Hali hazırda bizi usûl-i tenkîti kabule saik olan avamil-i müessire arasında bir de Osmanlı safahat-ı fikriyâtı üzerinde istikâ-ıl fen ve sanatı tenvîr eden son inkılâb-ı edebîmizden sonra artık kemal- i vuzûh ile tebellûr eden bazen pür tumturak bir edâ-yı teheyhûç olarak bazen de güya aheng-i aruzu iskât ile nesrin en sade ve heman gayri mahsus cereyanât-ı beyanına sığınarak ciddi bir muvaffakiyet-i sanatkârane ile tertip edilen mahsûlât-ı nefise-i şiiri ruhun ihtiyac-ı inşâdına göre adeta besteleyerek okumak endişesini buluyoruz. Zîra artık öğrendik ki yalnız sâmia-ı sanatı okşamakla vazifedâr olan kafiyeleri tanımak, mısraın son kelimesini bilmek inşâ-ı manzûmât için kâfi değildir. Hatta yalnız veznin ahengi muttaridine, nihayet-i mısraa tâbi olarak okumak ekseren arzu edilen tesiri vermez. Şairin eseri için te'min ettiği intizam-ı beyanı hatta bazen vuzuh-ı şiiri cerfîhadâr eder. Mesela Fikret Bey'in şu parçasını usul-ı tenkîti istihkâr ederek okumak samiâ-ı rikkatı rahatsız etmiyor mu? Ve bu suretle kırâate devam olunursa ruh-ı sanat bir zevk- i edebi ile ihtizaz eder mi? Tecrübe edelim:

Ta çocuklukta penah ettiği âgûş-ı vefâ
-Duymadan germi-i nûşînine biçare sabi-
Ebediyyen soğuyup en acı, en ruh-kezâ
Bir maişet onu veli etti bu berhiye gibi
Çocuğun mail-i ulviyet olan tıynetini
Sanki tesmîm ederek cevher-i safîyetini
Bir kömür haline koymuş, ona artık yaşamak
Bir felaket gibi olmuştu; Reh-i âmâli
Bu soğuk terbiyenin karları altında uzak
Pek uzak hem bütün âsâr-ı şereften hâli
Bir beyâbâna açılmakta idi; belki yarın
Bir güzel göz, iki dikkatli nazar, bir dalgın
Vaz-ı giryân-ı garibâne kızın bâkir ve tam
Ne kadar duygusu kaldıysa tutup mahvedecek;

Sonra biçare kadın –dul, beceriksiz, bednâm-
Bir çürük meyve kadar hâr u mülevves bitecek...

Şimdi nefis bir nesr-i aheste cereyân-ı kıymetinde ruhu bir ihtizaz-ı rikkat-âver ile his-i nezâhatin fevk- i idrâkinde kadınlığın felaket-i içtimaiyyesi namına müstağrak-ı rahm ve şefkat eden bu müstesna tarz-ı tahkiyeye sahip parçayı, kalbe bir te'sir-i şiir ve sanat ihsâs edebilmek şartıyla, tenkît işaretlerine riâyet etmeden okumak kabil midir? Bakınız (Ramazan Sadakası) manzume-i bî-nazîrinin bir yed-i halâskar-ı muazzez gibi o bârid-i fakr ve sefaleti nazargâh-ı şefkatimizde rikkatle tecsim ederek vicdanları titreten şu son kısmı usûl-i tenkîte hürmet edilmeyerek okunursa o şefik ve terahhüm-kâr-ı müessiriyeti muhafaza edebilir mi?:

Soğuk, soğuk... Asabi darbelerle bir yağmur
Ufukta parçalanın birsehabe hiddetle
Gelip lika-yı zelil-i hayatı kamçılıyor!
Soğuk, soğuk... Butahammül-keza bürûdetle
Çocuk harab olacak; Ah, ey saadetle
O süslü haclelerin sine-i muattarına
Koşanlar!.... İşte bir insan ki inliyor nefesi;
Bakın şu sıksa, şu çıplak, şu eğri kollarına!
Bu, artık işleyemez.... Hassa-i mesaisi
Sizindir işte, verin, susturun bu hasta sesi...

Tevfik Fikret

Bu misal ve tecarib mevacehesinde fikrimce hakikate tercümanolarak söylenecek son sözşudur: usûl-i tenkît o kadar basit ve ona riayet suretiyle istihsâl edilen fayda o derece aşikârdır ki âfâk-ı nevvar-i istikbâle doğru her kayd-ı esareteen âzade bir serbestî-i mesûd ile teveccüh ve teâli eylemesi icâb eden münevver zekâları, bu gibi âdi mesailde dahi girdâb-ı mâziye irca-ı nazarı tavsiye ederek, daima mütereddid davranmaya mecbur eylemek bizce abes ile iştigaldende beter olduğu için yalnız kabulü hakkında nazar-ı dikkatinizi celb ile iktifa derim. Yukarıdan beri devam eden izahatımızdan sonra tenkit için doğru bir tarif-iradi icab ederse, şu suretin kabulü zaruridir: Bir ibareyi muhâverâtımızda daima tekkerrüreden vakfelere, hareket-i evzâa; efkâr ve hissiyata

nazaran değişebilen tarz-ı beyanımıza bedel, muayyen birtakım işaretlerle, aksâma ayırmaya (tenkît) tabir edilir.

1.4.1. Sekte

(1) Cümlelinmesnet veya mesnet-i ileyh... Olmak üzere birbirine benzeyenin ve aynı hükme tabii bulanan cüzlerini ayırmakta kullanılır: Cenab, Fikret, Halid ZiyaEdebiyat-ı Cedidemizin erkân-ı münevveresindendir.

(2) Failleri bir olan fiileri tefrîk için isti'mâledilir:

Öyle zî-ruh var ki âlemde

Bir buçuk saatin içinde doğar

Yaşar, itimam-ı ömr eder...ibret!

(3) Hitaptan sonra vaz' olunur: Azizim, artık milletler hürriyetsiz yaşamaz. Eğer hitab, şu mısradaki olduğu gibi cümle ortasında bulunuyorsa evvelinde konur: "İnan, Halûk ezeli bir şifadır aldanmak"!

(4) Bir cümlede zikredilen sıfatın neye raci olduğunu tefrîk için mevsufdanveya cümle-i mütemmimiyi takip eden kelimeden sonra isti'mali ifham-ı merama yardım etmek itibariyle şayân-ı tavsiyedir: Muharrir mücahidin dediğı gibi "Bir zamanlar Irak vadilerinden Endilüs Sahralarına Pervaz eden murg-ı marifeti" büyüten, kendilerine alıştırıran Avrupalıların (,) ne gibi avâmil-i medineye yardımıyla terakki ettiklerini anlamaya başlayan bir zümre-i kalîle-i irfan, vatanın selamet-i istikbâl-i namına bütün ruh-ıvicdanlarıyla feryat etmişlerdi.

(5) Cümleden kaldırıldığı halde mânâyı ihlâl etmeyecek kelimat iki sekte arasına alınır: "Dünyada iktihâm edilmeyecek hiçbir müşkül kabil-i tasavvur olmadığı, bir millet bir şeyi bütün kalp ve ruhuyla isterse (,) o emel kabil-i icra olmak şartıyla (,) behemahal arzusuna muvaffak olacağı düşünülünce vazifemizin zorluğu bize ye'is ve fütur değil bilakis şevk ve himmet vermek icâb eder."

Sektenin şu vazifesinde hatt'a dahir hisse-i iştirâk var. Zira bu cümle-i mu'terizeler bazen iki hat arasına da alınır. Fakat, fikrimce bir ibarede cümle-i mu'terizeye bir şekl-i ihtisâr verilirse sekteye, aksi takdirde hatt'a müracaat etmelidir. Mesela

“Askerlerimizinusâtı ile guzâtı, devr-i sâbika butûn-ı âtiye evladının unutamayacağı ve lakâyık kalamayacağı bir tarz-ı velvelekârîde- hitam veriyorlardı.” fıkrasındaki cümle-i izahiye iki hat arasına almak icâb eder.

(6) Uzunca bir cümle ile fiilden ayrılmış olan, failden sonra isti'mâl edilir:

“Beşer, bumezlaka-i mihnet ve senâlette
Hıyanet etmeyecek bir melâz-ı şefkat arar;
Ve yalnız işte o agûş-u refk ve rikkatte
Hıyanet etmeyen, aldatmayan muhabbet var.”

Yazılarımızda sekte makamına kâim olmak üzere âfaki iki nokta isti'mâli de tecrübe edilmiştir. Mesela Üstad Ekrem bu işareti bazen kullanıyor. Fikret Bey de şu parçasında bu sureti kabuletmiştir:

Bugün şugördüğünüz en değersiz eşârın
Nasıl yazıldığını bir dest-i itinâkârın
Nerâşelerleşu nakş-ı hayali işlediği..
Şu nâmenin ne büyük bir teheyvüç-i asabi
Neticesinde rubâb havaya ruh gibi
Nüfuz edip o kadar şiiri, hep o tazeliği
Nasıl sürüklediği belki sizce, bilmem ya,
Birer düşünmeye değmez sual-i bi-ma'nâ..

1.4.2. Fasıla

(1) Aynı fâile râci' fakat biraz uzun olan cümleleri ayırmak için kullanılır. “evet gidecek, o memleketin mütecaviz düşmanınasedd-i râh olacak; bir nişân-ı şecaatle ta göğsünde bir yaraile, galip ve mağrur, avdet edecek; işte o vakit sevgilisinehiç utanmayacağı birisine açacak; o vakit sevgilisi görecek kidüşmana o kadar kahr-âver olan bu göğüs kendisi içinne derece muhip, ne derece nevazişkâr ve muti'dir.”

(2) Bir levha-i tasvirin esaslı parçaları arasına konur:

Harab-ı zelzele bir köy: Şu yanda bir çatının çürük direkleri dehşetle fırlamış; öteden çamuryığıntısı şeklinde bir zemin katınınyıkık temelleri manzur; uzakta

bir mesken zemine doğru eğilmiş, hemen sukût edecek; önünde bir kadın... Of artık istemem görmek!

- (3) Küçük cüzlerinde sekte isti'mâl edilen bir cümlelerin taksimât-ı esasiyesini ayırmaya yarar: "Millet bahse gelince: O da efradının teyid-i ittifakına, istihsal-i saadet haline himmet; ıslah-ı âdad ve tehzîb-i ahlâkına, tahsil-i terakki ve te'min-i istikbâline hizmet; herkes hizmet ve himmete, mesela ukalâ-yı ta'lim ve nasihate, erbab-ı şebâbı edep ve fazilete, etfalı taallüm ve kesb-i marifete teşvik ve davet etmekle sübut bulur."

1.4.3.Nokta

Her müstakil cümlelerin sonuna konur: hakk-ı hayat, hakk-ı sa'y ve mülk, hakk-ı hürriyet, hakk-ı tefekkür ve içtimâ' insanın hukuk-ı esasiyesindendir.

1.4.4. İki Nokta

- (1) Nakledilecek bir ibarenin önüne getirilir: "İşte bufennek kavlı-i meşhuru böyle üdebaya tatbik olunmalıdır: Dehaet sabır ve sebatır.
- (2) Ekseriya bir şeyin izâh veya ta'dât edileceğini gösteren kelimelerden sonra isti'mâl edilir. "Dikkat: işte teşebbüsât-ı kalemiyede muvaffak olmak için muhtaç olduğunuz avâmilinen kıymetdarı budur."

1.4.5. Nokta-i İstifham

Suali havi olan cümlelerin nihayetine konur:

Ey Türk kızı, ey ana sus, sende duygu yok mudur?

Bir oğulun, birgoncanı kurban ettin çok mudur?

Her yanına kaygı çökmüş şu vatanın yolunda.

1.4.6. Nokta-i Nida ve Taaccüp

Münadi ve muhattaptan, şayân-ı teessüf ve hayret bir şeyden sonra isti'mâl edilir.

"Ey kahraman bir ümmettinsûûdi temiz evlâdı!

Hakikaten sen bir Türksün, dinin cinsin uludur.

Her bir Türk'ün öz dilidir vicdanın feryadı,

Sen şairsin; sinen, özün ateş ile doludur.”

Bu gibi hitabelerimüta’kib, biraz evvel zikr ettiğimiz gibi, bazen sektede kullanılılabiliyor. Nazar-ı dikkati celb etmek, hissiyatı hüsn-i suretle ihsas edebilmek için taaccüp işaretinin yanına iki nokta da konabilir. Merhum İsmail Sefa beyin, fikrimce en nefis eser-i sanatı olan [Çirkin Kız] hikâye-i menzumesinden müferrez şu parçada olduğu gibi:

En seng-dîl insanıda eyler müteessir;
Müşfik pederin ettiği sûzişli hikâye;
Lâkin hekimin [hekim] bulduğu tedbir-imüessir,
Hermunassifi eyler mütefekkir, mütehayyir,
Hürmet bu faziletli , bu vicdanlı zekâyâ !..

1.4.7. Hatt

(1) Muhaveratta mütekellim değiştiği vakit cümleninevveline vaz’ olunur:

“-Ne boş fikir, bu tehallük reva mı şöhret için?
-Gelir mi âleme insan ya sade rahat için?
-Aranmadan bulunur mu define-i âmâ?”

Serlevha mahiyetini haiz ıstılahattan sonrada bazenkullanılır. (2) Bir isim zikr edildikten sonra o saf ve tebâyi’ni gösteren kelimat iki hatt arasına alınır: “-Ahmed Cemil – bir ceridede sefaletten intihara mecbur olmuş bir aile pederine, sokaktakolu kırık bir çocuğa, mezaristandaonbeş yaşında verembir kızın seng-ikabrine tesadüf etse dünyaya küsmek hassasiyetinde yaradılmış olan bu şair-i rakik– şu şiir-i feryadkârın mebhuthüznü olmuş, sanki donmuş kalmıştı.”

- Sözü kesildiğine delalet etmeğe, Mâba’di aklen bulunabilecek beyânata bedel olmak üzere kullanılır:

“- İlaçlarında mitesiri kalmamış acaba?

Sekiz gün oldu...

-Merak etmeyin hanım, humma....

Hayır, hüdâyâ emanet, neden merak edeyim?

(3) Bir his ve fikrin ehemmiyetini anlatmak, nazar-ı terahhüm ve rikkatîkaz emek için kullanılır: “ Deniz, sürûd-ı sürurumuzu nazlı bir yelkan ederek mehtap

gecelelerinde narin kayıklarla üzerinde gezindiğimiz deniz.. Deniz, her sene binlerce etfâli yetim, binlerce nev-arûsânı şevhersizbırakarak sefineler yuttuktan sonra sathında bir lerze-i esef bile göstermeyen deniz..”

1.4.8. Mümeyyize

(1) Başka bir yazıdan iktibas edilen kelime ve fıkraların nevel ve ahirine vaz’ olunur:

Ne zaman zerdu muhtazır eylül,
Etse giryân bulutlarıyla hulûl
Ağlatır yâdımı bu şiir-i melûl,
Ben bu teşbih-izârı pek severim:
“Bir kızın hîn-i irtihâlinde
Dolaşan handeyi cemalinde
Andırır hâlet-i zevâlinde
Ah ben sonbaharı pek severim!”

Fikret Bey mecmua-i Bedâyiinde mümeyyizebedel bir ikinci suret-i isti’ mâlinden tefrik için bir yıldız kullanmıştır:

Eder kıyafetiâzâde bir mizac-ı ikrâr, kemer-i kesiste, perakende guşe-i dester

(2) Manzume ve alelumum-ı muhariratta başka birine ait gibi gösterilen ve hakikatte

yine manzume sahibi tarafından tertibedilen kelimeleri, mısralarında mümeyyize arasına alırlar:

Bu soluk name der ki: “ Ey bi-sûd
Ömrü nalende, geçti fasl-ı sürûd;
Sen kudüm-ı baharı beklerken
Yaz veda-ı hayat edip gidiyor,
Seni dest-i hâzana terk ediyor!..”

1.4.9. Mu’terize

Bir cümlelerin kelimeleri arasına sıkışarak müstakilmanaya mâlik olan bir fıkra, etrafına iki mu’terize işareti alır:

Sualler:

Bir tarif vücuda getirmek için ne yapmalıdır?

Tenkîtin muvaffik bir tarifi tertib edileceği zaman neleri bilmek icâbeder?

Evzâın, hutut-ı vechiyenin ifadâtımızdaki mevkiinedir ve ne derece haiz kıyamettir?
Lisanların ilk kademe-i tekâmülünde el ve kol işaretleri bir vazife ifa' etmiş midir?

Bu harekât-ı aza ile tenkît işaretleri arasında bir münasebet var mıdır?

Tenkit işaretlerinin lüzum-ı isti'imâli hakkındaki müdafaatınızda
istinadgâhınız nedir? Bir millet her hutve-i terakkisi için maziden bir numunearamalı mıdır?

Bu alâmâta mazide bir numune bulunabilir mi?

Usul-itenkite bazı kimseler ne nazarla bakıyorlar?

Böyle eşhâsın sözlerine itibar edilmeli mi?

Halen bu işaretleri kabulde daha ne gibibir lüzum ve mecburiyet var?

Üdabâ-yı cedidenin asar-ı sanatı bu işaretleredikkat edilmeyerek okunursa ne
hissedersiniz?

Bu suale dair misal irâd edebilir misiniz?

Usul-ı tenkît hakkında son söz nedir?

Bu mukaddimâta göre tenkîti tarif ediniz! Bahsettiğiniz tenkît işaretlerinden
ibarettir?

Sekte ne gibi mevkilerde kullanılır?

Fasılânın hizmeti nedir?

Nokta neye yarar?

Nokta-i istifhâmın yeri neresidir?

İki nokta neyi gösterir?

Nidâ, taaccüp, teessüf..işaretini nerede isti'mâl edersiniz?

Kat' noktaları nereye konur?

Mümeyyize ne iş görür?

Hattın vazifesi nedir?

Mu'terizeye ne lüzum var?

Her işaret hakkında birer misâl getiriniz!

Yakıcı vd (2012)'de önemle üzerinde durduğu gibi yazma çalışmalarında yazım ve
noktalama önemlidir. Öğrencilerin yazım kurallarını ve noktama işaretlerini doğru bir
şekilde kullanabilmesi, yazma eğitiminin önemli bir yönünü oluşturur.

Murat Özbay'ın (2011)'da dikkat çektiği üzere İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim
Programı'nda da 6,7 ve 8. sınıf öğrencilerine yönelik belirtilen kazanımlar içinde

Dilbilgisi kurallarına uygun cümleler kurar. İmla kurallarına uygun olarak yazar. Noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır. Yazdıklarını dil bilgisi, imla ve noktalama kurallarına uygunluk yönünden değerlendirir. Metinleri, noktalama işaretleri ve yazım kuralları bakımından inceler. Noktalama ve yazımla ilgili kuralları metinler üzerinde uygular. Okuduğu metnin dil ve anlatımını daha önce okuduğu metinlerin dil ve anlatımıyla karşılaştırır. Noktalama işaretlerinin yanlış ve eksik kullanımından kaynaklanan hataları düzeltir. ifadeleri yer almaktadır (181-184).

Bağcı, noktalama ve imlâ kurallarının yazılı anlatımının temeli olduğunu belirtmiştir. Yazım yanlışları yapılan cümlelerde anlam kayması ve farklılıkların ortaya çıkacağını, 6, 7, ve 8. Sınıf öğrencilerine yönelik kazanımların içinde genel olarak imlâ ve noktalama işaretlerinin uygun yerlerde kullanılması, yanlış ve eksik kullanımından doğan hataların düzeltilmesi yer aldığını belirtmiştir.

Noktalama ve imlâ bilgisi, yazılı anlatımın temel taşlarından biridir. Yazım yanlışları olan cümlelerde anlamda sapma, değişme ve farklılaşma ortaya çıkmaktadır. İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine yönelik belirlenen kazanımlar için de “İmlâ kurallarına uygun olarak yazar.”, “Noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.”, “Yazdıklarını dil bilgisi, imlâ ve noktalama kurallarına uygunluk yönünden değerlendirir.”, “Noktalama ve yazımla ilgili kuralları metinler üzerinde uygular.”, “Noktalama işaretlerinin yanlış ve eksik kullanımından kaynaklanan hataları düzeltir.” ifadeleri yer almaktadır (Bağcı, 2011: 674).

Karadağ ve Maden, düşüncelerin sınırlarını belirlemek, anlam ve geçişlerin okuyucuda kesin olarak anlatılmak isteneni sağlamak için noktalama işaretlerinin eksik veya yanlış kullanılmasının yazının anlatımını güçleştireceğini belirtmişlerdir.

Yazıda, düşüncelerin sınırlarını belirlemek, anlam geçişlerini ve farklılaşmalarını işaretleyerek okuyucunun aktarılmak istenen anlamı net olarak elde etmesini sağlamak, kelimelerin söyleniş özelliklerini göstererek doğru olarak tanımlanmasını ve kullanılmasını sağlamak için kullanılan işaretlerdir. Noktalama işaretlerinin eksik ya da yanlış kullanılması yazının anlatım gücünü zayıflatır (Karadağ ve Maden, 2013: 278).

Göçer, öğrencilere noktalama ve yazım kuralları öğretilirken; sözlük/yazım kılavuzunun bulundurulması, ihtiyaç duyulduğunda bu kaynaklardan yararlanılması gerektiğini vurgulamıştır. Öğrenme ve öğretme sürecinde kurallar ezberletilerek değil uygulama çalışmaları yapılarak öğrencilerin daha iyi anlayacağı üzerinde durmuştur.

Öğrencilerin yazım ve noktalama konusunda bilgili ve dikkatli olmaları ortaya koydukları ürünlerin niteliğini doğrudan artıracaktır. Noktalama işaretleri, yazıdaki mesajın yanlış anlaşılmasına engel olma amacı yanında, anlam kuvvetlendirme ve anlatıma güç katma amacıyla da kullanılmalıdır. Bunun için öğrencilerin, temel başvuru kaynağı olarak sözlük yanında yazım kılavuzu bulundurmaları ve yeri geldikçe kullanmaları büyük önem taşımaktadır. Öğrenme ve öğretme sürecinde yazım ve noktalama kuralları ezberleterek değil, uygulama çalışmaları içerisinde işlevsel anlayışla kavratılmaya çalışılmalıdır (Göçer, 2010: 185).

Özbay, Türkçenin yazım ve noktalama işaretleri öğretiminde değişik tekniklere gereksinim olduğunu belirterek Süleyman Şevket'in de üzerinde durduğu sekte, noktaiki nokta, nokta-i istifham, nokta-i nida ve taaccüp, mu'terize gibi noktalama işaretlerini günümüz Türkçesi ile örneklerle açıklamıştır.

Öğrencilerin yazım ve noktalama kurallarını uygulama beceri düzeylerini ortaya koymayı amaçlayan çalışmaların sonuçlarından öğrencilerin yazılı anlatımlarında yazım ve noktalama kurallarını yetkin bir biçimde kullanamadığı, bu eksikliğin de bilgi eksikliği ya da bu duruma yeteri kadar özen göstermemelerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu durum, Türkçenin yazım ve noktalama işaretlerinin öğretiminde farklı yöntem ve tekniklere gereksinim olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Hamzadayı ve Çetinkaya, 2013: 135).

Hamzadayı ve Çetinkaya dikte tekniğinin geleneksel öğretimin bir süreci olmasına karşın bu tekniğin bilişsel yönünün çok kuvvetli olduğunu ve uygulama aşamasında öğrencilerin problem durumunda yeni gelecek bilgiler sayesinde hazır bulunuşluk düzeylerinin artacağını ve problemin daha kolay çözüleceğini, bu tekniğin noktalama işaretleri kullanımı konusunda yüksek bir başarı elde edileceğini belirtmişlerdir.

Dikte tekniği eğitim-öğretim süreçlerinde uzun yıllardır kullanılmasına ve geleneksel öğretimin bir parçası olmasına karşın bilişsel yönü güçlü bir tekniktir. Dikte tekniğinin uygulama boyutunda öğrencilerin zihninde ilk olarak bir problem durumu oluşturulur. Bu problem durumu aynı zamanda öğrencilerin yeni gelen bilgileri almaları için bilişsel bir hazırlık durumu olarak düşünülebilir. Dikte sürecinde problem durumu oluşturulduktan ve öğrencilerin yeni gelecek bilgiye yönelik hazır bulunuşluk düzeyleri artırıldıktan sonra problemin çözümü sunulur. Böylelikle öğrencilere bilişsel yapılarını oluşturma, (varsa) bilişsel yapılarındaki yanlışları yeniden düzenleme olanağı sağlanmış olur(Hamzadayı ve Çetinkaya, 2013: 135).

Hamzadayı ve Çetinkaya yine dikte tekniği kullanılarak öğrencilerin noktalama işaretlerinin kullanımı konusunda büyük oranda düzelme olacağını ve tüm noktalama işaretlerinin uygulama düzeyinde hata yapma oranlarının ortadan kalkacağını belirtmişlerdir.

Dikte uygulamaları sonrasında tırnak (‘’), iki nokta (:) ve virgül (,) , kesme işareti (‘) gibi görece yüksek düzeyde bilişsel işlem gerektiren noktalama işaretlerinin oldukça yüksek oranlarda düzelmiş olması dikte uygulamalarının tüm noktalama işaretlerinin uygulama düzeyine yükseltilmesinde etkili olduğunu göstermektedir.

Daha çok bilişsel işlem gerektiren noktalı virgölde (;) ise düzelme sınırlı kalmıştır. Bu durum öğretmenlerin noktalı virgölün öğretiminde daha dikkatli ve özenli olmalarını gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

Öte yandan üç nokta (...) ve ünlemin (!) kullanımında da düzelmenin sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum, her iki noktalama işaretinin de kullanımı sırasında (öğretmenin okuması sırasında) cümlelerin ya da sözcüğün yanlış vurgulanmış olabileceği düşüncesini akla getirmektedir. Nitekim her iki noktalama işaretinin doğru kullanılabilmesinde vurgunun rolü büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin daha fazla bilişsel işlem gerektiren diğer noktalama işaretlerinin (iki nokta, çift tırnak, virgül ve kesme işareti) kullanımında daha fazla gelişim göstermesi bu varsayımı doğrular niteliktedir(Hamzadayı ve Çetinkaya, 2013: 139).

2. YAZILARIMIZ HAKKINDA VESÂYA

Vaktiyle bir ”musahabe-i edebiye”sinde Cenab Şehabettin Beyefendi : “Malûmdur ki her kavminiştihâ-yıterâkkisiâsâr-ıibtidâiesinin yakaza-i hayal ile izhâr eder, yakaza-ı

hayaliyenin âlâim-izâhire ve mahsusesiasar-ı sanayi-i nefisedir ki bunlardan biride muharrerât-ı edebiyedir. Tahavvülât-ı edebiye ne suretle olursa olsun bir faaliyet-i hayaliyeye delalet eder, faaliyet-i hayaliye ise en ciddi bir nüvîd-i terakkidir” demişti. Tarihi bir kıymet-i ilmiyeye tercüman olan bu hakikate itiraz edilse bile “her intibah-ı idrâk, muhtelif mesâlik-i sanat tevlîd eder” hükmünü ispat için kavîdelailbulunabilir, daima münakaşât-ı kalemiye ile güya istikbâledilen her yenimekteb-iedebi mukatdimatında bu doğru hükmü görebilmek kâbildir. Şüphesiz bizim muhit-i irfânımızda bu hakikatindaire-i şümûlü haricinde kalamaz; altı yüz senelik hayat-ısanatımızda hernazariye-i edebiyenin bir an inkişafı, ekseriyamedîd bir ömr-i ihtizar sürüklüyerek yalnız tarihin vefakâr sahifelerinebir zerre-i ziya ile doğan bir de devr-i iğtirabı var. Bu dakikada bilekim bilir, hakikatin o hiç aldanmayan vazife-şinaseli, ne âlemgir şöhretlerin nakus ufulünü kaydediyor,istikbâlini şaibe gören nazarlar, ne kadar ani-i edebi meyneleyecek kalemelerin fecr-i infilâkına şahittir! Zaman yürüyor, dimağımızbakir ufuklardan yeni bir unsur-ıtahassüs bulmaya çalışarak ilerliyorkenyazılarımızda, daima aynı akaid-i edebiyenin hükümrân olmasına imkân yoktur: Zira “Güneş, her zaman aynı mevcud ve hadiseyitenvîr eder” hükmüne mukabil, “âlemde yeniliği fikr-iteceddûdü selamlayan mutlak ve mesud bir inkılabta vardır!Bugün mazi-i edebiyemizde yaşayan mesâlik-i sanatı tarihi edebiyatımıza terk ederek şunukaydedelim ki hali hazırda yazılarımıza az çok hakim, yekdiğerinden farklı üç türlü cereyân-ı efkâr karşısında bulunuyoruz. Bunların her biri ayrı ayrı makalâta mevzu’ olabilecek bir mahiyeti haizdir. Şu kadar ki **“Kavaid-i Tahrir”** bu cereyanların tayin-i kıymeti ile iştigal etmeyecek, yalnız yine bu meseleye müteferri’ bilhassa devr-i intibâhımızdan biri daima tekerrür eden “Bir bahs-imüebbedi” bir defa daha nazar-ı dikkatinizde yaşatmaya çalışacak:

Bizde, her memlekette olduğu gibi,hemen fikr-i terakkininteyakkuzuyla birlikte pek sayân-ı tetkik bir mesele-i içtimaiye tahaddüs etti: Lisan ile biraz, mânâ-yı hazırına göre, müstakıl bir edebiyata malik olmak!:

Biz kitabımızda şu bahse tamamiyle bigâne bir vaziyet-i muhafaza edebilirdik ve bu suret-i hareket bir ders kitabı için pek muvafikolurdu. Fakat bilhassa bu meselede en ziyade selâhiyetdar bir zat-ı muhterimin mütalaâtına vakıf olmakta, bir başka nokta-i nazariyeden de faide gördüm:

Ben eski edebiyattan iki yolda ayrıldım: Bunların birincisi **“yazış”**, ikincisi **“vezin”**dir. Yazışta onlarla birleşemedim, çünkü umum Türklere karşı şimdiye kadar

geciken bir işin ancak bu yolda yazarsam görebileceğim; onlarla vezinde ayrıldım, çünkü bu yolda yazılan şiirlerin parmak hesabından başka bir yolda söylemeye dili dönmüyor. Bir parça anlatayım: Üslûp yahut yazış nedir?

Tabiatın ve insanlığın ruhta yahut beyin ve yürekte uyandırdığı bir takım düşünceler ve duyguları başkalarına anlatmak sanattır ki bu her şairin yaradılışına ve içinde bulunduğu alemin kendisine gösterdiği şeyleri duyusuna göre olur. O halde ben ne yolda “Yazı yazmalı idim” Gözleri ilk açılıştaki bir balıkçı kulübesinin isli çatılarına ilişen ve ninesinin söylediği ninni seslerini dalgaların uğultuları boğan bir balıkçı oğluna nasıl yazı yazmak yaraşırsa işte öyle!

Ahâlinin düşüncelerini kendi beyninde, duygularını kendi yüreğinde duyan ve o cahil ana-baba arasında eline alıp okumak için yazılmış bir kitap bulamayan, yüzünü okşamak için uzanmış bir el ve zayıf ruhuna bir hayat vermek için karşısında bir kuvvet bulup göremeyen bir âvam evladına nasıl yazı yazmak icâb ederse işte öyle! Vatanın kendisine öğrettiği şeyleri öğrenemeyenlere öğretmek ve elindeki çırağı onu elde edemeyip karanlıkta kalanlara göstermek kendisinin borcu olan velhasıl kendi kanını taşıyan ve kendi diliyle konuşan, kendi düşüncesi ve kendi duygusuyla yaşayan bütün hemşehrilerine karşı bir iş görmek isteyen bir Türk’e nasıl yazmak lazım gelirse işte öyle! Mademki aşağıda bulunanları yukarıya doğru çıkaracağız o halde onların bulundukları yere inmekliğimiz lazımdır. Acaba şimdiye kadar yazılmış, basılmış olan o kütüphaneler doluları kitaplardan bu adamlar için bir kitap seçilip gösterilebilir mi? Asla! Altı asırdan beri yalnız şu toprak üzerinde bütün fikirler bir avuç halkı düşünmüş, bütün yürekler bir avuç halk için çarpınmış, bütün kalemler bir avuç halk için yazmış. Birde milyonlarca, yığın yığın zavallılar hep bundan uzak kalmıştır; Halbuki o milyonlarca halk için kitaplar yazmak suretiyle o halk nurlandırılacak olursa neler olmaz? Bu halkı nurlandırmak çiftçiliği nurlandırmaktır, sanatkârlığı nurlandırmaktır, ticareti nurlandırmaktır. Yoksulluğu zenginliğe çevirmek, fenaları iyi yapmak velhasıl her iyi şeyi meydana çıkarmaktır.

İntibah devri benim açtığım şiir yolu için bana pekiyi kılavuzluk etti. Eğer ozaman Luther İncili milli dili olan Almancaya tercüme etmeseydi halkın düşünmeye alışkanlıkları olacak mıydı? Bu halkın beyinlerine bu alışkanlık gelmeseydi yine ozaman yine o dille ve halkın anlayacağı bir yolda bir takım milli kitaplar yazılacak mı idi? Böyle yazılmasa idi Avrupa bugünkü hale gelebilecek mi idi? Tarlalar bellendi, tohumlar saçıldı ondan sonra da ekinler devşirildi. Luther Hristiyanlıkta ne yaptıysa işte bende memleketimin edebiyatında

onu yapmak istiyorum. **Vezne** gelince: Şüphe yok ki şiir, tabiat ve hayatın sesidir. Gerekir ki onun veznide kendisine benzememeli. Gülen tabiatı çiçeklerin fısıltılarıyla ve ağlayan hayatı dalgaların iniltisiyle yazmalı; öyle kelimeler sessiz, sesli sözlerden bulmalı ve onları öyle bir yolda sırasına dizmeli ki hiç Türkçe bilmeyen bir yabancı adama bu yolda yapılmış bir şiir okunduğu vakit “ *evet bu, bir gecedir; bu bir fırtınadır*” diyebilmeli. Ben vezin için ahâli ağzından işittiğim türkülerden başka hiçbir şey bulmadığım gibi sözler içinde yine ahâlinin konuşmakta oldukları lakırdılardan başka bir şey bulmadım. Bunları alarak yukarıda vezin için söylediğim yolda umumi bir ahenk vermek suretiyle şiirlerimi yapmaktayım. Benim vezin için hocam tamamiyle tabiattır, tabiatın sesidir, hayattır, hayatın sesidir. Benim ne bir güzellik perisinin arkasında dolaşır ruhum vardır, ne de âvamı aliminden kalemimi geri çektirecek kibrim vardır. Elimde dört tel bir kemeçe ile zavallıların gizli dertlerini söyler kaba bir sesim vardır; Bir yaralı yüreğim vardır ki fenalıklar için çırpınır, bir çift ağlar gözüm vardır ki öksüzler kapılarında yaş döker: işte o kadar!

Mehmed Emin.

Görülüyor ki lisanı sadeleştirmekte medâr-ı istinâd, sanat ve güzellik meselesi değil, bir menfaât-i içtimaiye teminidir: Halka benliğini öğretmek, bütün âfak-ı yetime-i memleketi sızlatan bir ceriha-i idraki samimi ve müşfik eller, anlaşılabilir. Milli bir lisan ile sarabilmek gayreti!..

Bu nokta-i nazardan elbette (Sırf Türkçe yazalım; Faraza mebusa yalavaç, Meclis-i Mebusanakurultay diyelim) hükmüne taraftarlık etmekte yanlış olur. Zîra Arabi ve Farisi kelimeler anânâtımıza, hüvviyet-i fikriyemize karışmıştır, âvam lisanının da esaslı kısmını bugün onlar teşkil eder. Yalnız Türkçe kelimelerle heyet-i içtimaiyemizin her fikir ve hissi ifade etmesine imkân yoktur. Hatta zannediyorum ki Ahmet Hikmet Bey’in o nefis “Yakarış”ı da ispat-ı iktidaretmek için değilse bir tecrübe-ikalem olmak üzere, yazılmıştır; Yoksa hiç kimseye omahdûd muhit dahilinde yalnız Türkçe kelimelerde hissiyatınıza ma’kes bulunuz, diye teklif edemeyiz.

Bununla beraber itiraf etmeli ki milli ve müstakil bir lisana malik olmak fikri bir hadise-i iklâba delalet ediyordu: O itibar ile mesele-i lisan etrafında mutlak medîdi-i mübâhasat cereyan edecekti; Halbuki böyle umumu alâkadar eden mübahisin nâzımı zamandı; hal-kat’iyi onun hakperest eline tevdi’ etmekten başka çare yoktur.

Pür hararet devam eden mübahaset-i tabiat neticesiz kalmaya mahkûm demektir. Ancak ihtimal ki cerayan-ı tabiata mâni' olmak kâbil değilse bir temayül-i içtimaiyi idare etmek imkânı ile münakaşat-ı kalemiye ihtisâr edildi ve şayân-ı dikkattir ki yarım asırlık tettebbuât-ı lisanîyemiz hemen ale'l-ekser bu mevzua inhisâr etti. Bütün kuvve-i iknâiyemize umumi ve serbest bir cereyan verdik; meselenin bir karar-ı ciddiye rabtı kâbil olmadı ve hemen temin edelim ki şimdi de bir zaman-ı medîd için kat-i bir imkânı hale aktaran etmek ihtimali yoktur. Bizim yapabileceğimiz şey bütün bir muhit-i memlekete hakimbuhran-ı dimağîye nihayet vermeye çalışarak üryan ve bi nâsib tenevvür zihinlere bir katre-i ziyâ-isâlesine uğraşmak, bilhassa maarif-i medeniyeye müteallık malûmatı herkesin anlayabileceği bir tarzda yazmak ve bu sureti bir cihad-ı mukaddes gibi telakki etmektir; bunda ne kadar muvaffak olursak memlekete o nispette ifâ-i hüsn-ü hizmet etmiş addediliriz. Hulâsa düşündüklerimizi sade ve samimi bir lisan ile tebliğ etmek bir vazife-i içtimaidir. Siz daima tabii ve küçük cümlelerle, söylediğimiz gibi yazmaya çalışınız: Bugünkü mesud muvaffakiyet-i kalemiye budur! Bizim gibi sade bir lisan-ı beyânâ mâlik olamayanların olunuz ki itiyadını kıramayanlardır, hakikatte basit bir mevzuu mustalah ibarât ile yazmak bugün artık “Kâtibane” sayılamaz!..Eserin güzelliğini, kullanılan kelimelerin Arabi veya Farisiye ait parlak ve müselsel olması temin etmez. Bununla beraber sade ve Türkçe yazmakisteyerek tasannua sükût etmekde ihtiraz olunacak bir tehlike demektir. Bu izahattan sonra istirâden kaydettiğim şu mühim meseleyi halledilmiş sayarak düşündüklerimin asıl arz etmek istediğim kısmını, kitâbete müteallık vesaya-yı beyânı nazar-ı irfanınıza takdim edeyim. Fikrimde hata etmiyorsam bir müptedi-i tahrir şü tavsiyelerde bulunmak icâp eder.

- (1) Yazmak istediğimiz mevzu'ı tamamen ihâta edebilecek surette düşünmeye alışınız. Bu Bovalı'nun dediği gibi: “İyi düşünülen vuzûh ile ifade edilir ve bu vâzih fikirleri beyân için de kelimeler kalemi bî-tekkellûf takip eder.”

Taayyün etmemiş bir fikir ile yazmak müphemiyete, zulmete sükût etmektir. Bu suret muhariri maksat-ı tahririn haricine de çıkarabilir; en fenası her kelimedede bir vakfe-i ıztırâr, bir humma-yı acz ve hirman geçiririz ki pîş-i intibahımızdan ayrılarak sürüklene sürüklene girdab-ı ebediyete karışan o zavallı mahkûm-u ufûl-i dakikalara acımamak kâbil olmaz. Bu tehlikeden kurtulabilmek için biz selahiyettâr bir zekânın şu mühim tavsiyesine daima dikkat edelim; “Yazmadan evvel düşünmeyi öğreniniz!”

- (2) Mevzuu hakkında zihnen bir harita-i tasavvur tersîl ettikten sonra fikrimize serbest bir cereyan-ı tasvir vererek yazmalı ve artık her satırın ilavesinde bir defa eseri tekrar baştan kıraata rücû' etmeliyiz; bilmeliyiz ki bu, eserin tabiatını sektadâr eder. Mamağfî “tabî” yazacağım diye:
- “Eylül hulûl etti; melûl krizantemler mevsimi hulûl etti; ruhumu eylül hulûl etti. Ağır başlı melûl krizantemler, rayihalarıyla ruhumu melûl etti” gibi. Müsamâhata kalemimiz vasıta-i cereyan olmamalı!..
- (3) Yazılarımızı yalnız mevzu-ı tahrir ile yaşayarak, ikmâl ettikten sonra müşkülpesten ve afv-ı nâşinas bir itinâ-yı tetkik ile tanzim etmek lâzımdır. Bovalu “Eserinizi yirmi defa destgâh-ı tashih üzerine koyunuz, bilâ-fasıla cilalandırınız; hatta ekseriya siliniz, bazı defa ilave ediniz; gayretiniz hatalarınızın bî-aman bir muhasımı olsun!” diyor.

Eserin hüsn ve zerafetini temin ve muhafaza için de hulâseten şunlar söylenebilir:

- (1) Cümleyi bu ibarede olduğu gibi aynı sîga-ı ef’âl ile kapayarak bir kelime rabt etmeli:
- “Bu cevabım üzerine o benim yanımdan ayrılmış, kollarını sıvayarak dereden abdest almış, kibleye dönerek namazını kılmış, ondan sonra yine benim yanıma gelerek selam vermiş ve bağdaş kurarak oturmuş idi.”
- (2) Küçük cümleleri daima aynı kelime-i fiil ile nihayetlendirmekte bakınız ne kadar fena oluyor:
- “Bunu düşünürken kendi kendine gülmek istiyordu, şimdi o gelecekti, iki kelime ile izaâhat verilmiş olacaktı, her şey bitecekti. Nihayet onu bu derece korkutacak ne olmuş idi? Kendisini çocuk buluyordu. Daha son vapur gelmemişti; sonra onun belki gece geleceğini düşündü; lâkin nasıl gelecekti? Bebek’e kadar araba ile gelecekti. Sonra? Hayalen Behlül’ü gece karanlığında, sandal içinde kendisine gelmek için tehlikeler geçirerek geliyor görüyordu. Ona ne kadar minnetdar olacaktı!”
- (3) İki satırlık bir fıkrada bir kelimeyi veya aynı aile-i elfâza ait kelimatı bir kaç defa kullanmaktan içtinab etmeliyiz. Mesela yazılarımız arasında “dünyada kimseyemuhtaç olmamak kadar bahtiyarlık olamayacağına kâni” olduğundan işler ile meşgul olmayı pek sever” gibi ifâdâta hiçbir mevkii tayin etmemek icab eder.

Bu hatâ-yı kalemiyeden kurtulmak için kelimat-ı müteradife isti'mâli kabul edilebilir; ancak mecazi ifadelere müracaat etmek aynı hissi muhtelif eşkâl-i beyan ile tasvire çalışmak bilhassa şâyan-ı tavsiyedir. Süleyman Nazif Bey Efendi bakınız bir fikri ne muhtelif tarz-ı beyan ile tavsir ediyor:

“Beni İstanbul’dan bu mebaye isâl eden muhtelif merakib-i bahriyenin hiç birisi bizim değildi, necm ve hilâlin sâye-i munisinde bir gün olsun seyahat etmek bana müesser olmadı. Marmara Denizi’yle Bahr-i Sefîdi Romanya ve Avrupa’nın intizam ve mükemmeliyetine hasûdâne hayran olarak katettiğim ve Süveys’ten Bombay’a kadar on altı gün Avusturya bayrağının kurbunda kıvrandım, durdum. Dünden biride İngiliz bayrağı pîşi-i nazarımızda bir gurur-ı mahkle temevvüc-sâzoluyor.

Bu ifâdâtımızı mütakiphemen arz edelim ki tekrar veya daha şâyi’ tabiriyle tekrarın aleyhdarı değiliz. Hatta:

Sen olmadan asla..koca bir kavm-i yetîmi
Ber mevt-i muhakkaktan alıp kurtaran olmaz;
Ta arş-ı ilahiye çıkan hâtıran olmaz;
Olmaz vatanın ruh-ı rehâkâr-ı azîmi!

Faik Ali

gibi tekrîrlerin kemâli hürmetle takdîrkârıyız. Şu nâçiz tevdiâtı biraz daha tafsil etmek kabul ve bilhassa faydalı olur. Fakat biz yalnız şunları ihtâr ile iktifâ edeceğiz: Kavaid-i tahrîre müteâllik olan bu ihtârâta riayetden sonra yazılarınızda daima samimi ve şahsî olmaya çalışınız; kanaât-ı vicdâniyenizden, zevk-i bediinizden başka rehberiniz olmasın; dimağınız ciddi bir teriye-i edebiye ile hakk-ı harasetni aldıktan sonra “gençlere model olmak üzere edebiyatımız bir sîmâ-yı mümtâzı olan Cenab Şahabettin Bey’in âsâr-ı mensûrisini tavsiye eylerim. Cenab’ın nesrik, Fikret’in şiiri şebâb için hakikaten şâyân-ı taklid iken modeldir.” Tavsiyesinde de şâyeste-i imtisâl bir hakikat germeme kâbil olur. Hatta bizim gibi edebiyat ile henüz işîgâle başlayarak bir idmân-ı kalemîye muhtaç olanlar bile Halid Ziya, Cenab, Fikret, Süleyman Nazif gibi cidden bir şahsiyet-i mümtâzeye mâlik muharrirlerin nefâis-i âsârını okumalı fakat yazıyorken onları asla numûne-i ittihaz etmemeli, o sırada kalemimiz nâsib-i feyzini yalnız kendi ruh ve vicdanımızda aramalıdır.

Mekteplerde en ziyade muvaffakiyet kazanan, muallimin hayr-ı endîş rehberliğine istinâd ederek küçük küçük cümlelerle tebliğ-i hissiyata çalışan zeki ve dikkatli efendilerdir. Hayat-ı edebiyede bile en şerefli mevki, yalnız kendi telkinât-ı vicdâniyelerine tevfik-i fikir ve sanat edebilenlere, bir kelime ile tabî olanlara aittir.

Taklid, şahsiyet-i kalemiye sahibi olmaya şâyân-ı dikkat bir mâni teşkâl eder ve o gibi eserler bir fikr-i edebiye malik-i nazar önünde daima mahkum-ı sükût olur. Hatta şu ibare bile bir sanatkâra telkin-i samimiyet edemez. Halbuki saf ve samimi olmak hayat-ı içtimaiyemizdekiymetli bir tarz-ı harekettir:

O kadar ki neşeli ve pür-hayat terennüm bir devir-i münevveri takib eden boş ve mukassi bir kış gününü sükûn ve haşiyet-aver ıssızlığında kalplere çöken buhran-ı nevmîdimuhitene benzeyen bir hayat-ı acz ve hüsrân içerisinde bîmecal sürünüyorken bana güneşin, şiddetini tagur-ı gayyâdan alıyor zannedilen eş'a-i ateşini altında daima kavrulan pür-serâb bir çölün avâreser bir seyyah-ı garibi önünde tezehhür eden reyan-ı feyz bir sahra-yüzümridîn saadetini verdi. Yazılarımızın asıl temin-i muvaffâkiyet etmesine en ziyade mani' olan şunlardır, zannediyorum: Mustalih-i beyanata mülevven ifâdat-ı mecaziyeye daha fenasi bir ömr-i a'sâr-dideye mâlik tâbirata fazla meyl etmek!:Halbuki bazen endişe-i sanat fevkînde yazılmış öyle cazip ve bütün manasıyla güzel edebi sayfalara tesadüf ederiz ki lafzî ve manevi sınayiın hiçbirine temas etmedikleri halde bütün ruh-ı samimiyetimizi titretirler, biz o eserlerin, doğru manasıyla, huzur-ı sanatında hürmetle eğilmeye mecbur oluruz. Onlar bizi bir zevk-i bedî' muhitinde yaşatır, nazarlarımız sadelikte mütecelli bir ruh-ı mahasin görür. Mesela bakınız hiç aramadan bulunmuş şu tekellüfsüz ve sade sözlere ki hünerverlik ibrazı fevkînde yazıldığına her kelimesi şahadet ettiği halde bence bir kıymet-i edebiyesi vardır.

3. ENVÂ'-I TAHRİR

İlk nazarda yazılarımızın heyet-i mecmuası iki umumi şekil tebliğ arz ediyor: Nesir, Nazım. Nesir, lisanın şivesinden başka her kayıttan âzâde olarak serbestçe tertîb edilen sözlere denir. Nazım tabiri, mevzûn ve ekseriye mukaffa olan esere mahsustur. Bu iki suret-i ifadeden insaniyet hangisine daha evvel mâlik olduğu meselesini tetkik etmiş istemeyeceğiz; zirâ fikrimce halen bu hakikati de edvâr-ı kable't-tarihiyyenin sisli ufuklarından yükselterek bir ziyâ-yı vuzuh ile takdir kâbil değildir. Hele bu iki kısmın her

birine mâzide birer tarihi teşekkül-i tabii bizi hiç meşgul etmeyecek, zaten biliyoruz ki bu tarz-ı iştigâlin ciddi ve kıymetli bir faida-i nazariyesi bile yoktur. Yalnız tasnif-i tahrir için nesir ve nazma ayrı birer makale tahsis ederek bahsi hulâsa eylemek bize kifâyet eder.

3.1. Nesir ve Envâ'ı

Herşey gibi nesir de bazı deracâta ayrılıyor: Alelade ifadâtımız “Nesr-i Âdi”yi teşkil eder; hâkâyık-i ilmiyenin tarz-ı teşrihini “Nesr-i Fennî” denir; her ikisinin fevkinde insaniyetin efkâr ve hissiyât-ı samimiyesine vücud veren ve ekseriye muharririn bulunduğu muhit-i içtimaiyenin ekdâr ve meserrâtını terennüm eden bir de “Nesr-i Edebî” vardır. Son kısımda muvaffak olabilmek ancak fitrî bir istîdât ve pek zayıf ihtimale göre belki büyük bir idmân-ı kalemi ile kâbil olabilir. Kitabet-i malûmlarının rehber olmaya çalıştıkları, efendilere nesr-i fennî ve sade bir tarz-ı tâhkiye te'min-i mâlikiyet hududunu geçemez. Nesrin ihtiva ettiği mevzuları şamil bir nokta-i nazardan şu suretle icmâl edebiliriz: Resmî ve husûsî muharrerât, hitabet, hikâye ve temâşâ, her türlü malûmat ve hissiyat-ı beşeriye. Nesrin enva'ı olmak üzere gösterilen şu kısımlar hakkında mutlâkiyetle nazmen ifade edilemezler hükmünü vermek kâbil değildir. Zira başka milletlerin âsâr-ı sanatını mîsâli ittihâzına hacet yok. Bizim edebiyatımızda Fuzûlî'nin “Şikâyetnâme”si manzum parçaları ihtiva ediyor; Nef'î'nin yazılmış mektupları var; “Tarık”ta bu surete misal olarak bedi-i tahrir bulabiliriz; Fikret Bey'in birkaç manzum Musâhabe-i Edebiye'sini okuduk; yine Fuzûlî'nin “Leylânâme”sini altı yüz senelik hayat-ı sanatımızın en münevver zekâ-yı edebî olan şair-i a'zâmın Tezer, Eşber, Nesteren temâşâları hep biliyoruz ki nazmen ibdâ' edilmiştir. Mağmafi itibâdat ve ahvâl-i edebiyemize göre bu kısımların neşren yazılmaları ekserisini teşkîl eder; manzum olanları müstesna addedilebilir. Evvelki sayfalarda resmi ve hususi yazılarımıza dair mütâlaamızı, misalleriyle beraber bildirmiştik; şimdi sırasıyla diğer mebahisi mevzu'-ı ittihâz edeceğiz.

Hayati Akyol'un (2008) da dikkat çektiği üzere ilkokul ve ortaokul seviyesinde Türkçe öğretiminde yazma eğitimi önemlidir ve okuma yazma etkinliklerinde metin odaklılık Türkçe eğitimi açısından büyük katkı sağlamaktadır.

Güneş, Süleyman Şevket'in de üzerinde durduğu edebî metinlerin yazma öğretiminde önemli bir yere sahip olduğunu dikkat çekmiş; şiir, masal, destan hikâye,

tiyatro gibi iyi yazılmış çeşitli edebî metinlerin dili etkili ve verimli bir şekilde öğreteceği, öğrencilerin gelişmesine katkı sağlayacağı ve sosyal ilişkilerinin gelişeceğini açıklamıştır.

Metinler, dil öğretiminde kullanımına göre edebî, üretilmiş, özgün ve özel metinler olarak gruplandırılmaktadır. Ayrıca öyküleyici, bilgilendirici ve şiir gibi de sınıflandırılmaktadır. Öyküleyici metinde öyküleyici metin yapısı kullanılır. Bu tür yazılar genel olarak roman, masal öykü gibi türler olmaktadır. Bunlar yaşantımızı zenginleştiren yazılardır. Öyküleyici metinler bizleri bulduğumuz ortamdan başka bir ortama götürmekte ve düş dünyamızı geliştirip zenginleştirmektedir (Güneş, 2013: 2).

Edebî metinler şiir, masal, destan, hikâye, roman, tiyatro, karagöz, ortaoyunu gibi çeşitli türlerden oluşmaktadır. Bu metinlerin iyi yazılmış olmaları, bir ülkenin kültürünü yansıtmaları, dil ve kültür öğretiminde özel bir role sahip olmaları gibi nedenlerle dil öğretiminde örnek metinler olarak kullanılmaları gerektiği sık sık vurgulanmaktadır. Eğitim sürecinde edebî metinlerin dili etkili ve verimli olarak öğreteceği, öğrencilerin birey olarak gelişmelerine yardım edeceği, başka kişi ve kurumlarla ilişkilerini geliştireceği açıklanmaktadır (Güneş, 2013: 4).

Çeçen, metin türleri hakkında değişik tasniflerin olduğunu ve bunların genel olarak hikâye, roman, deneme, makale gibi türlerden oluştuğunu, nesir dilinden farklı bir dil olarak benimsenen şiiri de bu tasnifin içine almıştır.

Metin türleri konusunda çok farklı tasnifler yapılmıştır. Metinler, genel olarak içinde deneme, makale vb. türlerin yer aldığı “bilgilendirici”, hikâye, roman vb. türleri içeren, geleneksel olarak tahkiyeli adı verilen “olaya dayalı” ya da “öyküleyici” ile nesir dilinden farklı bir dil benimseyen “şiir” olarak sınıflandırılmaktadır (Çeçen, 2011: 132).

Kolaç, Türkçe ders kitaplarında (1-5) metinlerin öyküleyici, bilgilendirici ve şiir olmak üzere üç farklı kategoriye ayrılarak değerlendirildiğini belirtmiştir.

İlköğretim birinci basamak Türkçe Öğretim Programı’nda (1-5) yer alan açıklamalardoğrultusunda bu basamakta okutulan ders kitaplarındaki metinler “öyküleyici, bilgilendiriciveşiir” olmak üzere 3 ayrı sınıfa ayrılarak değerlendirilmiştir (Kolaç, 2009: 602).

Türkçe eğitiminde öğrencilerin dil becerilerini geliştirme adına edebî türleri tanıtmaya, seçkin örneklerini okuma ve anlatma etkinliklerinde kullanma,

öğrencilere Türk ve dünya klasiklerini tanıtmaya ve okumalarını sağlama, bilgi ve tecrübe edinmek amacıyla kaynak eserlere başvurma ve edindikleri bilgi ve tecrübelerin anlatmalarını isteme gibi noktalar önemlidir (Göçer, 2010: 185).

3.1.1. Hitabet

İyi ve müesser söz söylemek için bir istidât-ı hususiye veya devamlı sa'y ve gayrete ihtiyaç var. Bilhassa halkın müvâcehe-i dikkatinde irticalen muvaffakiyetle îrâd-ı kelâm edebilmek güçtür, epeyce idman ve ülfet ister. Bundan başka insan yakendi vâkar-ı içtimaiyesi yahut memleketin istikbâl-i saadetiyle alâkadar bazı nazik mevkilerde idare-i muhakemeye de mecbur olur ki o zaman her hatve-i takrirden dikkatli ve her dem müteyakkız bir ihtiyatı rehberi ittihaz etmek lazım gelir, hatta nutku evvelce hazırlamak icâb eder binaenaleyh hitabet yalnız bir ifade-i şifahiye meselesi addolunamaz. Mektebi (klasik) kitaplarda hatip-i nutuk eden yahut yazan diye tarif edildiğine göre hitabette yazının da mevkii mühimini teslim etmek lüzumu aşîkârdır. Ve zaten nutuk yazıya taalluk etmeseydi kitâbet derslerinde bu kısmıgüşâde ihtiyaç hissedilmez, hitâbet bahsi bizim mevzu-i iştigâlimiz haricinde addolunurdu. Hitabetmuvaffakiyet için daima fitrî bir kabiliyete lüzum yoktur; bütün mesâlik-i hayatta olduğu gibi sa'y-ı sanat hitabette de pek büyük bir vazife icâb eder hatta vatanını karîb bir tehlikeye sükût ediyor görmekten cihan-ı hüsnde her an müteheyyiç feveranlarla kıyametler kopanda mustenin esbâbı muzafferiyetinden en mühimi bilirsiniz ki taab-ı nâşinaz bir gayret-i fevkaladeye mâlikiyeti idi. Bununla beraber romanın cevvi-i feyzinde bî-nazîr bir şelale-i deha olan Siseron (Cicero) müstesna zekâların medâric-i tekâmülü ilk hatvede kat edebileceklerini kabul etmelidir. Hitabet bahsinde şimdiye kadar öğrenmeye çalıştığımız vesâyâ-yı tahrîr haricinde müstakil bazı kaideler yoktur. Yalnız söyleyelim ki hatibe sarsılmaz bir itimâd-ı nefes, şiddetli bir mantık halkın en muhterem hissiyatını pek yakından takip ve icabına göre teheyyüc, evzâ-ı beyânı idare etmek iktidarı pek lazım birer meziyet sayılır. Natûk olmak isteyenlere muhatapların itikad-ı vicdaniyesine, halet-i ruhiyesine kemali vukûfuda tavsiye ederler. Biz hitabete aidiyetine göre yalnız şu kıymetli parçalara misâl hizmetini teklif etmekle müstefid olmak istiyoruz.

Mebus efendiler, Trabzonlular şu bir buçuk milyon ahâlinin içinde sizi en hamiyetli buldular; siz de millet ve vatana hizmet edebilmek için bir rûh gördüler; mebuslar denilen

milletvekilliğine sizi intihâb ettiler. Bugün de üzerinizde böyle şerefli bir vazife olduğu halde vilayet valilerine yapılmayan bir alayla yolcu ediyorlar ki ben sizi bu bahtiyarlıktan dolayı tebrik ederim.

Efendiler, sizin bu vazifeniz şerefli olduğu gibi gayette ağırdır, gayette veballidir. Bugün size İslam, Hristiyan, Musevi, ihtiyar, kadın, çocuk tamam otuz milyon Osmanlı'nın hukuku emanet ediliyor; milleti uyandırmak için gece uykularını kendilerine haram eden, millete denizkızları gibi felaket girdaplarının kıyılarında selamet yollarını gösteren muharrirlerimizin hukuku size emanet ediliyor. Vatanı yaşatmak için canlarını kurban etemeye hazır olan vatan uğrunda granit kaleler gibi bela yıldırımlarının karşısında alınlarını eymeyen askerlerimizin hakkı size emanet ediliyor. Yakıcı güneşlerin altında kan terlere batan, sofralarımızda çocuklarımızla yediğimiz yemekleri hazırlayan rençberlerimizin hukuku size emanet ediliyor. Tehlikeli mağaraların içinde sır sıklam olan, kimselerimize doldurarak zevk ve saadetlerimize sarf ettiğimiz altınları çıkaran amelemizin hukuku size emanet ediliyor, hayat ve terâkki kavgalarında muzaffer olmak üzere yetiştirilmek lazım gelen delikanlılarımızın hukuku size emanet ediliyor; hepimizin fen ve mağrifetlerimizi aşk ve hamiyetlerimizi, mal ve mülklerimizi ümid ve istikballerimizi kendilerine borçlu olduğumuz şu muhterem milletin hukuku size emanet ediliyor. İşte siz namus ve vicdanınıza emanet edilmiş olan bu mukaddes hukuku koruyacaksınız..

Vatan bahsine gelince: vakı'a siz buradan Trabzon vilayetinin mebusları olarak gidiyorsunuz; lakin orada yalnız Trabzon değil Hazret-i Muhammed'in, Hazreti İsa'nın, Hazreti Musa'nın vatanlarının mebusu olacaksınız; Sultan Osman'nın istiklâlini ilan ederek bize Osmanlılığı bergüzâr ettiği beldenin, Sultan Hüdevendigar'ın şehit olarak kanlı kefeniyle yattığı toprağın, Sultan Fatih'in muzaffer ordusuyla girerek surları üzerinde âl-i Osman bayrağını dalgalandırdığı şehrin, Sultan Selim'in hilafet hitabesini okutarak kendini hizmetkâr ettiği Haremeyn-i Şerifinin mebusları olacaksınız; O Anadolu'nun Urum ilinin o Arabistan'ın, o Trablusgarb'ın, o İstanbul'un mebusları olacaksınız ki Allah bu güzel vilayetlere bu zengin memleketlere bir milleti bahtiyar etmek için ne lazımsa onların hepsini vermiş: Vapurlaryüzdürmeye elverişli nehirler, göller; yollar açarak şimendifer işletmeye uygun dağlar, ovalar, büyük darül fûnûnlar, yüksek kaleler güzel şehirler yapmaya mahsus taşlar; öd ağaçlarından. Abanoslardan daha işe yarar türlü türlü ağaçların hışırdağı ormanlar, incilerden, pırlantalardan daha değerli çeşit çeşit tohumların yetişebileceği bereketli ovalar ve birçok zengin madenler... Hâl böyle iken aç, çıplak,

yaşamak niçin? Niçin bir dilenci hayatıyla yaşayalım? Ey sevgili vatandaşlar, ey muhterem mebuslar! Cenâb-ı hak sizin uğurunuzu açık etsin, size hiçbir dert ve acı vermesin, sizi vazifenizde muvaffak buyursun. Bu yalnız benim duam değildir. Bütün milletin duasıdır; yedi yaşından yetmiş yaşına kadar bütün vatandaşlarınızın günahsız gül dudaklı masumların ömürlerini ibadetle geçiren muttakîlerinduasıdır. Gidiniz Allah selamet versin, gidiniz lâkin vazifenizi tamamıyla bitirmedikçe öyle vakitsiz olarak ters yüzüne geri gelmeyeceksiniz. Sizin bu sefer ki toplanmanıza öyle doksan üç tarihinde olduğu gibi bir netice verdimeyeceksiniz. Belki bu seferde yine öyle bir teklifde bulunanlar olur; belki siz de öyle bir hitâbın karşısında bulunabilirsiniz. Fakat siz bu teklifler ve hitaba karşı asla boyun eğmeyeceksiniz. Asla peki demeyeceksiniz; oraya peki dememek için gittiğinizi unutamayacaksınız; memleketinize alnınızda böyle bir leke olduğu halde dönmeyeceksiniz. Onlara Fransa Meclis-i Mebusanı'nda vatanperver (mirabu)'nun verdiği gibi bir cevap vereceksiniz, diyeceksiniz ki: “Biz buraya milletin arzu ve iradetiyle geldik, bizi buradan ancak süngüler çıkartabilir” eğer ellerinden gelebilirse, eğer sizi vekileden, sizin için her belaya göğüs gerekcek olan bir milletin kuvvetine karşı koymaya kadir olabilirlerse o zaman varsınırsızın dahi cenazelerinizi oradan çıkarsınlar; fakat ummam, çünküzaman eski zaman değil, bugünkü meşrutiyetimiz doksan üç Meşrutiyetine benzemez; Kanun-i Esasi o zaman yalnız İstanbul'da tavanları altın yıldızlarla, ipekli döşemelerle süslenmiş mermerden yapılmış birkaç büyük konakta yaşarken şimdi köylerimizin isli çatıları altında yaşamaktadır. Millet Meclisimiz o zaman Mithat Paşa gibi birkaç vezirimizle Kemal gibi birkaç muharririmizin omuzları üzerine kurulmuşken bugün birkaç yüz bin süngü ile otuz milyon Osmanlının omuzları üzerine kurulmuştur. Evet bütün millet meşrutiyet idareimizi yaşatmak, bu uğurda damarlarında ki kanları son damlasına varıncaya kadar dökmek için yeminlidir. Millet sizinle beraberdir. Haydi kardeşler uğrunuz açık olsun. Yaşasın millet, yaşasın Kanun-i Esasi!

Mehmet Emin

Fav kasabasında bir mekteb-i iptidaiyenin esasının vaz' ederken necm vehilalimizin, büyük bir edîp tabibimizden isti'âre-i tâbir ile ifade edelim, “Al mevceler yayan” saye-i munisiyle okşadığı her yer, bizim vatanımızdır. Ve padişah-ı âlicâhımıza câ-yı saltanat olan saray-ı muhteşemi aguş-ı ihtiramında tutan beşiktaştan bu metrûk ve münî Fav kasabasına kadar, vatanımızın her yerinazarımızda aynı ehemmiyeti, aynı kıymeti, aynı kutsiyeti haizdir. Yarım saatten beri mihmân-ı muvakkatı olduğumuz bu kasaba daha doğrusu karye-i harâb, şimdiye kadar bahr-ı muhîl-i Hindî'nin münzevi körfezlerinden birine

sığınmış; Pamâl-ı ihmâl ve belkide nevmîd-i ümrân bir yerdi. Hindistan ile Avrupa arasında peyamberlik eden telgraf hattına merkez olan bir binadan başka sâi-i medeniyetin bu yerlerden hatâvet-i mürûrunu gösterir bir nişâne yoktur; biz bu gün buraya muntazam bir ibtidâi mektebinin esasına vaz' etmek için geldik. Vatanınpayitahtından en uzak bir köşesinde, en lüzumlu bir binanın temel taşını kendi elimle vaz' etmek nazarımda yalnız kendi hayat-ı memuriyetim ve yalnız kendi hayatım için değil, evlât ve ahvâdım için bile azam ve sâil-imübâhat olabilecek bir mazhâriyettir. Ben bugün vatanıma bir kişver-i münevverü'l-hak etmiş kadar mesûd ve müfetahhirim. Şimdiye kadar bahr-i muhid-i Hindî tarikîyle memleketimize dahil olanlar, burada harab bir boşlukla yetim bir kabiliyetten başka bir şey görmezler ve niçin gizleyelim şu güzel iklim-i iiddiâ-yı sahabet edenleri gayretsizlik, himmetsizlik, kabiliyetsizlikle bihakkın ta'yib ve ithâm ederlerdi. Anıtevellüdünde şevk ve sürûr ile hazır bulunduğumuz bu nevzâd-ı medeniyet, bu mübarek mekteb, aguş-ı terbiyete alacağı etfâl-i Osmaniye'nin evza'-ı kadar sade ve ümid-nüvaz-ı masmuyla Osmanlılarda yeni bir devre-i teyakkuzun infilâk etmiş olduğunu ba'de-mâ her gelip geçene söyleyecek ve her gelip geçen bizim içinne kadar takdirler ve hürmetler toplayacaktır. Evet, asırlardan beri helecanlarlaintizâr olunan o devre-i mesûde nihayet ve nihayet infilâk etti. Emin olunuz ki memleketin kâbiliyet-ı itemeddünüyle ihtiyacat-ı içtimaiyesi bundan böyle hiçbir ferdin baziçe-i ihtirâsâtı olamayacaktır. 10 Temmuz ümmete büyük bir vaadde bulunmuştu 14 Nisan bu vadin muhakkakü'l-esâf olduğuna şehâdet ve kefâlet etti. Biz artık her şeyden emin ve mutmein' istikbâle doğru yürüyebiliriz. Basra'da üç buçuk aydan beri bulunuyorum. Hâl ve mevkim vilayetin en hâfi tûmâyulat ve hissiyatını tetkîk etmeye müsaidir. Ve bu temayulat ve hissiyatı endişekâranetetkîk ettim. Kemal-i şevk ve itimad ile beyan ve temin ederim ki Basra vilayetinin evlad-ı sadakat-ı nihadı bilâ-tefrîk-i ırk ve mezhep, halis, metin, yek-dil ve yekmaksat Osmanlıdırlar. Memleketin husul-ı ümrânı için âcizane çalıştığım sırada mesaim karşı birkaç sadâ-yı şikâyet yükselmek istedi. Sizi temin ederim ki bu seslerde bile galat-ı içtihadın tarakâ-i zülâli çırpınmakla beraber sırf bir Osmanlı yüreği titriyordu. Vilayetim halkının temâyulat-ı necibesini diğer vilayetlerhalkına numune-i temayül irade edersem, o uzak vilayetlerin sekine-i muhteremesi benden rencide hatır olmaz zannederim. Bundan böyle vatan-ı müşterek ve muazzezın her hangi köşesinde bir sâdâyı şakak ve nifak yükselirse, o vatanın üç yüz yetmiş beş seneden beri serhâd-ı cenûbîsini bekleyen bu sabûr ve vefakâr kasaba derhal bir vâveylâ-yı iştikâ, bir kıyamet-i muaheze

koparsın ve o elhan-ı ikazın en samimi bestelerini de şimdi esasını vaz' ettiğimiz bu mekteb tanzîm ve ta'lîm etsin!

Süleyman Nazif

İntihâb eylediğimiz şu misallerin kıymet-i nefasetinden başka sizin için bilhassa hitabette bir delalet-i feyzkârı bulunduğuna kani' değilim. Bunlar nihayet güzel bir numune-i kitabet-i vazifeliği ifâdebilirler; fakat bir cemaat huzurunda söz söylemeyi öğretmelerine imkân yoktur. Benden bu mesele hakkında da bir fikr-i ameli istersenizirâd-ı nutka muvaffak olmak için şu naçiz mütâlaayı her devre-i hayatınızda tatbik etmeye çalışınız derim. Size sanat-ı hitabette bundan iyi bir rehber bulunacağını ümid etmiyorum: “Her kimse kendi aleminin padişahıdır.” Bizde herkes gibi kâinat-ı hariciyeden nasîb-i intibahını almak isteyen daima hakikate, namuskârlığa güşâde ve peresittişkâr bir şahsiyete mâlik değil miyiz?, fikr-i azmiyle mahcubiyetini istihkâr edelim; serbest ve bi perva düşündüklerimizi yine azade-i endişe ve nezih bir lisan ile muhatapların önüne yaymak hukuk-u içtimaiyemizin muhterem bir rengi olduğu öğrenilsin itimât ediniz ki birkaç tecrübeden sonra nisbeten şâyân-a takdir bir muvaffakiyet-i hitabete malikiyetimiz için sevineceğiz!..

3.1.2. Hikâye ve Temâşâ

Hayat-ı içtimaiyede cereyân eden sergüzeştlere benzeterek zihnen icâd eylediğimiz âlimleri bir mecmua-i vekayi' halinde yazmaktan mütevellid âsâra *hikâye* namı veriliyor. Eğer hadise lisan-ı sanatta “kahraman” sıfatı verilen eşhas ile beraber muhtelif safahât-ı hayat içinde toplanarak sahnemümessiller tarafından arz olunursa *temâşâ* diyoruz hikâye ve temâşâ hakkında ki bu izâhın elbette mevzu'-ı tarihe bir zerre-i esnâfesi yoktur. Tarih, hele asrımızda aldığı şekil tettebbu' itibârıyla şiir ve hayale hiç temas etmez. Mazide yalnız Mısır bir azm-i intibah ile hakâyık-ı mecrayı arar. Hikâye ve Temâşâ ise fikrin, hissiyatın, ruh-i şahsiyetimizin mevlûd-ı sanatıdır. Onlardan başka haysiyetle bir vazife-i hizmet beklenmez: Bir tasvir-i hayal ile de olsa maksatsade kâinat-ı sergüzeştimize bir levha-i ibret ve muhasin temsil edebilmektir. Hikâye iki kısma ayrılır: Lisanımızda birine Sade (Hikâye) diğere (Küçük Hikâye) demek şâyî' ve ıstılah olmuştur. Bu iki nev'i edebîden başka sırf hayalata, garip sergüzeştlere aid bir de efsane tarzı var. Bugünkü suret-i kabule göre buna (masal) demek muvafık olacağını zannediyorum ki tabii ciddi hikâyelerin

kıymet-i edebiyece olanıdır. Mamağfi feykâr bir kalemin muvaffakiyet-i üslubu ile bu tarza da müstesna bir meziyet-i şiir ve sanat verilebilir. Evvelce Temâşâda vahdet-i vak-a vezaman ve mekân usulü kabul edilmiştir. Lâkin vakâyî'-i temâşâyı daima aynı zaman ve mekânda göstermek mecburiyetibilhassa nisbeten karışık ve uzun mevzular için elbette büyük bir nakısa demektir. Sonraları bu vahdet-i selase mahzuruna çare olmak üzere perdelerin tertîb ve tebeddül-i isti'mâli düşünüldü ve mevzu'utemâşâ evvela perdelere derece-i saniyede meclislere ayrıldı. Bu nev'-i eserlerden bir kısmı tezyinât-ı sahnenin (dekor) tebeddülü icâb ettikte ayrı perde ile gösterilerek temâşâiçin bir safhâ-i hayatı, lüzumu bir an-ı vakayı ihtiva eden tabloları da haizdir. Temâşâda vaziyet-i mevkie hileye, rabita-i münasebete ve neticeye de bilhassa ehemmiyet verilir. Temâşânın ilk vatani olarak Yunan-ı Kadimi tanıyoruz. Orada miladdan dört asır evvel taştan ve bir gamada bir numunesinin benim de âsâr-ı bakiyesini gördüğüm metin-i temâşâhaneler yapıldı. Bu sanat-ı nefisenin zemin-i vakayı'e göre müteadid nevileri var. Kalplerde merhamet ve dehşet ikâz ederek ekseriya bir felaket ve facia ile nihayetle ten-i surete (haile-trajedi) nâmı verilir. Cemiyet-i beşeriyenin garabetini, muayyibini, ahlâk-ı maişetini bir tavr-ı şatırâneile arz etmek ve belki insaniyetin aksayan âzası hakkında tenkîdât-ı ızımlıyede bulunmak esasına göre temsil edilen temâşâ, (Mudhike-Komedi)'dir. Hâile ve Mudhike'nin imtizacından müteşekkil piyeslere (Facia-Dram) denir. Bu üç büyük tarz-ı temâşânın tahtında o kadar haiz-i ehemmiyet olmayan iki şekli temsil daha var: Melodram, Vodvil. Melodram, eskiden musîki terennümâtının iştirakiyle gösterilen facia demektir; fakat hâli hazırda merâtib-i içtimaiyenin alt tabakalarında yaşayan halka mahsus meraklı, heyecan-âver ve nâgeh-zuhûr vakayı-i garibeye sahne-i cereyan olan temâşâlara bu ismi verirler. Vodvil, bir sergüzeşte hatta hergün temas edipte ehemmiyet vermediğimiz âdi hadiselerle dair hezl-âmiz şarkılardan ibaret hafif meşrebânemudhikedemektir. Bunlardan başka sahneye ait mühim bir nev'i sanatta şunlardır. Opera, operakomik. Operada vakayı esasen ciddi ve ekseriye fecaati haizdir, temsilinde araya hiç mükâleme girmez, yalnız Musîki aletleri ile ekseriye vezinsiz fakat kıymetli şiir ve şarkılar terennüm edilir. Bazende taganiye raks iştirak eder. Operakomik, münâvebe ile şarkı ve mükâlemeden mürekkep yarı ciddi yarı muthike küçüğüne *operet* bir tarzıdır. Temâşâ daima sahnede halka arz edilmek için yazılmaz. Bir kısmı bilhassa yalnız bir eser-i nefis-i edebi mahiyetinde kıraate yarar. Mesela Türk sanat-ı bediasının şerefli üstadı büyük Abdülhak Hamit ekser-i âsârını fikr-i temsilden elbette pek uzak tasavvurlarla yazmıştır. Klasik haile ve muthikeler beş bazende üç perde üzerine tertip edilir ve her biri ya muhavere (dialog) yahut hasbihal (monolog)

suretinde arz olunur; lisanımız hasbihali ilk defa Ahmet Hikmet beyin delâlet-i muaffakatiyle kazandı.(Yiğenim)söylenişi daima teravet-i nefasetini muhafaza edecektir.Hikâye ve temâşânın, bu en zi-hayat ve feyzli iki suret-i sanatın tarih-i tevellüt ve tekâmülünü aramak kitabımızın daire-i tenkîne şüphesiz giremez; ikisi de selâhiyattar müttebbulara ayrı birerciltte ancak hülâsa edilmeye salih ihâtalı mevzular arz eder. Ben tarihi edebiyatımız bahsinde yalnız milletimizin hikâye ve temâşâsına aid düşündüklerimi söylemeye fırsat-yâpolabilirse Türk hissiyat ve efkârının size ciddi bir sahife-isanatını takdim edeceğim için sevinirim. Şimdi hikâyeninher şeyiyle beraber daima tebeddül eden safahât-ıinkişâfı hakkındayalnız şunu arz etmek lazım:Kurun-ı vustada ve daha evvel geçen edvâr-ı edebiyede hikâyehayalin ifrât-perver tevellüdatına pek maruz idi. Ve hatîrât-ı kadimeninmâ-fevka't-tabiiyetasavvurlarla ihyâsı, kahramana ne sergüzeştlere mühim bir mevkii iştigal tahsisi bütün hikâyelere hakimdi,halbuki hemen her şube-i ilme feyyaz bir kabiliyet-i ittisa' veren on dokuzuncu asırda hayaî, tabii ve hakikî, felsefî, ahlakî, istihzâkâr,tarihî, timsâlî, rustâî zâtiyet-i samimiyeinin, uzak ve yabancımemleketlere, şahsî mecralara aid vekaiin tasviri, ananât-ı kadimenin iraesigibi fikr-i beşerin ihâta ettiği bütün mevzularda birer hikâye zemini bulundu. Hele elvah-ı içtimaiyeinin rikatini, bedaiyini, garabetini az münkidâne bir nazarla tedkîk edebilenlere güya her yer küçük hikâyelere dair birer zemen-i tasvir verebilmek için raz-ı derûnunu açtı. Ben istiyorum ki edebiyat derslerinde küçük hikâyeler tertibini siz de merak edesiniz. Hikâyelerinizi bilhassa yeni, seyyâl, belki asabi vesamimi bir şive-ibeyân vermeye azimkâr olabilirsiniz büyük bir tarik-i muvaffakiyette yürüdüğünüzeemniyet ederek çalışınız!Musâdif intihâbınız olacak mevzularınızannediyorum ki size iyi düşünmeye bilhassa hayati, hakikat-i içtimaiyeyi daha bariz ve hatasız telakkîye müsaîd bir kıymet-i irşâdî da vardır. Lisanımızda HarapMâbetler, Bir Yazın Tarihi, Solgun Demet,Haristan ve Hayat-ı Muhayyel'de sanat-ı tahririn bu kısmına dair güzelmisaller bulabilirsiniz. Zaten bizde neşr edeceğimiz âsâr-ı nefîse mecmuasında birkaç küçük hikâye intihab ederek size rehberlik vazifesini îfâ emelindeyiz. Şimdi nâciz bir zerre-i faide ümidiyle yalnız cihan-ı sanatta en ziyade muvaffakiyet kazanan temâşâ müliflerini kaydetmek isterim: Shakespeare, Moliere, Corneille, Racine,Voltaire, Gothe, Schiller, Hugo, Aleksander Dumas Fils,İbsen, Sardev, Herviyev, Rostant, Abdülhak Hâmid... Şu nâkıs icmâlimiz ile nesir bahsini ikmâl ediyoruz. Ma'lâumat ve hissiyat-ı beşeriye kısmını makale-i edebiye, fenniye diye ayırmakta ciddi bir fayda görmediğimizden asar-ı manzume ile meşgul olabileceğiz, fakat bu iştigâlden

evvel uzunca bir mukaddimeye ihtiyaç hissettik. Zîra pek aşikârdır ki nazmı anlamak için kafiye ve bilhassa vezin muhtasiran olsun öğrenmek lazımdır.

Karadağ, Öyküleme anlatım tarzının temelini olay olduğunu burada hareket/eylemin önemli bir yere sahip olduğunu ve olayın başlamasının ve gelişmesinin hareket ile oluşacağını söylemiştir.

“Öyküleme anlatım tarzıyla ilgili olarak kaynakların bulunduğu temel nokta olayanlatımıdır. Öyküleme anlatım tarzının temelini olay oluşturur. Yazar fikirlerini olaylar yardımıyla ifade eder ve okuruolaylar vasıtasıyla bilgilendirmeye çalışır.Öykülemede hareket/eylem önemli bir yer tutar. Anlatımda bir sahneden diğerine geçiş hareketi doğurur ve böylece hareket olguların birbirine etkilemesiyle oluşur. Olayın başlangıcı ve gelişmesi hareket unsuru ile sağlanmış olur” (Karadağ, 2011: 170).

Altunbay, Süleyman Şevket’inde üzerinde durduğu tiyatro konusu üzerinde durarak bireyi nasıl geliştirdiği ve dil öğretimindeki öneminden bahsetmiştir. Bireyin duyuşsal, bilişsel ve sosyal özelliklerinin gelişmesine büyük katkı sağladığını, tiyatronun dil öğretiminde diğer yöntemlerden çok farklı bir yere sahip olduğunu, temel dil becerilerinin (dinleme, konuşma, okuma, yazma) bir bütün olarak yer alması tiyatroyu diğer tekniklerden çok daha farklı bir yere sahip olmasına olanak sağladığını, bireyi her yönden geliştirdiğini gerek dil, gerek kültür, gerek özgüven ve gerekse sosyal ilişkiler kapsamında öğrenciye etkili bir şekilde fayda sağladığını belirtmiştir.

Eleştiri ve değerlendirmelerin daha rahat yapılabilirdiği tiyatro etkinliklerinde sorunların çözümüne ilişkin daha akılcı, yapıcı ve olumlu sonuçlar alınabilir. Tiyatronun bireyin yaşamına ve dil becerilerine genel olarak katkısı şu şekilde sıralanabilir:

- *Tiyatro bireylerin duyuşsal, bilişsel ve sosyal özelliklerinin geliştirilmesine katkıda bulunur.*
- *Aynı zamanda eğitici olan tiyatro ile birçok değer öğretilir.*
- *Kültürel bir birikim sağlar.*
- *Eleştiri ve değerlendirme becerilerini geliştirir.*
- *Analiz etme ve yorumlamayı geliştirir.*
- *Temel dil becerilerinin (okuma, yazma, konuşma, dinleme) geliştirilmesini sağlar.*

- Duygusal açıdan motive eder. Muthu ve ruhsal açıdan sağlıklı kişiliklerin oluşmasına katkıda bulunur.
 - Akademik alanda da bireylerin daha başarılı olmalarını ve özgün eserler ortaya koymalarını sağlar.
 - Yaratıcı düşünmeyi geliştirir.
 - Kişilik gelişimini sağlar. Gerek izlenen tiyatrolarda gerekse bizzat oynan tiyatrolarda farklı roller bireylerin farklı özelliklerinin ortaya çıkmasına ve kişiliklerinin çok yönlü gelişmesine zemin hazırlar.
 - Kendini daha iyi ifade etme becerisi kazandırır. Tiyatro ile düşüncelerin rahatça ifade edilebildiği ve nesnel değerlendirmelerin yapılabildiği ortamlar oluşturulur.
 - Tiyatro psikomotor becerilerin de gelişmesini sağlar. Böylece bireylerin tek yönlü yetişmelerinin önüne geçilmiş olur.
 - Toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanmasında, herkesin ortak bir paydada buluşmasına zemin hazırlar.
 - Canlandırma sanatına dayalı olduğundan verilmek istenen mesajların alıcıya doğrudan ulaşmasına olanak verir.
 - Empatiyi geliştirir.
 - Kişisel ve mesleki olarak bireylerin gelişimine olanak verir. Yapılan işten daha çok verim alınmasını sağlar.
 - Hitabet yeteneğini geliştirir, dil becerilerini ve dili kullanma kabiliyetini artırır.
- (Altunbay, 2012: 751).

Dil öğreniminde ve öğretiminde tiyatro diğer yöntem ve tekniklerden farklı olarak önemli bir yere sahiptir. Dile ait unsurların sergilendiği ve birçok duyu organına hitap edilebilen tiyatroda temel dil becerilerinin (dinleme, konuşma, okuma, yazma) bütün olarak yer alması bu sanatın önemini daha da artırmaktadır. Tiyatro aynı zamanda etkili bir kültür aktarımı aracıdır. Tiyatro, dil yeterliklerinin görülmesi, eksiklerin giderilmesi ve dili kullanma becerisinin geliştirilmesi açısından önemli bir sanat olmakla beraber dil öğreniminde ve öğretiminde kullanılan yeni bir yaklaşımdır (Altunbay, 2012: 759).

3.2. Vezinler

Manzum parçalarda, mevzu'a göre takdir edilir husuî bir aheng-i kıraat mevcuttur. Dikkat edersek nesrin bile üslûba, hissiyâta nazaran güya müterennim bir tarz-ı inşâdı bulunur. Eğer kıraatımızla muhatabları yormayarak bir zevk-i istima' temin etmek

istiyorsak her iki suret-i beyânımızda bu ahengin cereyanını muvaffakiyetle takibe çalışmalıyız. Hele manzum bir eser-i edebîde muhafaza-i ahenk ve terennüme daima ruhumuz da bariz yahut hiç olmazsa müsteit-i inkişâf bir meyl-i ihtiyaç var. Nazımda bu ihtiyaca tekâbül eden kafiye ve hassaten vezindir. Manzumelerimizde kafiyenin ihmali ekseriya ahengi halleldâr etmez, fakat bu nev maharrere-i edebiyede vezne her zaman riayete mecburuz.

Vezin benim anladığıma göre bir heyet-i mecmua-ı kelimâtın samiâyâ bizce hoş bir intizam-ı ve ahenk veren itîbari vaîhitkıyasilerle tevafuk ve tenazuru demektir. Şu tarifin fikrimce isabetine dair sizde kâfi bir nokta-ı nazar uyandırabilmek için evvela aksam-ı hacc ve vahîtkıyasilerin kıyamet-i delaleti hakkında iki ufak bahis açacağım:

3.2.1. Vezinde Heceler

Heceler maksûr ve memdût olmak üzere ikiye ayrılır. Bir harfî sâmit ile bir harekeden veya bir samît ile kısa bir saîttentmüteşekkîl hecelere maksûr; bir samît ile uzun bir sâitin yahut biri müteharrîk diğeri meczûm iki sâmitin veya harekeye bedel aralarında bir saît bulunmak şartıyla iki sâmitin teşkîl ettiği hecelere memdût denir: (Zekâdan hiç nasibim yok, faziletten de mahrumum) mısraındaki birinci, beşinci, dokuzuncu (bir sâmit ile bir hareke) onüçüncü (bir sâmit ile kısa bir saît) heceler maksûr, ikinci, altıncı, onuncu, onbeşinci (bir sâmit ile uzun bir saît) üçüncü, yedinci, onbirinci, onikinci, ondördüncü, onaltıncı (biri mütaharrîk diğeri meczûm iki sâmit) dördüncü, sekizinci (aralarında bir saît bulunan iki sâmit) heceler memdût kısmınadahildir. Vasfî ve vâzafî kesreler tesadüfe göre hem maksûr hem de memdût hecelere mukâbil olabilir; şu birinci mısradaki her ikisine misâl var.

Eyyâm-ı felaket-i vatanda

Gözyaşları dökmeyen utansın!

Vezni bahsinde gerek makzûr gerek memdût hecelerin envaı arasındahiçbirt fark yoktur, yalnız mısraların tevâzini intizâm-ı ahengi için bu iki esaslı kısma memdûdiyete ve maksûriyete îtina ister.

3.2.2. Vezinde Vâhid Kıyasîler

Biz eserlerimizde şart ve muayyâr-ı manzumiyet olarak evzân-ı Arâbiyye ile parmak hesabını yahut vezn-i hecâiyyi kabul etmişiz. Bugünkü tedkîkâtın şehâdet-i

müşterekesine göre vezn-i hecâi Türklerin ilk ihtiyaç-ı âhengini tatmin eden bir tarz-ı nazımdır. Şiirimizde vezn-i aruzun tahakkümü altı yüz sene evvel Anadolu’da yalnız ırken Türk olan Selçukîlerin cenâh-ı sıyânetinde istikbâle bu yükseltecek bir penah aradığımız zamandan başlar. Biz aruzun mazi-i hayatını öğrenmekte ciddi bir menfaaet takib edildiğine kâni olmadık. Hatta bu kısmın mâlumat-ı nazariyesini bile izaha taraftar değiliz. Yalnız hali hazırda zevk-i edebîye göre heyeti ile hâl-i aslisini muhafaza edemeyen şu vezin kalıplarını birer misâl ile göstermekten müstefid olacağımıza dair bir ümidim var.

Fâ’ilâtün, Fâ’ilâtün, Fâ’ilâtün, Fâ’ilün
Kîni yoktur, hile bilmez, şeytanetten, anlamaz
Fâ’ilâtün, Fâ’ilâtün, Fâ’ilün
Nî-i sâni, addolunsa, var yeri
Mefâ’ilün, Mefâ’ilün, Mefâ’ilün, Mefâ’ilün
Sükût idi, tabî’atın, derin derin, teneffüsü
Mefâ’ilün, Fa’ilâtün, Mefâ’ilün, Fa’ilâtün
Nasıl gelir, o tagayyür, nasıl olur, o tenekkür
Mefâ’ilün, Fa’ilâtün, Mefâ’ilün, Fâ’lân
Bakarsınız, mütelevvin, bakarsınız, ciddi
Mefâ’ilün, Mefâ’ilün, Mefâ’ilün, Mefâ’ilün
Zekâdan hiç, nasibim yok, faziletten, de mahrumum
Mefâ’ilün, Mefâ’ilün, Mefâ’ilün, Fa’ülün
Semalardan, kesâfetle, yağın müthiş, karanlık
Mefâ’ilün, Mefâ’ilün, Fa’ülün
Bu leyl artık, nehâr olsun, diyordum
Mefâ’ilün, Fa’ülün, Mefâ’ilün, Fa’ülün
Hayât olmuş, mübeddel, o yerlerde, gubâra
Vâkıa:
Mütefâ’ilün, Fa’ülün, Mütefâ’ilün, Fa’ülün

Vezni gibi iki üç parça daha varsa da artık zannediyorum ki her birinin sâmia-ı zevke girân gelecek bir sıklet-i irşâdı olduğu için terk edilmiştir. Esasen bu yazdıklarımızın bile hepsi kullanılmıyor; hele Fârisînin “müfte’ilün, fâ’ilât, mef’ülün, gibi rubâi vezinlerine hiç kimsenin râbeti yok. Şimdi bütün şu misâllere dikkat ediniz, her satır ait olduğu veznin memdûd veya maksûr hecelerine tamamî-i tevâfuku muhafaza eder. Ancak bu tekâbül hece parmak hesabındaki kadar mutlâkiyeti haiz değildir. Zirâ icâbına göre uzun aruzda bir heceyi maksûr, memdûd heceye, fazla bir sedâ-yı imtidât vererek ithal edilebilir.

3.2.3. Vezinler Beyninde Mukayese

Vezn-i aruz ile parmak hesabını mukayese etmekte ciddi bir istifade yok biliyorum, fakat şu netice-i mutâlâyı söyleyeceğim: vezinlerden intizâr eden hizmet, yalnız hissiyatımızın galeyan ve sakîfîyetine göre suhlû'l-cereyan bir musiki-i tasvir ise parmak hesabında bu meziyet-i ahengi temin edecek kudreti biz görmüyoruz. Ancak vezn-i tecâide inkâr edilemez ki büyük bir serbestî-i ifade var; ve fikrimce o iyi bir istikbâl-i inkişâfa da sahiptir. Uzun aruzun bu kadar geniş bir kabiliyet-i beyâna mâlikeyete henüz edebiyatımız şahit olamadı.

3.3. Nazmın Envâ'ı

Âsa-ır manzume hali hazırda iki nokta-ı nazardan mütâlaa ediler: (1) şekil, (2) mevzuu. Biz daima tahlili sureti arzu ettiğimiz için yine iki bahis açarak manzumelere dair bildiğimizi hülâsaya çalışacağız.

3.3.1. Eşkâl-i Nazım

Tedrisat-ı edebiyede hemen her zaman işiteceğiniz şu kelimeler bizde bilhassa vaktiyle eşkâle nazmı teşkil ederdi; Mısra, beiet, kıta, rubai, gazel, kaside, mesnevi, murabba, muhammes, müseddes, terbi, tahmis, tesdîs, musammat, terci-i bend, terki-i bend.

Vezinlerden birine tatbîk edilerek nazım olunan bir satıra “mısra” denir:

“Ne devlettir şehîd-i zi-hayat olmak bu dünyada”

Kemal

İrtibat-ı mantıkîyi haiz iki mısra beyiti vücuda getirir:

Olsun sana ruh-ı ezeli şemâi türbet

Ey saf-ı melâik yakışan kabrine dîvâr

Hâmid

Zımnî ve zahîrî aralarında merbûtiyet-i mâna bulunan iki beyite kıta diyoruz.

Sevgilim! Gölge, her taraf gölge;
Sana da düştü renk-i ye'isi şebîn,
Gölgelendi senin de reng-i lebin
Sen bile başladın görülmemeye!
Cenab

Arap ve Acemlerden aldığımız bu şekillerin bir kısmı âsâr-ı hâzıramızda tamamen terk edilmiştir. Bunlara bedel Fransız edebiyatıyla temasımız manzumelerimize şu meselede bilhassa herşeyden evvel “sone”yi kazandırdı. Sone iki evvelki kısmı dörder, üçüncü ve dördüncü parçaları üçer mısra-ı ihtiva eder. Manzumelere deniyor ki kâfiyelerinin tarz-ı tertibi alelekser şu misaldeki surete tevâfuk eder.

HAYATA KARŞI BEŞER

Gür saçlarında hep şu baharın güneşleri,
Şefkatli gözlerinde bütün gök, bütün deniz.
Bir ebr-i gonçe-hize bürünmüş ve muhteriz,
Lâkin her iştiyaka gülen nazlı bir peri.
-Tâ Rabbımızla gökteki hengâmeden beri
Biz daima güneşte siyah bir göz, en temiz
Vîcdanda gizli bir leke fark etmek isteriz;
Âsi biziz, biziz yine şâk-i müfterî.
Ey hüsn-i mültefit, bize aldanma, biz denî
Bir aşk-ı bî-sebat ile iğfal eder seni
İğfal eder, mülevves eder, sonra neş'esiz
Bir ânı mahvın oldu mu, levh eyleriz... Sakın
İncinme kendi kendine, içlenme ey kadın,
Mel'ûn eden biz, seni tel'in eden de biz.

Tevfik FİKRET

3.3.2. Mevzua Göre Nazım

Nazımda esas-ı tasviri, umumi bir nazarla lirik, epik, dramatik, didaktik, pastoral kısımlarına ayırırlar ve tarih-i edebiyata alâkadar olmak istenirse her birinin mazî-i

hayatını, zamanımızdaki taksim-i ale't-taksimini tetkik ederler. Biz aksam-ı nazmın zamân-ı teşekkülünü aramaya vakit ve salahiyetimizin müsait olmadığını görüyoruz. Yalnız ıstılahât-ı nazma kitabımızda birer mevki-i delâlet tayin edebilmeye çalışmazsak vazifemizi ikmâle yükselemeyeceğiz sanıyorum:

“Lirik” şairin hayat-ı zatiyesine, tahassür ve hicrana, bir kelimeyle “ene”ye, bazen hârîm-i kalbimizin telâkki-i samimisine göre tabiata ait mevzulara verilen bir ism-i umumidir. Evvelce bu gibi eserler “lîr”, “ud”, “rebâb” ile tagannî edilirdi. Bugün yalnız nazmın aheng-i hafifine mâliktir.

“Epopé-Destan” muharebeleri, perileri, şeytanları bütün mâfûkû'te-tabîîyyâtı mevzu'ı nazm ittihaz edebilen eserlerdir. Bu gibi âsâr epik yani destânî denir.

“Dramatik” hâile, mudhike ve envaina dair olan eserlerin sıfatıdır. Biz “hikâye ve temaşa makalesinde bu kısımdan bahsettiğimiz için ayrıca bir iki söz yazmaya lüzum görmedik.

“Didaktik” insanların müktesebât-ı ilmiyesine, tecârib-i hayatına, bütün ihtirâat-ı medeniyyete vasıta-i takrir olabilen neşâide bu sıfata verirler ki daima bir hakikat-i ahlâkiyeyi, bir bahs-i felsefiyi kavaid-i fenniye ve sanatı ihtiva etmek iddiasındadır. Bizde mesnevi-i şerif, Hayriye-i Nâbi, Tuhfe-i Vehbi “didaktik-manzumât-ı ahbâriye” kısmına dahildir.

“Efsane” neticede bir fıkır-i ahlâkı, içtimai bir hat-ı hareket çıkabilecek surette esâtırî hayâlat ile tertîb edilen manzumelere denir. La Fonten bu kısmın en velûd ve muvaffak bir muharriridir. Şinasi merhum, üstâd Ekrem bu şairin bir iki eserini tercüme etmişlerdi. “Fikret Bey’in “Devenin Başı” namıyla “Halûk’un Defteri”nde bir efsanesi var. Şu tercüme bize güzel bir numenedir.

Ağustos Böceği ile karınca

Karıncayı tanırırsınız
Minimini bir hayvandır
Fakat gaayet çalışkandır
Gaayet tutumludur, yalnız
Pek hodgamdır, bu bir kusur:
Hodkam olan zalim olur.
Bir gün ağustos böceği
Tembel tembel ötüp durmak
Neticesi aç kalarak
Karıncadan göreceği
Bürudete bakmaz, gider
Bir lokma şey rica eder
Der ki: - Acıyınız bize
Çoluk çocuk evde açız
Lanenize muhtacız.
Karınca bir yüreksize
Layık huşunetle sorar:
- Aç mısınız? Ya o kadar
Uzun, güzel günler oldu.
O günlerde ne yaptınız?
Böcek inler: - Açız, açız
Bakın benzim nasıl soldu
O günlerde gülen, öten
Sazla, sözle eğlenen ben
Bugün bakın ne haldeyim!
Vallah açız, billah açız,
Halimize acıyınız!
Karınca eğlenir: - Beyim,
şimdi de rakedin, ne var?
'Yazın çalan kışın oynar.'

Tevfik FİKRET

“Pastoral” köy âlemine, kır hayatına, medeniyetin gürültülerinden uzak tabiat-ı âsûdeye ait manzumelerin sıfatıdır. Edebiyatımızda Adûlhâk Hâmit Bey’in “Sahra”sındaki “Hoşnişinîyân” şiiri bu kısmın misâli olabilir. Ben şu kıtayı size numune intihab ettim.

Ey güzel köy! Vîran olma, sakın şu genç yaşında;
Dağlarında taze otlar, pembe güller biterken.
Ey çobanlar! Beni anın; coşkun sular başında;
Yaprakların arasında yavru bir kuş öterken.

Mehmet Emin

Hayat-ı sahrânın ilhâmât-ı muhabbetini terennüm eden eserlere de (idil nâmı verilir). Lisanımızda, besteleriyle beraber, kayabaşı, destan denilen mühim ve bize göre târihî kıymete haîz millî bir çok âsar-ı manzume var, zamanımıza kadar hiç kimse bu eserle hakkında ciddi bir tetebbu’ icrasına lüzum görmedi. Halbuki milletimizin hissî tekâmülünü ve efkâr-ı içtimaiyesini gösterecek tarih-i medeniyetimizde en ehemmiyetli vesâiki, halen ihmale mahkûm ettiğimiz şu eski manzumelerde bulabiliriz. İkmâl ve ıslaha muhtaç gördüğüm bu kısım malûmatın mahiyetine dair halen küçük bir hulâsa bile yapmaktan içtinâb ediyorum. Tahkikatımı şâyân-ı hükm olacak bir dereceye isâl eylediğimde ayrıca izahatta bulunmak iseterim.; şimdi yalnız bu yolda yazılan manzumelere güzel bir numune olmak üzere Rıza Tevfik Bey’in müstesna bir kıymet-i şiiri de ihtiva eden şu hazin feryadını aynen alacağım ki itikadımca edebiyatımızda hakikaten bir incidir.

DİVAN

Felaket bağıcı gezdim serseri,
Feryad ü zarımı duyan kalmamış,
Aradım o şahin, yiğit erleri,
Yattıkları yerden nişan kalmamış

Kapılar kapanmış, bacalar tütmez,
Kimsecik o çölde bir koyun gütmez,
Ağaçlar kurumuş, bülbüller ötmez,
Baykuşlarda bile figan kalmamış,

Gülleri soldurmuş elem yaşları,
Karalar bürümüş yaslı başları;
Köyleri kuşatmış mezartaşları,
Sesime ses verir bir can kalmamış.

Taliin o yaman, kanlı elleri
Eşinden ayırmış hep güzelleri;
Şehitlerle dolmuş gurbet elleri,
Kan ağlamadık bir cihan kalmamış.

Hanedan kişiler hep yoksul olmuş,
Düşman kapısında bağlı kul olmuş;
O nazlı gelinler şimdi dul olmuş,
Cem'iyet dağılmış, canan kalmamış.

Hiç anılmaz olmuş atalar adı,
Beşikte bırakmış ana evladı.
Kırılmış yetimin kolu kanadı
Zulüm pençesinden aman kalmamış.

Düşmanın sitemi yürekler ezer,
İnsan bu kahr ile canından bezer;
Gülşende yabancı köpekler gezer,
Erler meydanında insan kalmamış.

Bende bu ye's ile rahat uyku yok
Halbuki kimsede tasa, kaygu yok;
Korku yok, umut yok, saygı, duygu yok;
Kimsede hasılı vicdan kalmamış.

Sırr-ı Hak aşikâr her bahannede,
Gül biter mi artık bu viranede?!
Şu harab olası matemhanede
Bizden özge garib mihman kalmamış.

Hey Rıza, ne acep sevdaya düştün?
Aslı faslı yok bir da'vaya düştün!
Vatan uğrunda bin belaya düştün
Her yer mezar olmuş, vatan kalmamış!

Rıza Tefîk BÖLÜKBAŞI

4. KİTÂBETTE USÛL-İ TEDRİS

Mekteplerimizde kitabet dersi pek muhtelif ve ekseriye hatta “ilm-i terbiye”nin en sade kavaidine mugayir olarak takip ediliyor. Ben bugün size usul-i tahririn her tarz-ı talimi hakkında fikrimi açıkça göstermek emelindeyim. Verilecek tafsilâttan kitabette bilhassa taraftar olduğum mesleğidemisalleriyle beraber vazıhan bildirmek istiyorum. Evvela şu iki meslek-i tedrisin yazıda artık tamamıyla iflas etmiş olduğunu söyleyeceğim:

- 1) Naçiz bir tecrübe-i kalemiyede bile bulunmaya lüzum görmeden sade “muharreratinızda olup, olduğundan sigalarını, hele sakın (ve) harfî hiç

kullanmayınız” tarzında indi ve mücerred sözde kalan bazı mütalaâtı ikide bir tekrar ederek muharir yetiştirmek iddiası!

- 2) Henüz ilk defa derslane-i tahrir giren talebeye elvah-ı tabiattan birini mesela “grûbu veya tulû’u tasvir ediniz, bir yangın mevacehesindeki ihtisasınızı yazınız....”gibi hatalı ve ancak hususi kabiliyete lüzum hissettiren, kaide-i tekâmüle muhalif mevzualarıyla yazıyı öğretmek hayali! Birinci târik-i tedrisin ufak bir tenkide zerre kadar liyâkati olmadığını ihtara bile ihtiyaç yoktur.

İkinci usulün, her vazifeyi kemal-i dikkatle tashih etmek üzere muhayyileye, bizatih mevzu’ tedariki için bir meleke-i tahrir vereceği düşünülebilir. Fakat emin olunmalı ki bu meziyet-i icâda iddia-yımâlikiyet edecek efendilerin yekûn-ı umûmisi, hatta bütün bir ömür tedris içinde ahadı geçemez. Sınıfta fitrat veya tesadüfen mazhar-imesaide ve tekâmülü olan efendiler ise vicdanımızın ihtiyaç-ı iftiharını tatmin etmekten pek uzaktır; kendimizi aldatmayalım!

Biz heyet-i umumiyezin değil -çünkü buna halen ihtimâl verilemez-. Mektepte ekseriyetin ancak tatbikat ile hayr-kâr muallimi olmaya çalışırsak vazifemizi hüsn-i ifâdan mütevellid bir inşirah ile yaşamaya hak kazanırız. Tecrübemizde hata yoksa hayalinizi her zaman şiddet-i faaliyete, mevzu’-ı tahriri sırf kendi isti’dadınızla bulunmaya sevk eden bu ikinci surette ekseriyetin muallimi olmak saadetini daima ve herkesten esirger.

Bir kitabet tedrisatının, imkân derecesinde, ameli devamına taraftarız. Vakıa nazariyat-ı edebiyenin de lüzumsuzluğuna şimideye kadar hiç kâni’ olmadık. Lâkîn bunun bir şart-ı icrası var: her nazarı tavsiye sizin yazılarınızdan müteşekkil bir çökmelelere tadbik edilmeli! Ben tevsî’ veya doğrudan doğruya tahrir için verebileceğim vazifelerin daima hayat-ı içtimaiyede görülen hâdisâta ait olunmasına çalışacağım. Sizde mevzunuzu fikr-i mantıkîile, mesela bir hikâyenin cereyan-ı hadavatına göre yazmaya alışınız! Eserinizde nelere daima riayetkâr olacağınızı işte bir kere daha hülâsa ediyorum; Usul-i kitabetin sair tarîkleri ve tatbikatı hakkında bilhare fikrimi söyleyeceğim:

Birinci tavsiye -Vazifeye başlıyorken “nasıl?” ve “niye? “ifade eyleyeceğimiz, tamamen zihnimize muayyen olmalıdır. Bunda muvaffakiyetimizi bir şey temin eder: mevzu’u etraflı ve derin düşünmek! Bu suretle mazî olan vaktinize acımayınız! Güzel ve doğru bir söz var: “*düşünmekle geçen zaman kazanılmıştır, heder olmaz!*”

Ne yazacağımızı, “niçin?” ve “nasıl?” suallerine, düşünerek cevap hazırlamakla bulabiliriz. Bunun bir küçük numunesini görmeye lüzum vardır; işte efendilerden birinin vazifesi:

- 1) Arif namında bir delikanlı İstanbul’da kendine iş arıyordu. Zengin bir tacire müracaat etti.
- 2) Tacir sertçe bir cevap verdi: -“Adama ihtiyacım yok!”
- 3) Arif ayrıldı.
- 4) Ticarethanenin avlusunda bir toplu iğne gördü,
- 5) Aldı,
- 6) Halbuki tacir, gencin uzaklaştığına bakıyordu,
- 7) İğneyi yerden aldığını gördü, fikrini değiştirdi,
- 8) Delikanlıyı çağırdı; kendi idare hanesinde küçük bir vazife verdi. Zamanında en büyük mâliyyûn olan Arif’in servetine bu bir mukaddime oldu.

Efendinin yazmadan evvel kâfi derecede düşünmediği vazifesinden belli: Safahat-ı hikâyenin küçük, fakat nazarı okşayan hareketleri hakkında hiçbir söz yok. Halbukiepeyce yazmak için o harekâta, vazifede ne kadar şey söylenebileceğini tayin etmeye lüzum var. Biz daima dikkat ediyoruz: Bir çok efendiler mevzu’ söylenince hemen kalemi kağıt üzerinde süratle yürütmeğe başlar; fakat sade ekseriyen nâ-tamam bir hamle vücuda getirir. Sonra? Yazacak bir şey bulamaz, aranır; lâkin zihin tamamen hâlîdir.

Bu vazife biraz amâl-i fikr edince, bakanız güzel değilse bile ne kadar vâzih ve noksansız olabilir:

- 1) Arif namında bir delikanlı İstanbul’a vâsıl oldu; iş arıyordu. Mahcup ve beceriksiz tavrıyla zengin bir tacirin yanına gitti.
- 2) Tacir, meşgul idi, bundan başka kendi kendine: “Şu maharetsiz herifi ne yapacağım?” diye düşündü. Sert bir cevap verdi: “Adama ihtiyacım yok!”
- 3) Arif mükedder, boynu bükük ayrıldı.
- 4) Ticarethanenin avlusunda iki kaldırım taşı arasında parlar bir iğne gördü.

- 5) Köyünde hiçbir şeyi kaybolmaya bırakmamayı öğrenmişti; eğildi, iğneyi aldı.
- 6) Halbuki biraz sertçe muamelesine teessüf ve nedâmet eden tacir, gencin uzaklaştığına bakıyordu.
- 7) İğneyi aldığını gördü, fikrini değiştirdi: İşte bir çocuk ki muktasîd ve dikkatli, iyi bir memur olacak diye düşündü.
- 8) Delikanlıyı çağırdı, kendi idare hanesinde küçük bir vazife verdi. Zamanında en büyük maliyunundan olan Arif'in servetine, bir mukaddime oldu.

Şimdi her ikisini mukayese edelim: birinde bazı ilaveler görüyoruz. Bunlar evvelce söylediğimiz “niçin?” ve “nasıl?” suallerinin ayrı ayrı muvâfık birer cevabıdır. Şu tatbiki dikkatle okuyunuz:

- 1) Arif nasıl tacirin huzuruna çıktı? Mahcup ve beceriksiz bir tavır ile.
- 2) Tacir niçin sertçe bir cevap verdi? Çünkü meşguldü ve bu kadar maharetsiz herifi ne yapacağım diye düşünmüştü.
- 3) Arif nasıl tacirden ayrıldı? Boynu bükük olarak, çünkü mükedderdi.
- 4) Nasıl iğneyi gördü? Zira o iğne kaldırımın arasında parlıyordu.
- 5) Niçin o kıymetsiz şeyi aldı? Zira köyünde hiçbir şeyi kaybolmaya bırakmamayı öğrenmişti.
- 6) Tacir niçin gencin uzaklaştığına bakıyordu? Çünkü biraz kendi kabalığına müteessifti.
- 7) Niçin fikrini değiştirdi? Zira böyle bir çocuğun muktesîd ve dikkatli binâenaleyh iyi bir memur olabileceğini düşündü. İşte size muvaffakiyet için en birinci nokta-i hareket: Niçin?,Nasıl? Suallerine cevap tedariki!..

İkinci tavsiye: Eserinizi mufassal yazmaktan ihtiraz ediniz, mevzu’abinnisbe ecnebi olan fikirleri hiç kaleme almayınız! Boş yere sayfaları doldurmak iyi bir netice vermez. Ekser-i ahvalde vazifenizin 15-20 satır olması kâfidir. Doğru ve mâkûl fikirlerle on iki satırlık bir eser vücuda getirmek elbette üç dört sayfalık güzelliğe tercih edilir. Bazı efendiler yazıları çok görünsün diye cümlelerin mânâsına fazlasıyla ilave etmeye çalışır.

Meselâ “Ahmed kalben gülüyordu ve mesrûr idi” gibi sözleri hemen yazar. Düşünmez ki eserinde fena bir tekerrürhasıl oluyor: *Kalben gülün, seviniyor demek değil midir?* O halde ikisinden biri fazla olmuyor mu? Siz yazılarınızı ilavelere, hele zihne aynı mânâyı veren kelime veya cümlelere karşı daima kapayınız ve katiyen biliniz ki faraza:

Hengâm-i haremde söylemiştir

Pir olduğu demde söylemiştir

gibi ifadelerin hiçbir kıymet-i beyânı yoktur!

Üçüncü tavsiye: Fikirlerin, nasıl cereyan etmişse o suretle, tertib-i mantıkiye muvafık birer mevki’ olmalıdır. Âlemde biliyoruz ki her hadisenin bir mebd’i, safahat-ı vukuu, birde nihayeti var. Bu tabiatın pek muntazam ve hiç değişmez bir nizamıdır. Neticenin bidâyet, sonun mukaddime olmasına aklen imkân bulunamaz. Yazılarımızın da, herhangi saniye-i hissiyatımızı nakle çalışırsa böyle ciddi mantıkî bir tarz-ı beyân dahilinde cerayarı icâb eder: evvelce yazmak lâzım olan kısmı hiç sonraya bırakmamalıyız, “mavi ve siyah” gibi. Hikâyelerin tertibi elbette şu bahsin haricindedir.

Muntazam bir silsile takibi için en iyi çare şu oluyor: Kâfi derecede ihtimâmkârane düşünmek ve “evvela şunu sonra ötekini söyleyeceğim” diye yazmadan evvel tahriren küçük bir plan tanzimine çalışmak! Bu tertib mantığının lüzumunu bir mesele ile daha iyi anlayabiliriz:

Efendim,

(2) On dört yaşındayım, güzel yazıyorum hesap etmeyi bilirim ve bir mektup kaleme almaya muktedirim. (4) Siz benim ebeveynimi Kadıköyünde komşunuz olan çiftçi ailesini tanıyorsunuz. (3) Ben henüz rüşdi şehâdetnâmemi aldım. (5) Bana tevdiy’ edeceğiniz vazifeye bütün gayretimle çalışacağımı taahhüd ediyorum. (1) İdare hanenizde münhâl bir yer bulunduğunu öğrendim. Oraya tayin edilmemi arzu ediyorum. (6) Tekrimâtımın kabulünü istirham ederim efendim.

Bu vazifeye havi olduğu fikirler itibariyle değil, tertipsizliğine göre bîhak çok itiraz edilebilir. Asıl hatayı tanzimi daha iyi anlayabilmek için muhatabın nasıl bir silsileye efkâr ile mektubu okuyacağına dikkat edelim: İlk nazarda, meşgul bir tacir “bu efendi on dört

yaşında olduğunu, hesap bildiğini, iyi yazdığını, ebeviyenini Kadıköyünde çiftçilikte iştigal ettiğini bildiriyor; Fakat şu beyânâtın bana cihet-i münasebeti nedir, tarzında düşünebilir. Hatta esas müracatı anladıktan sonra bile ihtimal ki tacir şu rabtsız fukaralarla ne kadar fenâ hikâye ediyor, diye memnun olmaz. Halbuki yine bu ifade asıl mektuptaki rakamlara nazaran muntazam bir tarza konunca fikrimizi pek iyi ve hatasız tebliğ’ edebilir; tacirde maksadı güzelce anlamakta gecikmez ve her fikre müteakiben gelen fikirlerinin ayrı birer cevabı olur. Eseri bir defada tertib-i dahilinde tacirle beraber okuyalım:

Efendim,

(1) İdare hanenizde (münhal) bir yer bulunduğunu öğrendim. Oraya tayin edilmemi arzu ediyorum. “benden bir vazife istiyor, lâkin bu çocuk o mevkie lâyük müdür? Evet” (2) On dört yaşındayım, güzel yazıyorum, hesap etmeyi biliyorum ve bir mektup kaleme almaya muktedirim. “Delil: (3) Ben henüz rüşdi şehâdetnâmemi aldım” İyi fakat, kendi nasıl adam? Namuslu bir aileye mensub mu?”: (4) Siz, benim ebeveynimi Kadıköyünde komşunuz olan çiftçi ailesini tanıyorsunuz. “Demek ben kendi pederini biliyorum, hakkında doğru mâlumat almak kâbil!” (5) Bana tevdiyi’ edeceğiniz vazifeye bütün gayretimle çalışacağımı taahhüd ediyorum. “İlk hatvedi iyi takdir...”

Hülasa eserimize dair yazmadan evvel, hele ilk zamanlarda mutlaka tahiriren bir plan tertip ediniz; yazılarınız için pek ziyade lazım olan teselsül ve intizam-ı tertibe şu söylediğim çarenin bütün bir yardımı vardır. Ben evvela bu mevzuları tavsiye etmenizi istemek suretiyle eserimize mümkün olduğu kadar muntazam ve mantikî bir silsile-i ifade teminine çalışacağım:

(1) Sıdkı, arkadaşı Naciye Abdi Efendi’nin idari ve içtimai itirazatını hikâye için mektup yazıyordu. *(Bu iki arkadaş mesail-i umumiye hakkında kalemen müdavele-i efkâr etmeyi taahhüd eylemişlerdi.)* (2) Abdi Eefendi vergilerin umumiyetle kaldırılması lüzumundan bahs ediyordu. (3) O mecliste bulunan Necip Efendi’nin bu fikre karşı cevabı: Vatanın vergiye ihtiyacı var (Niçin?: Virani bir nevi’ maddi ve fikri emniyet-i hayat ücretidir.) (4) Biz vergilerin yekûnunu mebuslarımız vasıtasıyla tayin ederiz. (5) Necip Efendi haklıdır.

(1) İstanbul’un fethinden evvel Osmanlı akıncıları Üsküdar civarında istikşâfat icra ediyordu (2) Askerlerden biri, yeniçeri Mustafa sıcakın tesiriyle pek ziyade susamıştı. (3)

Çamlıca tepeleri mahsuldar ve ser-â-pâ güzel bağlarla mestûr idi. (4) Yeniçeri Mustafa cesur olduğu kadar adil ve hakka riayetkârdır: Üzüm satın almak için bağ sahiplerini aradı. (5) Hayır, hiç kimse yoktu; harareti artıyordu. (6) Yarım saat daha pek muzdarip bir zaman intizâr ve tereddüt geçirdi. Nihayet bağın birinden iki salkım üzüm koparmaya mecbur oldu. (7) Bu hareket, isterse büyük bir ihtiyaç ile olsun yeniçeri Mustafa'nın daima hakkı seven vicdanını muazzep etmişti: Üzümlerin birkaç misli mukabilini, kopardığı salkımların yerinde bıraktı. (8) Osmanlı askeri hep bu gibi mert ve adil kahramanların mezayesine varistir.

Dördüncü Tavsiye: Âsar-ı kalemiyede sadece ve söyler gibi tabî bir tarz-ı tahrir taraftar olunuz! Söz söylediğinizde mutantan kelimeler, güzel ve muşa'sa' cümleler arıyor musunuz? Hayır; o halde yazıyorken niçin sadeliğinizi, tabiiyetinizi terke lüzum göresiniz. Bilhassa mektuplar bilirsiniz ki tamamen bir musâhabe demektir: muhatabınızı karşınızda farz ederek düşündüklerinizi sehlû'l-cereyan bir suret-i ifâde ile yazmakta ne mahzur görüyorsunuz? Siz, hakikate nazaran bu tarz-ı tahrirde hata değil, emin olunuz ki imtisâle şâyeste bir muvaffakiyet-i beyân var! Mesela şu parça mülevven ve güya bilâ-pervaz ibâreleri ihtave etseydi şimdiki nisbî nefâseti, bilhassa tabiiliği haiz olabilir miydi?: Nüşet gülümseyerek itiraz etti: -Fakat bu nerede böyle değildir? Sefalet her yerde sefalet! Beşeriyette sefaletten başka ne var? Yalnız bir fark ile: Garpta sefalet saklanır, bizde bilakis. Nis'te, Cannes'te sonra Su şehirlerinde, Kontreksevil'de, Evian'da, Karlsebat'ta, Vişi'de sefaleti bulmak için aramak lazımdır. Büyük şehirlerde yine böyle! Sefalet bir ayıp kabilinden süpürülmüş, gözlerin önünden kaldırılmış, uzaklara, köşelere atılmış; orta da yalnız şairleri memnun edecek, seyyahları sıkmayacak güzellikler bırakılmıştır...

“Nesl-i Âhir” Halid Ziya

Beşinci Tavsiye: İyi bir tasvir-i kalemiye mâlikeyet için mevzunuzu gördüğünüz veya zihindeki tasvvurâtınız gibi anlatmak icâb eder ve alâkadar etmek olsun; yazılarınızda hakikat hâl-i tekâmîl-i vuzuh anâtıyla intibâ' edebilsin. Bu noktada vazifeniz adeta, ancak müşâhedât ve hissiyatını aynıyla nakş ve istinsâh eden bir ressamın hizmetine muâdildir. Şiirleri, edebî tasvîrâtı zekâyı sanata mâlik zevâta bırakarak biz hakikatın hilafına benzer, mübâlâğakâr ifâdât ile, zaten acz ile çırpınan, elimizdeki zavallı kalemi yormamalıyız. Yalnız tabî mevzuun safahatı arasında hangi kısmı şayân-ı dikkat, vâzih ve bâriz olması isteniyorsa onun üzerinde eyilmez bir sebât ile ısrar etmek hepimizin hakkıdır.

Nazımın Nesre Tahvili: Kitabette muvaffakiyet-i kalemiye temini için iyi ve muvafık tariklerden biri de nazımın nesre tahvili, daha umumi bir kalemi ile tavzih dersleridir. Ben bu kısma usul-i tahrirde pek ziyade ehemmiyet vermek isterim; zannediyorum ki her vazife-i tavzih ciddi bir vasıta-i terakki mahiyetindedir. Siz kitabet ile iştigâlâtınız zarfında bu tarzada biraz çalışınız; zaten manasını tamamıyla anlamak kâbil olmayan bazı manuzumeleri dikkatle nesre tahvilden başka emin bir çare güç bulunabilir.

Tahvilde riayet olunacak birkaç şart var ve bizde vaktiyle bir muharrir bunları pek güzel tayin etmişti. Ben şu altı ihtarı oradan almayı muvafık gördüm:

- 1) Tavzih edeceğiniz paraçada mevcut her kelimenin muâdilini bulmak lazım ve matlup olduğunu hiç hatırlanıza bile getirmeyiniz, yazıyı kâmilten okuyup anladıktan sonra, bir kere zihninizde evirip çeviriniz; revş-i ifadeyi ve maksadı nazar-ı dikkatten hiç ayırmayarak yeniden yazmaya başlayınız.
- 2) Asıl yazıda mevcut bir kelimeyi tavzihde de isti'mâl etmekten hiç çekinmeyiniz, eğer bu kelimenin o mevki için en iyi bir kelime olduğu aynen sabit ise ve muadili bulunamazsa.
- 3) Cümlelerin kısa ve basit olmasına, zamirlerin, fiillerin ve edatların manayı tebdil ve ifsât edecek surette kullanılmamasına ve alelhusus kolay tahlil edilemeyecek suret-i ifadelere meyl olunmamasına bilhassa dikkat etmek lazımdır.
- 4) Fikrinizi ifadeye bir kelime kâfi iken asla fazlasını kullanmayınız.
- 5) Bütün teşbih ve mecazları aynen bütün bir şiiri yine haliyle tavzih eylemek zaruri olamaz.
- 6) Asıl yazının üslûb-ı umumiyesini daima zihinde tutmalı ve ciddi yahut hezl olduğuna göre elden geldiği kadar o üslûbtan ayrılmamaya dikkat etmeli, ta ki tavzih başlı başına şâyân-ı mütâlaa bir eser olsun ve aslından haberdar olmayanlar okuduğu vakit bir şey anlayabilsin.

İşte vazifeleriniz faydalı gördüğüm tavsiyelere burada hitam veriyorum. Fazla tafsilâtı (47-81) zaten okudunuz. İhtarâtımın sizde küçük bir semere-i feyzini görebilsem sa'yımın başka mükâfatını aramam.

Süleyman Şevket'inde yazma eğitimi sürecinde üzerinde durmuş olduğu rehberlerin (öğretmen) öğrencilerin üzerindeki etkisinin önemli olduğunu Tağa ve Ünlü de öğrencilere

rehberlik eden öğretmen ve bu süreci yapılandıran program yazmanın ana unsurlar olduğunu, bunların yazma eğitiminde hedef ve kazanımlara ulaşmada öğrencilerin yazma kabileyetlerini etkileyeceğini söylemiş bir şekilde etkilediğini belirtmişlerdir.

Yazma eğitime doğrudan veya dolaylı etkisi olan birçok unsurun varlığından söz edilebilir. Uygulayıcı durumunda olan öğrenci, süreçte öğrencilere rehberlik eden öğretmen ve süreci yapılandıran program yazma eğitiminin temel unsurlarıdır. Bunların dışında kalan, yazma eğitimi dolaylı bir şekilde etkileyen, sürecin temel unsurları olarak değerlendirebileceğimiz öğrenci, öğretmen ve programa temas eden birçok değişkenin varlığından söz edilebilir. Bu değişkenler, yazma eğitiminde amaç ve kazanımlara ulaşırken öğrencilerin yazma becerilerini bir şekilde etkilemektedir (Tağa ve Ünlü, 2013: 1287).

Bağcı, verimli bir yazılı anlatımın gerçekleşmesinde dilin temel unsurlarından olan kelime, cümle ve paragraf üzerinde durmuştur. İyi yazılı anlatımda; konu, plan, kelime, cümle gibi unsurların bulundurulması gerektiğini vurgulamıştır.

Başarılı ve etkili bir yazılı anlatımın gerçekleşmesinde dilin temel taşları olan kelimelerin belli bir düzen içinde cümlelere, cümlelerin paragraflara, paragrafların da ihtiyaca göre düzenlenen paragraf üstü birimlere dönüştürülmesi gerekir. Bununla birlikte iyi bir yazılı anlatımda; “Konu”, “Plan”, “Kelime”, “Cümle”, “Paragraf” ve “Başlık” unsurlarını taşıması zorunludur (Bağcı, 2011a: 90).

Karadağ, yazmadaki amacın belirlenmesi ve bu amaç doğrultusunda metnin oluşturulması için çeşitli basamakların takip edilmesi gerektiğini ve kullanılan metin örneklerinin anlatım tarzı yönünden incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yazma amacının belirlenmesi ve amaca uygun anlatım tarzının seçimi ve metnin oluşturulması sürecinde şu basamaklar takip edilmelidir:

- 1. Yazma konusunun belirlenmesi*
- 2. Yazma amacının belirlenmesi*
- 3. Anlatım tarzının belirlenmesi*
- 4. Yazı planının netleştirilmesi*

Anlatım tarzlarının öğretiminde yapılacak en temel uygulamalar, öğretilecek anlatım tarzının, ağırlıklı olarak kullanıldığı metin örneklerinin, anlatım tarzı açısından incelenmesidir (Karadağ, 2011: 148).

Öğrencilerin zihninde plan kavramı çoğunlukla üç paragraflık anlatımlar şeklinde somutlaşmaktadır. Çoğu öğrencinin yazılı anlatımlarında, üç ya da dört satırlık bir giriş paragrafını, yaklaşık dört beş kat daha uzun/dolgun bir gelişme paragrafı takip etmekte ve yine dört beş satırlık sonuç paragrafı yer almaktadır. Bir anlatımın üç paragraf şeklinde tasarlanması ve gerçekleşmesi kuşkusuz planlama olarak kabul edilebilir ancak her anlatma durumunda bu düzenin tekrarlanması öğrencilerin planlamayı doğru kavramadıklarının göstergesi kabul edilmelidir (Karadağ ve Maden, 2013: 275).

Sidekli, yazma becerisinin bilinçli ve planlı bir şekilde küçük yaşlarda başlaması gerektiğini vurgulayarak, 1 ve 4. sınıf öğrencilerini yetiştirecek öğretmenlerin ilk olarak okuma, yazma, konuşma, dinleme, görsel okuma gibi yeteneklerini geliştirme ile görevli olmaları konusu üzerinde durmuştur.

Yazma becerisinin küçük yaşlardan başlanarak bilinçli ve planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Öğretmen adayı olan öğrencilerin üniversiteden mezun olduktan sonra ilköğretim (1 - 4. Sınıf) öğrencilerini yetiştirecekleri düşünüldüğünde bu öğrencilerin okuma, yazma, konuşma, dinleme, görsel okuma ve görsel sunu becerilerinin geliştirme ile görevli olacaklardır. Bu nedenle öncelikli olarak sınıf öğretmeni adaylarımızın bu becerileri nasıl geliştireceği konusunda uygulamalı olarak bilgilere sahip olması gerekir (Sidekli, 2014: 14).

Yine Sidekli, yazma eğitiminin zihinsel bir süreç olduğunu ve bunun için bir hazırlık yapılması gerektiğini belirterek öğrencilerde yazma alışkanlığının oluşturularak yöntem ve tekniklerin belirlenmesi konusu üzerinde durmuştur.

Yazma, zihinsel süreçlerin harekete geçirilmesini ve düşüncelerin düzenlenmesini sağlayan çeşitli becerileri içermektedir. Bu nedenle yazma öğretimine ayrı bir önem verilmeli ve öğrencilerde yazma alışkanlığı oluşturulmalıdır. Yazma becerilerini geliştirmek için öncelikle zihinsel hazırlık yapılmalıdır. Zihinsel hazırlık için ön bilgileri harekete geçirme, konu belirleme, konu, amaç, yöntem ve tekniklerin belirlenmesi gibi uygulamalar yapılmaktadır (Sidekli, 2014: 15).

Ay, kendini ifade etmede yazının önemine, Süleyman Şevket’inde yazma eğitiminde farklı bir şekilde dile getirdiği konuyu ele alarak, küçük bir çocuğun yavru

köpek görmesi ve bu olayı arkadaşlarına anlatarak paylaşması ona sorular sorularak “nasıldı?”, “neye benziyordu?” gibi öğrenmede doğal bir ortam oluştuğunu belirtmiştir.

Yazıya dökmenin bir başka boyutu ise; özgür ifade tekniğinden faydalanılarak çocukların ilgi ve deneyimlerinden yola çıkılarak oluşturulan hikâyelerde görülür. Deneyimini paylaşan çocuğa gerek arkadaşları tarafından, gerek öğretmen tarafından yönlendirilen sorular oluşturulan ilgi ve merakın arttırılmasında kilit rol oynar. Örneğin okula gelirken ya da bir gezide küçük bir yavru köpek gören çocuk bu deneyimini arkadaşları ile paylaştığında doğal olarak diğer çocuklar tarafından, “nasıldı?”, “kaç taneydi?”, “neye benziyordu?” gibi sorular sorulmakta ve öğrenme için doğal bir merak oluşturulmaktadır (Ay, 2012: 217).

Karadağ ve Maden, Süleyman Şevket’inde bahsettiği gibi yazma eğitimine başlamadan önce bir plan yapılması gerektiğini ve “Nasıl anlatmalıyım?” sorusu üzerinde durularak çeşitli anlatım tekniklerinin kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Anlatım tarzının belirlenmesi yazılı anlatım planlanmasında yer almalıdır. Yazmaya başlamadan önce “Nasıl anlatmalıyım?” sorusu üzerinde düşünülmeli ve bu soruya cevap olarak açıklama, tartışma, betimleme ve öyküleme seçeneklerinden uygun olanı belirlenmelidir (Karadağ ve Maden, 2013: 277).

5. SONUÇ

Tezimize konu olan Süleyman Şevket'e ait *Kavaid-i Tahrir* adlı eserin yazma eğitimi ile ilgili bölümleri Latin alfabesine aktarıldıktan sonra günümüz yazma eğitimi kapsamında incelenmiştir. Eser, yazma eğitimi konusunda ele alınmış, günümüz yazma eğitiminin içeriğiyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Kavaid-i Tahrir'de dilin kaynağı, çeşitli açılardan dilin tarifi, dili tanımlayan kuramlar, kuramların eleştirisi, dillerin sınıflandırılması, noktalama işaretleri gibi konular örneklerle açıklanarak 'yazma becerisi' de çeşitli açılardan ele alınmıştır. Kitap yazma eğitiminin ilkelerini örneklerle açıklayarak öğrencilere doğru ve düzgün bir yazının nasıl yazılması, yazı yazılırken ya da metin oluşturulurken nelere dikkat edilmesi konularını örneklerle açıklar.

Kitapta genel olarak yazı yazarken dikkat edilecek noktalar ayrıntılı bir şekilde anlatıldıktan sonra, metin türlerine geçilmiştir. Mektup, hitabet, hikâye, temaşa (tiyatro), şiir gibi türler örnekler aracılığıyla açıklanarak özellikleri sıralanmıştır. Nesir ve nazım biçimindeki iki anlatım türünü ve bu anlatım türlerinin karakteristiğini veren tarzlar ele alınır. Hitabet, hikâye, temaşa (tiyatro) düz yazı türleri olarak ele alınarak şiir de ayrıca ele alınmıştır. Nazım anlatım türüne hatlarıyla açıklandıktan sonra şiir türü üzerinde durulur. Biçim, içerik, dil ve anlatım, ahenk unsurları gibi özellikler dikkate sunularak ayrıntılı bir biçimde vezinler konusu ele alınır.

Kavaid-i Tahrir'de metin yaratma sürecinin aşamaları sıralanarak metin türleri (mektup, hitâbet, hikâye, temaşa, şiir gibi) karşılaştırmalı olarak anlatılır ve özellikleri çeşitli örnekler üzerinden tartışılır. Yazma eğitiminin geliştirilmesi için gerekli kurallar örneklerle somut olarak dikkate sunulur.

Okullarımızda yazma becerisinin geliştirilmesi için dikkat edilecek öğretim teknikleri hakkında değerlendirmeler yapılır. Yazma becerisinin geliştirilmesi konusu, uygulamalı çalışmalar doğrultusunda tartışılır. Yazarken neler yapılması, nelerden kaçınılması gerektiği üzerinde durulurak, okullarda yazma ile ilgili çok sık yapılan yanlışlar dikkate sunulur. Yazı yazma ile ilgili öneriler sıralanır. Örneğin; önerilerden biri,

yazı yazarken ‘ne’ sorusu kadar ‘nasıl’ ve ‘niçin’ sorularının da önemli olduğu açıklanmıştır.

Kaynaklarda yazarın ayrıntılı hayat hikâyesine ulaşamadığından, oğlu Yağız Tanlı ile iletişime geçilmiş ve yazarın hayatı ile ilgili bilgiler oğlunun anlatımıyla dikkate sunulmuştur.

Çalışmada diğerk bölümler, Süleyman Şevket’in Kavaid-i Tahrir adlı eserinin Latin alfabesine aktarılması ve yazarın başlıklarına uyularak günümüz yazma eğitimiyle karşılaştırılmasından ibarettir.

6. KAYNAKLAR

- AKYOL, H. (2008), İlköğretimde Okuma Yazma Öğretimi, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- ALTUNBAY, M. (2012), Dil Öğreniminde ve Öğretiminde Tiyatronun Kullanımı ve Tiyatronun Temel Dil Becerilerine Katkısı, Turkish Studies, Vol. 7/4, s.747-760.
- AY, F. (2012), Erken Çocukluk Döneminde Okuma –Yazma: Bir Celestin Fremet Okulu Örneği, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi (Journal of Research in Education and Teaching), C.1, S.3, s.213-222.
- BAĞCI, H. (2011). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Noktalama İşaretleri İle Yazım Kurallarını Uygulayabilme Düzeyi, Turkish Studies, Vol.6/1, s.672-684.
- BAĞCI, H. (2011a), Yazılı Anlatım ve Unsurları, Yazma Eğitimi, (Ed. M. Özbay), Pegem Akademi, Ankara, s.85-126.
- ÇEÇEN, M. A. (2011),Yazma Eğitimi Açısından Metin Bilgisi, Yazma Eğitimi, (Ed. M. Özbay), Pegem Akademi, Ankara, s.127-146.
- GÖÇER, A. (2010), Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Vol.3, s.178-195.
- GÜNEŞ, F. (2013), Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi, Ana Dili Eğitimi Dergisi, S.1 (1), s.1-12.
- HAMZADAYI, E. ve ÇETİNKAYA, G. (2013), Dikte Uygulamalarının 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazım ve Noktalama Kurallarını Uygulama Becerilerine Etkisi, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.9, S.3, s.133-143
- KARADAĞ, Ö. (2011), Yazma Eğitiminde Anlatım Tarzları ve Öğretimi, Yazma Eğitimi, (Ed. M. Özbay), Pegem Akademi, Ankara, s.147-175.

- KARADAĞ. Ö. ve MADEN, S. (2013). Yazma Eğitimi: Kuram, Uygulama, Ölçme ve Değerlendirme, Türkçe Öğretimi El Kitabı, (Ed. A. Güzel ve H. Karatay), Pegem Akademi, Ankara, s.265-306.
- KOLAÇ, E. (2009), İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan MetinlerinTür Açısından Değerlendirmesi, Uluslararası İnan Bilimleri Dergisi, C.6, S.1, s.594-626.
- ÖZBAY, M. (2011), Yazma Eğitiminde Noktalama ve İmla, Yazma Eğitimi, (Ed. M. Özbay), Pegem Akademi, Ankara, s.177-193.
- SİDEKLİ, S. (2012), Yazma Becerisinin Geliştirmek İçin Hikâye Piramidi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, S. 31, s.1-18.
- ŞİMŞEK, Hasan ve YILDIRIMALI (2013), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,Seçkin Yayınları,İstanbul.
- TAĞA, T. ve ÜNLÜ, S. (2013), Yazma Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Bir İnceleme, Turkish Studies, Vol.8/8, s.1285-1299.
- YAKICI, A. vd. (2012), Üniversiteler İçin Türkçe 1: Yazılı Anlatım, Pwegem Yayınları, Ankara.

7. EKLER

EK 1. ORJİNAL METİN ÖRNEKLERİ

قواعد تحریر
سایمان سوکت
مرجان اعدادیسی افندیلرینه تحفه

درباره فارسی
نقش بر روی کاغذ
کارخانه
قافیه

دارالخلافه العلیه
صراط مستقیم مطبعه سی
۱۳۶۹

قبل الشروع بمض مقدمات

لسان و یازی

«قواعد کتابت» تدریساتنه بر مقدمه اولوق اوزره بو کون
بشریتده لسان و یازینک نه صورتله انکشاف ایتش اولدیغی
عرض ایتک ، لسانلر حقنده عمومی بعض معلومات ابتدائی
ویرمک ایسته یورم . موضوعک اهمیت بو بحثی کمال مراق ایله
تعقیب اتمه کزه رهبر اوله بیلیر ، او اعتبار ایله بن نظر دقتسکزی
جلب ایتک ایچون تفصیلات اعطاسنی بیله زائد کوریورم .
بز بوراده لسان و یازینک مفصل بر تاریخ علمیسنی یامق
ایسته میورز . بناء علیه بو ایکی واسطه تفهیم و ادراکک رشیم
حالندن باشلا یه رق کچیردیکی ادوار تکاملی کوسنرمکه چالیشما .
یه جغز . یالیکز علم لسان ایله اشتغال ایدنلرک شو بحث مهم
حقنده کی زبده نظریاتی خلاصه یه غیرت ایده جکیزکه نتیجه
اشتغالاتمزه مستفید اوله جغمزه قناعت وار !..

لسان :

انسانیتده لسانک ایلک طلوع و انکشافنه ، منشانه دائر
شایان دقت اولوق اوزره اوچ نظریه بولیورز :
(۱) لسانک مؤسسی جناب حق در .

(۲) انسان ، دور اولده اکنساب حیات ایدنجه ویا نمیر
دیگرله متحسس عصیتمنه ایلک شملهء ادراك سریان ایدر ایتمز ،
محیط خارجی ايله تماسنه دلیل اولمق اوزره ، برسس چبقاردی .
ایلک اثر احتساس و ذکا اولان بو صدای بیان ، لسان طبیعی
دیه بيله جگمز بوندا ، زمان و احتساج معاوندله یاواش یاواش
توسع ایتدی ؛ ینه زمان و محیط یاردیميله انواعه آیرلدی ؛
بو کونکی عائلهء لسان شکل ایتدی . یعنی بونظریه اعتباريله
لسان ، بر قابلیت فطریه استناد ایدرک احتیاج و زمانک
رهبرلکله انکشاف ایدن بر اثر تکامل در .

(۳) لسان ، عقل و ذکا کی انسانده بر سوق طبیعی
محصولی ، موهوب و مادرزاد بر قوه مخصوصه اثری در .
بو اوج نظریهء لسانک هر برینی آیری آیری تدقیق ایدنجه
شو ایضاحاته مالک اوله نیلیرز :

ایلک نظریه :

عالمده هر شیءک حکمت وجودی ؛ بوتون حادثات
طبیعیه ، بو نظریه کوره ، قابل ایضاح در و عمومی بر جواب
اولمق اوزره بزجه قبول ایتمه مکه البته امکان بولونه ماز . زیرا
خلقت کائناته اینسانورز ، جریان وقایعی بر خالق اعظمه
عطف ایتمکده هپ متفقز . فقط احتیاج عرفانک او پرستشکار
ترقی صدای ایقازی بو عمومی جواب ايله قانع اولماز ؛ ینه
او حکیم مطلق خلق و ایجاد بویوردینی قوانین حادثاته

قوشار و هر موجود و حادثه ایچون بر قانون ، بر نظریه
آرار ؛ چونکه فن یالکیز عمومیتی دکل خصوصیت وقایعی ،
هر جزء حادثه نك جریانی ، منشأئی ده موضوع اتخاذ ایدر .
ایکینجی نظریه نك ایضاحی :

اون طقوز یچی عصرک ذکای فن وادراکی بزه هر موجودک
بر طریق تکامل تعقیب ایتدیکنی کوستردی و اوکرنده که
احوال اجتماعیه مزده ، بشریتدهده هر شی ، مادی ویادهنی ،
بر احتیاجی تسکین اساسنه کوره تجدد و تکامل ایدر . حیا -
تمزده ، تنبغات علمیهدهده بو حقیقتک متعدد مثالرینی کورمک
قابلدر . ایشته لسانک تشکل و انکشافی ده بو نظریه تکاملک
بر مثالی عرض ایدر وشبهه سز دیمک دوغرو اولورکه لسانده
طبیعی بر احتیاجه استاد ایدرک افق بشریتدهده دوغمش و
تکامل ایتمش در .

ایلك انسانلر ، بو کونکی معناسیله ، لسانه مالک دکلدیله
یالکیز یاشامق ایچون طبیعه آرزولری واردی . نك باشنه
عمر سوره میورلردی ؛ بالخاصه یاردمه محتاج ایدیلر . طویغولرینی ،
دوشونجه لرینی عین احتیاج آلتنده مضطرب اولانلره اکلایمق
ایستلردی . ناصل بر کویدن دیکرینه کیتمک ایچون یوله
لزوم حس ایدیلیرسه احتیاجات و افکاری تبلیغ ایده بیلمکه
مدار اولمق اوزردهده بر واسطه بیسانه احتیاج واردی .
اساساً دهها دوغار دوغماز لسان ایچون بویوک بر سرماییهدهده

صاحب‌دیلر : سس چیقاره یلیورلردی . بونکله هرایسته دکترینه
 هر اکلایه بیلدکترینه بر دلیل ، تعیر مخصوصیه ، بر اسم
 ویریه بیلدکدی و چوق کجه دن فی الحقیقه انسانلر اوسرمایه
 فطری بی قولسلا تمغه باشلادیلر . یالکیز ایجه قوت صرف
 ایدلی که کندی سسار یله قونیلان علامت اونودولماسین .

کائناتی هنوز متحیر نظرلریله سلاملایان برذکای استقبال ،
 ناصل فریادینی متعاقب غذا ویریه جکفی اوکره نیور ، آرتق
 او سرود احتیاجنی تأمین حیاته بر دلیل خلاصکار اتخاذ
 ایدیور و اونی هیچ اونوتمایورسه بشریتک اجداد اولینی ده
 بو اشارتلی آبی بللامکه غیرت ایتدی و اونوتمادی . لسانده
 حسیات اکلا تمق ، بالخاصه مادی ارزولره بر واسطه تسکین
 بوله بیلیمک کی قوی بر احتیاج اوزرینه تأسس ایتمه
 باشلادی . یالکیز ایلاک زمانلرده یاشایان اجداد بشرک حسیات
 و افکاری بالطبع پک بسیط و محدود ایدی . البته لسانده
 کنیش و مشلا بو کونکی احتیاج تحسسمزه کافی اوله مازدی .
 آنجق او ، بر تخم فیضکاره مالک و فکر بشرله نامزد ترقی
 ایدی . حقیقه افکار و حسیات انکشاف ایتدکجه یاواش یاواش
 لسانده بر وسعت کلدی . بونسبتی محافظه ایدهرک ، معنای
 حاضر یله مکمل لسانلر تشکل ایتدی . فقط اونودولماملی که بو هدفه
 وصول ایچون پک چوق دورلر آشیلدی و متعدد بطنلرک ، تعیین
 مقداری امکانشز انسانلر مساعیمک اشترک اجتهادی ایجاب ایتدی .

اوپنچى نظريه نك تنقيدى :

بونظريه يي محترم برمعلم شو صورتله مؤاخذه ايدهر ك منشأ
لسان حقنده فماً دوغرو بر نايجه چيقارييور :

« لسانك انسانده فطرى ، مادرزاد و سوق طييعى اثرى
اولديغى ادعا ايدنرك قوللرى شويولده مؤاخذه ايديلير :اولا
دينه كه لسان انسانلرده فطرى اولسه يدى هر كسك عين لسان
ايله متكلم اولمى لازم كليردى وياخود هيچ اولمازسه بوتون
لسانلرده اصل مشترك اولمق اوزره بر طاقم جزئار بولونمق ايجاب
ايدردى ؛ حال بوكه عم السنه علاماسنك تحصيل ايتدكلرى لسانلر
اوج بويوك صنفه ياخود فامليايه تقسيم ايديلير :

برنجى فامليا [هند و اوروپائى] دركه السنه هندية ،
قافقاسيا ، اسلاو ، يونان ، لاتين ، جرمانيا و سائر لسانلرينى
جامع در . ايكنجيسى السنه ساميه دركه كلدانى ، آثورى لسانلريه
عربى ودها سائر بعض السنه يي احتوا ايدر . اوپنچيسى [تاتار
— ياخود تورانى] السنه سى دركه چينجه ، مغولجه ، تيبه
لسانلريه تاتار و تورك شعبه لر يي حاوى در . [۱]

[۱] حال حاضرده ذى حيات اوله رق [۶۰۰ - ۱۵۰۰] قدر لسان
تخمين و قبول ايديليور . آنجق ، تدقيقات لسانيه كوره ، جمله سنى
شو صورتله تصنيف ايتك قابل اوله بيلير :

السنه مجرد [يكهجائى] : چين ، سيام ، بيرمان ، تيبه ، آننام
لسانلرى ...

بواوچ قامليايه منسوب اولان لسانلر ييتنده اصول مشترکه بولونه مامشدر . کشف ايديله بيان بر قاج اصل مشترک ايسه يا بولسانلرک بر برندن کله استعاره ايتمه لريله ويا خود الفاظ تقليديه ايله ايضاح اولنه بيلير . مادام که السنهٔ امله ييتنده جذور مشترکه يوقدر ، بوحالده لسانک مادرزاد وياسوق طبيعي اثرى اولماسنه ناصل احتمال ويرييله بيلير که انسانلرده لسان ايچون اوچ درلر سوق طبيعي قبول ايتمک لازم کله . بواعتراضک بجا اولماسى ايچون السنهٔ موجوده دن تحليل طريقيه اظهار ايديلن اصول لسانيه حقيقهٔ لسان بشرك مباديسى اولديغنى اثبات ايله مک ايجاب ايدر ... » [۱]

السنهٔ التصاقيه : مالهز ، لاپون ، بحار ، تورک ، مونفول ، ژاپون اسکيمو ، اوسترااليا لسانلرى
السنهٔ منصرفه : بوفسم ايکي بويوک شعبه يه آيريلير : (۱) سريانى ، عبرانى ، کلدانى ، آمورى ، عربى (۲) عجم ، اسكى ويکي رومجه ، رومان السنهسى [اسپانيولجه ، ايتاليانجه ...] ، جرمان اسلاو ، ارمنيجه ...

[۱] حياتمک هر خطوهٔ موقفيتنده عرفانپرور تدريساتندن مستفيد اولديغم بر استاد ، [milieu] کله سنى، وسط ويا محيط دکل [ملاه] ، [évolution] ى تکامل دکل [حولان] ديه ترجمه ايتمک ايجاب ايدمه جکنى ؛ صوديمک اولان [آب ، آوا] و [eau] ماده لرينک هان هر لسانده عين حالده اساسنه تصادف ايدلد بکنى ؛ [اولق صورتنده تورکجه ده ده بکله واردر !] فارسينک [است] ى ايله [est] فعلى آره سنده نه واضح بر مطابقت بولونديغنى ... اکلانيورکن : « دائما سويله يورم ، افنديلر ، انسانلر موجوديت اعتباريله عين اصله راجع اولدقلى کي لسان نقطهٔ

باشلايهرق . بتون علوم رياضيه نك مبدئي ايشته بوجهله دره . اولاً بوجهله بولونمش و بو نقطه دن بدأ ايدرك درجه درجه رياضيات عاليه مرتبه لرينه قدر ارتقا ايتمش در . ايشته بونك كي انسان استعمال ايله ديكي لساني انشا ايله مش . فقط برقاج اصوات مقطعه دن بدأ ايدرك . بواصوات مقطعه در كه قرناً بعد قرن و ميليارلرجه اشخاضك تئادى سمى و هميله السنه حاضره مرتبه سنه كيره بيانمش در . »

لسانك سرمايه سى :

لسانلرك عموميتله مواد ابتدائيه سنى تشكيل ايدن انقلاب و توسعه سببيت ورن شونلردر : ندى طبيعى ، تسميه بالتقليد ، استعاره و مجاز ، نسبت و قياس .

اختلاف السنه :

لسانلرك اختلافى بخشنده فكر تكامل آرتق بابل قله سى حكايه سنه احتمال و يرمن . تنوع لساني احتساسات و افكار ، اشتغالات ذهنيه نك ، موقع جغرافينك ، اقليمك ، بركله ايله ، محيطك اختلافنه عطف ايدر .

لسانلرك حياتى :

كائناتده هر ماده ، بالخاصه نشو و نما بولان هر شى كي لسانلركده بردوره انقلابى وارد و هيج برلسانه حيات ابديه و يريله من . بويوك بردور تمدنه واسطه ترقى اولان لسانلر

کورولیور که ادامه حیاته موفق اولیورلر ، دینه جک ؛ آجق دقت ایدیگز ، اولرده ده دائما تبدل ایدن برشی وار : بعض تعیرلر مقبره نیسانه سقوط ایدر ، بر قسمی ده یکی و پرفیض برزندکی ایله دوغار . حتی بو کون بر صاحب دقت ایچون کوش عصره کران کلهرک اقول ایدن کلهرله هنوز استعماله باشلانان تعیراتی تماماً کوسترمک قابل در [۱] چوق دکل ، بر عصر اولایکی یازیلریمری اوقویگز . نه قدر کله بوله جقسکیز که بو کون استعمال ایدلسه غریب اولور ، بو حکمک عکسی ده دوغرودر : زیرا «اثر ، محیط ، مستشرق ، آبد ، مؤتمر...» کی کلهری [شناسی و کال] مکتب ادبیسنه منسوب محررلرک یازیلرنده بیله بولمق قابل اولماز .

هله «ارتجاع» کله سنک صورت انکشافنه هیمز شاهدز ، زیرا حیاتی شوصوک دور انقلابی کچمز . بو ایضا حاتمزه اکلشلیور که لسانده حیات اجتماعیه مزکی : « بر طرفدن بوشالیور ، بر طرفدن دولیور ! » دیمک در .

وضعی ویا صناعی لسانلر :

مرور ادوار ایله ترقی ایدهرک بو کون مداوله افکاره واسطه اولان السنه دن باشقه صوک زمانلرده بین الملل [۱] عربلر ، حضرت محمدک قدوم سعادتیه سونن تعیرات ایله هجرتدن صوکره استعماله باشلانان کلهری تتبع ایدهرک بر جدول وجوده کتیرمشلردر .

بر طاقم لسانلرک استعمالی ده تجربه ایدلدی . فقط هنوز هیچ
بری قبول عمومی به مظهر اوله مادی . استقبال حقنده ، اکثریتله ،
کیمسه خطابه مقرون اولمایه رق بر حکم قطعی ویره من . فقط
شوبخنده دینه بیلیر که صنعی لسانلرک قبول ایدیله بیلمسی ایچون
حیات مدنیه هنوز بدوره تهیؤ بیله کچیرمه مشدر . معافیه
حال حاضر . بولسانلرله بر خیلی غنیه انتشار ایتدیکنی
مويله مك اقتضا ایدر .

بین الملل مناسباته واسطه اولمق اوزره تأسیس ایدیلن لسانلر
ایچنده بالنسبه شایان دقت اولانلری وولاپوک Volapuk و
ئهسپهرانتو Esperanto در .

وولاپوک :

مواد اصلیه سنک اکثریتی انکلیزجه به ، بر قسمی لاتین
و رومان لسانلرینه ، بشده بری ده آلمانجه به عائد اولمق اوزره
تشکل ایدن بو لسان ۱۸۷۹ ده یوهان چله یر طرفندن ایجاد
ایدلمش در . سکز صائت ، اون سکزده صامت حرفی واردر .
چالاً معتبر بر لسان عد ایدیلمز . موقعی ئهسپه رانتویه
ترک ایتمش در .

ئهسپه رانتو :

۱۸۸۷ ده وولاپوکدن دها بسیط بر لسان ، ئهسپه رانتو
تشکل بتدی . بونک ده مواد ابتدائیه سی دنیاده الک زیاده انتشار

ایتمش اولان لسانلردن اقطاف ایدلدی . بولسانک بوتون صرف ونحوی اون آلتی قاعدهیه انحصار ایدر . ناصل تلفظ ایدیلر سه اویله یازیلدینی ایچون صورت املاسنده دوچار خطا اولمغه ده احتمال یوقدر . هر کله بر لاحقہ آلهرق آیری آیری بوتون انواع کلماته عائد اوله بیلیر . اسم (o) صفت (a) ظرف (e) فعل (i) صیغه حال (as) ماضی (is) استقبال (os) لاحقہ لرینی آیر . ویک واسع بر اشتقاقی واردر .

یازی . -- سسمنک زمان و مکان ایله محدود بر محیط ایچون کفایت بیانی واردی ولسانه مالکیتله بر صدای احتیاج صوصمش دیمکدی . فقط نأمین معیشت و محافظه حیات قیدیه دائمی قرار اولان ادوار قبل التاریخیه ک غریب آواره لری ، او ایلک اجداد بشر عالم حیاته طلوع سدی یرلردن اوزاقلاشمغه ، اک زیاده سودیکی عائله سنندن ، دوستلرندن ، ایلک معصومانه مسرتلرینه مهد اهتزاز اولان عزیز وطنندن ، روحنده کائناته وداع ایده جکی زمان بیلله اک لطیف انطباعاتی خاطر لایه حنی یرلردن آیرلمغه مجبور اولمشدی . بر زمانلر قلبنده نیجه انات سعادت یاشاتار مملکتلر ، دوستلرندن بر پیام شفقت آلمغه اک صمیمی ارزولریله منتظر دی . حال بوکه او بسیط لسان طماعری ، پایانسز ظن ایدان اورمانلری آشرق کنسینه ، او قدر بد نخت و غریب قالان روح یتیمه بر صدای تسلیتکار ایله سویملی خبرلر کنیره مبروردی شیمدی احتیاساتی استیجاب

تنقیط

هر هانگی موضوعك ساده واجمالی بر تعریفی یابمق
 ایجاب ایتسه فکریمز دها ایلک خطوه اشبنده اکثریاً واسع بر
 ساحه تدقیق اوزرنده اك نظر کریر ذراته معنی و دائماً
 متکامل بر اهمیت عطف ایتلی در . منطقك علی العموم تعریفات
 حقیقه اك جالب نظر قاعده اساسیه سی بودر . بنساء علیه
 تنقیطه دُر علمی وسالم بر تعریف تام و حوده کتیره یلمکه ،
 بواسطلاح کتباتك احاطه یتدبکی حدودوظائفی تمامیه کوسترمکه
 یاردیم ایتك اوزره بعض مقدمات ابتدائیه به لزوم وار . حتی
 بسط و موضوع ايله متناسب بر فلسفه تنقیط یوروده یلمك
 ایچون بيله هیچ اولمازسه غایه تحریرك تنسع ایدلسی ایجاب
 ایدر و بو قدمه معلومات ايله یوکسلهرك بیانات شفاهیه مزه
 دقت ایتك لازمدر زیرا بو دقت مزله آکلامق قابلدر که حیات
 اجتماعیه نك لایزال جریانلری تمذیله اوعراشه رق منسوب
 اولدنی ملتك حضور عزت و احتساسنده قالب فکرودهاسنی
 موقفتله شرح ایدن . صادرات روحنه جهان حسدن بی آرام
 فورانلر قویهرق محبطه حاکم اولمغه چایشان بر ناطقه پرداز
 هیچ بر زمان هیکل کی لا قید و غیر متحرک اقاله رق برما کنه
 اطرا دیله سوز سوبلمه مش در . حریم حافظه سنده یاشایان امانی
 نظر نواز کله لره سوسلر کن ، موازنه خطابتی — خلقك اك
 محترم حسباتی تسخیر و تهییج ایده یلمکه چالیشمقله برابر —

دائماً بر اساس منطقیده بولق ایستیهرك شرح راز فکرایدرکن
اوضاعنی اداره و تهیج و سکونه ... کوره تحریک ایده مین ،
بعضاً کویا مخاطبیری اوزرنده بر اقدینی تأثیری کورمکه اوغراشهرق
بر توقف طبیعی ایله نطقلرینه غیر محسوس فاصله لر ویرمه یں
خطیبیله روح مو فقیقی جاذبه ناطقیلرینه رام ایده منزلت اوضاعك
ماهرانه اداره سی ، وقفه لرك بر نفوذ نظر ساحرانه ایله تنظیمی
قابلیت خطابت ایچون اوقدر حائز قیمت در . مع مافیه بونك
بر درجه بسیطه سنه علی العاده سوز سویلیه بیلن هرکس مالک
اولمقده مشکلات چکمز . زیر اوضاعمیز ، وجهمیزك اشمیزازی ،
معین زمانلرده توقفه مجبوریتیز دائماً افادتمیز بر رفیق طبیعی دره
حتی هر قومك سلم تکاملنده احتمال که عصر لرجه دوام ایدن
بیك دورلو موانعه قارشی عن جماعه و دورادور بر مجاهده
نتیجه سنده آنجق ماضی یه قاریشه بیلن بر قدمه لسان ، بر
دوره مدیده محاوره وار که کوز ایفای وظیفه ایده میه جك قدریتیم
بر محیط مظلومه ، خفیف بر ضایه بیله کهواره اهتزاز اوله مایان
قاراکلق بر سنای کشیف آلتنده — چهره ده حاصل اولان
خطوط اشمیزاز و حرکات اعضا کوریله مدیکی ایچون —
مداوله افکار و آمال قابل اوله مازدی واو بد بخت ادوار
اجتماعیه ده بر شعاع ناچیز نجات ایله تیره مه یں کیجه لر یادرین
بر سکوت مخوف ایله دولار ویا تلقین احتیاج ایده مه یں
نوحات وحشته ، افاده فکر وحسی کمیرن فریادلر ، اضطرابلرله

منور ذکالری، بو کبی عادی مسائله دخی کرداب ماضییه
ارجاع نظری توصیه ایدهرک، دائماً متردد داوړانمغه مجبور
ایله مک بزجه عبث ایله اشتغال دده بدتر اولدینی ایچون یالکیز
قبولی حقننده نظر دقتکیزی جالب ایله اکتفا ایدهرم .

یوقاریدن بری دوام ایدن ایضا احاطتزدن صوکره تنقیط
ایچون دوغرو بر تعریف ایرادی ایجاب ایدرسه، فکر محجه، شو
صورتک قبولی ضروری در :

بر عبارته محاوراتمزدده دائماً تکرر ایدن وقفه لره، حرکت
اوضاعه، افکار وحسیاته نظراً دیکیشیه بیان طرز بیسانمزه
بدل، معین بر طاقم اشارت لره، اقسامه آییرمغه [تنقیط]
تعبیر ایدیلیر .

آثار اخیره قلمیه ده استعمال ایدیلن اشارت لر شونلردر :
(،) سکتته (؛) فاصله (.) نقطه (؟) نقطه استفهام
(!) نقطه ندا، تعجب .. (:) ایکی نقطه (...) قطع نقطه لری
(« ») میزه (—) خط ([]) معترضه .

هر برینک آیری آیری موقع استعمالی کوسته رهلم :
سکتته : — (؛) جمله نک مسند ویا مسند الیه ... اولوق
اوزره بر برینه بکزه یین وعین حکمه تابع بولنسان جرئ لرینی
آییرمقده قوللانیلیر : جناب، فکرت، خالد ضیا ادبیات جدیده -
منزک ارکان منوره سندن در .

(۲) فاعللری بر اولان فعللری تفریق ایچون استعمال

ایدیلیر :

اولیله ذی روح وارکه عالمده

بر بوچوق ساعتک ایچنده دوغار ،

یاشار ، اتمام عمر ایدر ... عبرت !

(۳) خطابدن صوکره وضع اولانور : عزیزم ، آرتق ملتله

حریتمز یاشاماز . اکر خطاب ، شو مصراعده اولدینی کبی

جمله اورته سنده بولنیورسه اولنده قونور : « اینان ، خلوق ،

ازلی برشفادر الدامق ! »

(۴) بر جمله ده ذکر ایدیلن صفتک نه یه راجع اولدینی تفریق

ایچون موصوفدن ویا جمله متممینی تعقیب ایدن کله دن صوکره

استعمالی افهام صرامه یاردیم ایتک اعتباریله شایان توصیه در : محرر

مجاهدک دیدیکی کبی « بر زمانلر عراق وادیلرندن اندلس صحرا-

لرینه پرواز ایدن مرغ معرفتی « بیوتن ، کندیلرینه آلیشدیران

اوروپالیرک () نه کبی عوامل مدنیه یاردمیله ترقی ایتدکلرینی

اکلامغه باشلایان بر زمرة قلیله عرفان ، وطنک سلامت استقبالی

نامنه بوتون روح وجدانلریله فریاد ایتشاردی .

(۵) جمله دن قالدی رلدینی حالده معنایی اخلاص ایتیه جک کلمات

ایکی سکتیه آراسنه آلنیر : « دنیاده اقتحام ایدلییه جک هیچ بر مشکل

قابل تصصور اولمدینی ، بر ملت بر شیئی بوتون قلب وروحیله

ایسترنه () او امل قابل اجرا اولمق شرطیله () بهمه حال

ارزوسنه موفق اوله جنی دوشونولنجه وظیفه منک زورلخی بزه
 یأس وقتور دکل بالعکس شوق و همت ویرمک ایجاب ایدر .
 سگته نك شو وظیفه سنده خطه ده بر حصه اشتراک وار . زیر
 بوجهله معترضه لر بعضاً ایکی خط آراسنه ده آلنیر . فقط ، فکر محبه ،
 بر عباره ده جمله معترضه یه بر شکل اختصار ویریلیرسه سگته یه ،
 عکسی تقدیرده خطه مراجعت ایتمه لی در . مثلاً «عسکر لر بمنک عصاتی
 ایله غزاتی ، دور سابقه — بطون آتیه اولادینک اونوده مایه جنی
 ولاقید قاله مایه جنی بر طرز ولوله کاریده — ختام ویریلور لردی .»
 فقره سنده کی جمله ایضا حیه ایکی خط آراسنه آلنق ایجاب ایدر .
 (۶) اوزونجه بر جمله ایله فعلدن آیرلمش اولان فاعلدن صوکره

استعمال ایدیلیر:

«بشر ، بو منزلقه محنت و سندنالته
 خیانت ایتیه چک بر ملاذ شفقت آرار؛
 ویالکنز ایسته او آغوش رفق ورقتده
 خیانت ایتمین ، آلد ایمان محبت وار .»
 یازیلر مزده سگته مقامنه قائم اولق اوزره افق ایکی نقطه
 استعمالی ده تجربه ایدلمش در . مثلاً استاد اکرم بو اشارتی بعضاً
 قولالانیلور . فیکرت بکده شو پارچه سنده بو صورتی قبول
 ایتمش در :

بوکون شو کوز دیککنز اک دکر سنر اشعارک
 ناصل یازلدینی .. بردست اعتنا کارک

ادات نسبتدن مرکب [ولی . - آرقه صره کیتمه، تعقیب . [خطابت ، صنعت ، شعر ، قافیه ، مصراع ، نثر کله لری حقننده یلریده معلومات اعطاسی مقرر در . شناسی ، کمال ، فکرت خالدضیا ، جناب کی اسملر ایچون [تاریخ ادبیات] مقاله سنه مراجعت ایدیکز ! . قاضی کوی شباط ۹	عبارت در دیور . « نوحات . - فریادلر ، آغلامه لر . نوشین . - طاتلی [آتش - ین رنک - ین ، نو - ین ، چرک - ین ، خون - ین ، زر - ین ، سیم - ین ، آی - ین [۱] کی برکله ایله [۱] آیین لفظنک آتش معناسنه اولان (آی) ایله اادات نسبتدن تشکیل ایدلش بولونماسنه نظراً بوکله نك قدیمآ آتش معناسنه اطلاق اولوندینی وبالآخره بعض مراسمه تشمیل ایدلدیکی ظن اولونمقده در . [محیط المعارف]
---	---

یازیلر من حقننده وصایا

وقتیله بر « مصاحبه ادبیه » سنده جناب شهاب الدین بك
 افندی : « معلوم در که هر قلمکاشتهای ترقیبی آثار ابتدایی سنی
 یقظه خیال ایله اظهار ایدر ، یقظه خیالیه ک علائم ظاهره
 و محسوسه سی آثار صنایع نفیسه در که بولردن بری ده محررات
 ادبیه در . تحولات ادبیه نه صورتله اولورسه اولسون بر
 فعالیت خیالیهیه دلالت ایدر ، فمالیت خیالیه ایسه اک جدی
 بر نوید ترقی در « دیمشدی . تاریخی بر قیمت علمیهیه ترجمان

بالا التزام انتخاب ايتديكم شو مکتوبلرک مزيات ادبيه سندن باشقه بچشمزه عائد اولمق اعتباريله بويوک بررهبرلکي ده وار : يازيلر يمزده سربستى بيانک لزومنى ا کلايورز !

مکتوبلر حقنده سزه صوک برفکر تطيقي و یرمک موضوع بحث اولنجيه عرض ايديله جک نقطه نظر شسودر : هر نوع تحريرده کي دقتکزدن فضله مکتوبلرده ابتدال واهماله دوشميه رک ساده و صميميته دوشوندکريکزي ثبیتيه چالیشکزي . وضوح وطلاقت ايله سويلر کي يازمقدن باشقه بر هدف موفقيتکزي اولماسين ، مادام سوينيه نک ديدیکی کي «خطاسز و قيصه بر طرز افاده اختيار ايدیکزي» ؛ يازيلر يکزي اوزرنده ثباتکار براعتناى تنقيد دائما حاکم اولسون ؛ بومتانت فکره مالکيت ، امنيت ايديه بيلير سکزي که نسبي بر ترقى کتابى اک مشروع حق ادبي ماهيتهده . پای صنعتکزيه تقدیم ايندر .

انواع تحرير

ايلک نظرده يازيلر يمزک هيات مجموعه سى بزه ايکي عمومي شکل تبليغ عرض ايدىيور : نثر ، نظم .

نثر ، لسانک شيوه سندن باشقه هر قيددن [۱] آزاده اوله رق سربستهجه ترتيب ايديلن سوزلره دينير .

[۱] قيد تعبيريله وزن و قافيه ي صراد ايدىيورز . نظم بچشمده هرايکيسنه دائر دوشوندکريکزي سويليه جکزي .

نظم تعیری ، موزون و اکثریامقنی اولان آثاره مخصوص در .
بوایکی صورت افاده دن انسانیتک هانکیسنه دها اول مالک
اولدینی مسأله سنی تدقیق ایتمک ایسته میه جکز ؛ زیرا فکر محجه
حالا بو حقیقتی ده ادوار قبل التاریخیه نك سیمسلی افقلارندن
یوکسلته رک برضای وضوح ایله تقدیر قابل دکل در . هله بوایکی
قسمک هر برینه ماضیده بر تاریخ تشکیک تعیدی بزى هیچ مشغول
ایتمیه جک ، ذاتاً بیلیورز که بو طرز اشتغالک جدی و قیمتی بر فائده
نظریه سی بیله یوق دریالکز تصنیف تحریر ایچون نثر و نظمه آیری بر
مقاله تخصیص ایدرک بحثی خلاصه ایله مک بزه کفایت ایدر .

نثر و انواعی

هر شی کی نثرده بعض درجاته آیریلیور : علی الباده
افادتمز « نثر عادی » یی تشکیک ایدر ؛ حقایق علمیه نك طرز
تشریحنه « نثر فنی » دینیر ؛ هر ایکسینک فوقنده ،
انسانیتک افکار و حسیات صمیمه سته وجود ویرن
وا کثریا محررک بولندینی محیط اجتماعی نك ا کدار و مسراتی
ترنم ایدن برده « نثر ادبی » واردر .
صوک قسمده موفق اوله بیلمک آنجق فطری براستعداد
ویک ضعیف احتماله کوره بلکه بو یوک بر ادمان قلمی ایله
قابل اوله بیلیر . کتابت معلملرینک رهبر اولمغه چالیشدقلری .

انتخاب ایلا دیکنز شو مثالارک قیمت نفاستندن باشقه سرنک
ایچون بالخاصه خطابتده بردلات فیضکاری بولندیقنه قانع دکم. بونلر
نهایت کوزل برغونه کتابت وظیفه لکی ایفا ایده بیلیرلر ؛ فقط
برجماعت حضورنده سوز سویلمه یی او کرتمه لرینه امکان یوق در .
بندن بومسأله حقیقده ده بر فکر عملی ایسترسه کنر ایرادنطقه موفق
اولق ایچون شونناچیز مطالعه یی هر دوره حیاتک زده تطبیق
ایتمک چالیشکنر دیم وسزه صنعت خطابتده بوندن ایی بر رهبر
بولنه جغی امیدایتمیورم : «هر کی مسه کندی عالمنک پادشاهی در»
زده هر کس کی کائنات خارجیه دن نصیب انتباهی آلمق ایستمه یی
دائماً حقیقته ، ناموسکارلغه کشاده و پرستشکار بر شخصیته مالک
دکلی یز ، فکر عزیمیله محجوبیتی استحقار ایده لم ؛ سربست
وبی پروا دوشوندکلریمیزی ینه آزاده اندیشه ونزیه برلسان ایله
مخاطبلارک اوکنه یایمق حقوق اجتماعیه منک محترم بررکنی اولدیغی
اوکره نیلسین ، اعتماد ایدیکز که برقاق تجربه دن صوکره نسبه
شایان تقدیر بر موفقیت خطابته مالیکیتمز ایچون سوینه جکیز!..

حکایه و تماشا

حیات اجتماعیه ده جریان ایدن سرگذشتلره بکزه تهرک
ذهناً ایجاد ایله دیکنز عالمری بر مجموعه وقایع حالنده یازمقدن
متولد آثاره حکایه نامی ویریلیور. اکر حادثه لسان صنعتده
«قهرمان» صفتی ویریلن اشخاص ایله برابر مختلف صفحات

حیات ایچنده طوپلانهرق ~~صحنه ده ممثلر طرفندن~~ عرض اولنورسه تماشای دیورز .

حکایه و تماشای حقنده کی بو ایضاحک البته موضوع تاریخه بر ذره اصنافه سی یوقدر . تاریخ ، هله عصریمزده آلدینی شکل تتبع اعتبارله شعر و خیاله هیچ تماس ایتمز . ماضیده یالکیز مصر برعزم انتباه ایله حقایق ماجرای آرار . حکایه و تماشای ایسه فکرك ، حسیاتك ، روح شخصیتیمزك مولود صنعتی در ، اولاردن باشقه حیثیتله بر وظیفه خدمت بکنمیز : بر تصویر خیال ایله ده اولسه مقصده ساده کائنات سرگذشتیمزدن بر لوحه عبرت و محاسن تمثیل ایده بیلیمك در .

حکایه ایکی قسمه آیریلیر : لسانمزه برینه ساده (حکایه) دیگرینه (کوچوك حکایه) دیمك شایع و اصطلاح اولمش در . بو ایکی نوع ادبیدن باشقه صرف خیالاته ، غریب سرگذشتلره عائد برده افسانه طرزی وار . بو کونکی صورت قبوله کوره بوکا (مصال) دیمك موافق اوله جغنی ظن ایدیورم که طبیعی جدی حکایه لرك ، قیمت ادبیه جه دوننده در . مع مافیه فیضکار بر قلمك موفقیت اسلوبی ایله بو طرزده مستثنی بر مزیت شعر و صنعت ویریه بیلیر .

اولجه تماشای وحدت وقعه و زمان و مکان اصولی قبول ایدلمشدی . لکن وقایع تماشایی دائماً عین زمان و مکانده کوسترمك مجبوریته بالخاصه نسبت قاریشیق و اوزون موضوعلر ایچون البته بویوک

نباتی نظر دفته آلمیه رق اھمال ایتھ نك بر جنت اوله جفتی اكلار.
بزم مطالعه سنده بولونديغمز خصوص ده عینیله بویله در: معماری،
هیکل تراشلق، رسم، موسیقی و شعره حیات مدنیه نك از هاری
دینه بیلیر. بونلرک قیمتی اوله یوکسك فرض ایده لم که کندیلیرینی
حصوله کتیرن حیات مدنیه بو صنعتلره تابع اولسون. بونکله
برابرینه حیات مدنیه نك بر شرط مقدم اولمسی قبول ایدیله جك
وبومدنیته وجود ویرن تحصیل برنجی موقی طوتمق ا قضا
ایله جك در.

کتابتده اصول تدريس

مکتبلریمزده کتابت درسی پك مختلف واکثرأ حتی « علم
تربیه » نك انك ساده قواعدینه مغایر اوله رق تعقیب ایدیلور.
بن بوکون سنزه اصول تحریرك هر طرز تعلیمی حقنده فکریمی
آچیقجه کوسترمك املندیم. ویريله جك تفصیلا تدن کتابتده
بالخاصه طرفدار اولدیغم مسلكی ده مثاللریله برابر واضحاً بیلد-
یرمك ایسته یورم، اولاشو ایکی مسلك تدريسك یازیده
آرتق تمامیه افلاس ایتمش اولدیغنی سوبلیه جکم:

(۱) ناچیز بر تجربه قلمیه ده بیله بولونمغه لزوم کورمهدن
ساده « محرراتکیزده اولوب، اولدیغندن. . . صیغه لرینی، هله
صاقین (و) حرفی هیچ قوللانما یکنز » طرزده عنیدی و مجرد

سسوزده فالان بعض مطالعاتی ایکیده بر تکرار ایدرک محرر
یتیشدیرمک ادعای !

(۲) هنوز ایلاک دفعه درسخانه تحریره کیرن طلبیه
الواح طبعیدن برینی مثلاً «غروب و یا طلوعی تصویر ایدیکزه
بر یانغین مواجه سنده کی احتیاسکزی یازیکز . . . » کبی
خطالی و آنجق خصوصی قابلیته لزوم حس ایتدیرن ، قاعده
تکامله مخالف موضوعله یازی بی او کرتمک خیالی !
برنجی طریق تدریسک اوفاق بر تنقیده ذره قدر لیاقتی
اولمدیغی خطاره بیله احتیاج یوق در .

ایکینجی اصولک ، هر وظیفه بی کمال دقتله تصحیح ایتک
اوزره مخیله به بذاته موضوع تدارکی ایچون بر ملکه تحریر
ویره چکی دوشونیه بیلیر . فقط امین اولمالی که بو مزیت
ایجاد ادعای مالکیت ایده جک افندیلرک یگون عمومیه
حق بوتون بر عمر تدریس ایچنده احادی کچه مز . صنفده
فطرت و یا تصادفک مظهر مساعده و تکاملی اولان افندیلر
ایسه وجدانمزلک احتیاج افتخارینی تطمین ایتمکدن پک اوزاق در ؛
کندیلمزی آلدمایلم !

بز هیأت عمومیه کزک دکل - چونکه بوکا حالاً احتمال
ویریله مز - مکتبه اکثریتک آنجق تطبیقات ایله ، خیرکار
معلمی اولمه چالیشیه سهق وظیفه مزنی حسن ایفادن متولد
بر انشراح ایله یاشامغه حق قازانیرز . تجربه مزده خطا یوقسه

دوشونهرک جواب حاضر لامقله بوله بیلیرز . بونک بر کوچوک نمونه سنی کورمکه لزوم واردر ؛ ایشته افندیلردن برینک وظیفه سی :

(۱) عارف نامنده بر دلیقانیلی استانبولده کنندینه ایش آریوردی . زنکیین بر تاجر ه مراجعت ایتدی . (۲) تاجر سر نتیجه بر جواب ویردی : — آدمه احتیاج یوق ! (۳) عارف آیرلدی ؛ (۴) تجارتخانه نك آویسنده بر طوپلی ایکنه کوردی ، (۵) آلدی . (۶) حال بوکه تاجر کنه چک اوزاقلاشدیغنه باقیوردی (۷) ایکنه بی یردن آلدیغنی کوردی ، فکرینی دیکشیدیردی ، (۸) دلیقانیلی بی چاغیردی ؛ کنندی اداره خانه سنده کوچوک بر وظیفه ویردی . زماننده الک بویوک مالیوندن اولان عارفک ثروتنه بو ، بر مقدمه اولدی .

افندی نك یازمه دن اول کافی درجه ده دوشونمه دیکی وظیفه سنندن بللی : صفحات حکایه نك کوچوک ، فقط نظری اوقشایان حرکتلری حقنده هیچ بر سوز یوق . حال بوکه ایجه یازمق ایچون او حرکتیه ، وظیفه ده نه قدرشی سویلنه بیله جکی تعین ایتمه که لزوم وار . بز دائماً دقت ایدیورز : بر چوق افندیلر موضوع سویله نتیجه همان قامی کاغذ اوزرنده سرعتله یوروتمه که باشلار ؛ فقط ساده اکثریاً ناتمام بر جمله وجوده کتیرر . صوکره ؟ یازاجق بر شی بوله ماز ، آرانیر ؛ لیکن ذهن تماماً خالی در .

خیال‌کزی هر زمان شدت فعالیتیه ، موضوع تحریری صرف
 کندی استعدادیکزله بولمغه سوق ایدن بو ایکنجی صورت‌ده
 اکثریتک معلمی اولمق سعادتی دائماً وهر کسندن اسیر کر .
 بز کتابت تدریساتک ، امکان درجه‌سنده ، عملی دوامنه
 طرفدارز . واقعا نظریات ادبیه‌نک‌ده لزومسزلقنه شیمدی‌یه
 قدر هیچ قانع اولمدق . لیکن بونک بر شرط اجرایی وار :
 هر نظری توصیه ، سنک یازیلریکزدن متشکل بر چوق
 مثالله تطبیق ایدملی ! بن توسیع ویا طوغرودن طوغرویه
 تحریر ایچون ویره‌بیله‌جکم وظیفه‌لرک دائماً حیات اجتماعی‌ده
 کورولان حادثاته عائد اولمسنه چالیشه‌جغم . سنزده موضوعکزی
 فکر منطقی ایله ، مثلاً بر حکایه‌نک جریان حدوتنه کورده‌یازمغه
 آیشکیز ! اثریکزده نلره دائماً رعایتکار اوله‌جفکزی ایشته
 برکره ده‌اخلاصه ایدیورم ؛ اصول کتابتک «سائر طریقاری
 ونطبیقاتی حقنده بالاخره فکری سوبیله‌جکم :
 برئی توصیه . — وظیفه‌یه باش‌لایورکن «ناصل ؟»
 و «نه‌ی ؟» افاده ایله‌جکمز ، تماماً ذهنمزده معین اولمالی‌در .
 بونده موفقیتیزی بر شی تأمین ایدر : موضوعی اطرافلی
 ودرین دوشونمک ! بوصورتله ماضی اولان وقتکزه آچمایکیز !
 کوزل و طوغرو بر سوز وار : دوشونمکله کچن زمان
 قازانیلمش‌در ، هدر اولماز !
 نه یازه‌جغمیزی ، «نیچون ؟» و «ناصل» سؤال‌لرینه ،

EK 2. SÖZLÜK

Abide	Yadigâr kalacak eser, anıt
Ahcâr	Taşlar
Akvâl	Sözler, kaviller
Alâmet	Nişan, işaret
Atf	Bağlama, ekleme, meyl etme
Becâ	Yerinde, yerine, uygun
Bed'	Evvel, başlangıç
Beşeriyet	İnsanlık
Beynelmilel	Milletler arası
Binaenaleyh	Bundan dolayı
Bî-tab	Yorgun, güçsüz
Celb	Kendi tarafına çekmek
Cerihadâr	Yaralı
Cüz	Kısım, parça
Edvâr	Devirler, zamanlar
Edvâr	Devirler, zamanlar
Efkâr	Fikirler, düşünceler
Elsine	Lisanlar, diller
Enva'	Çeşitler, türler
Esvât	Sesler
Eşcâr	Ağaçlar
Eşhâs	Şahıslar, kişiler
Evza'	Haller, durumlar
Fasıla	Noktalı virgöl
Fevk	Üst taraf, yüksek derece
Feyzkâr	İlim, irfan sahibi
Fıtri	Doğuştan, yaratılıştan
Filhakika	Esasında, hakikati, doğrusu
Gızâ	İnsanı besleyen maddeler, gıda, besin
Gûş	İşitmek
Halaskâr	Kurtarıcı
Himmet	Kalp isteği ile gösterilen gayret
Hulâsa	Birşeyin, bir bahsin özü, kısaca
İttirâd	İntizamlı, uygun şekilde, ritmik
İctihâd	Bir kimsenin fikri görüşü
Îfâ	Ödemek, yerine getirmek

İhtilâf	Ayrılık, uymayıp, anlaşmazlık
İhtisâsât	Hissetme, duygulanma
İhtizar	Huzura çıkmak, hazır olmak
İktifa'	Arkasından gitme, izinden gitme
İnkişâf	Açılma, meydana çıkma
İskât	Düşürmek, düşürülmek
İsti'mâl	Kullanmak, faydalanmak
İstiâre	Bir kelimenin manasını başka bir kelime hakkında kullanma
İstihkâr	Hakir görme, hor görme
İstinât	Dayanma, güvenme
İştigâl	Bir iş işlemek, uğraşmak, çalışmak, meşgul olmak
İttihâz	Kabul etme, itibar etme, sayma
İzhâr	Gösterme, meydana çıkarma
Kâbil	Kabul eden, mümkün olan
Kaide	Esas, temel
Kani'	Kanaat eden, inanan
Karîb	Yakın, hısım
Kavaid	Kanun, kural
Kavi'	Güçlü
Kezalik	Bunun gibi, böylece
Lâhika	Ek, ilave
Lâyezal	Zeval bulmaz, yok olmaz
Ma'mafih	Öyle olmakla beraber
Mâder-zâd	Anadan doğma
Mahdud	Sınırlanmış, çevrilmiş, hudutlanmış
Makrun	Ulaşmış, kavuşmuş
Mâlik	Sahip
Manzume	Şiir
Mazhar	Sahip olma
Mebâdî	Başlangıçlar, ilk unsurlar
Medar	Bir şeyin etrafında döneceği nokta
Menşe'	Bir şeyin çıktığı yer, esas, kök
Mevâd	Her şeyin aslı, mayası
Mevhûb	İhsan edilmiş, karşılıksız
Mu'teber	İtibar gören, inanılır, güvenilir
Mu'terize	Parantez
Muaheze	Çıkışma, tenkit

Muayyen	Görölmüş olan, belli olan, tayin ve tespit olunmuş
Mudhike	Komedyâ
Mufassâl	Geniş açıklama
Muharir	Yazan, kâtip
Mûsâdif	Rastlayan, tesadüf eden
Müdâvele	Elden ele gezdirme, alıp verme, fikir verme
Mümeyyize	Tırnak işareti
Müstagrak	Garkolmuş, dalmış, batmış
Müstefid	İstifade eden, faydalanan
Müsteşrik	Batılı alim
Mütâlaa	Bir işi etraflica düşünmek
Müteaddit	Türlü türlü, çeşitli, birden çok
Müteharrik	Harekete geçen
Mütehayyir	Hayrete düşmüş
Nâçiz	Değersiz, çok küçük
Nahv	Cümle bilgisi
Nazariye	Görüş, düşünce
Nisyan	Unutmak, hatırdan çıkmak
Nokta-i İstifham	Soru işareti
Nokta-i Nida	Ünlem
Payân	Son, nihayet
Perestîşkâr	İbadet edercesine seven
Riayet	Hürmet etmek, hürmet
Rikkat	Acıma, incelik, yumaşaklık
Riyaziye	Hesap ilmi, matematik bilgisi
Sahabet	Sahip olma, sahip çıkma, sohbetinde bulunmuş olma
Sâi	Çalışan
Saik	Sevk eden, götüren, sebep
Sâit	Sesli
Sâmit	Sessiz
Sarf	Kelime bilgisi
Sekte	Virgöl
Sergüzeşt	Macera, baştan geçen haller
Sükût	Susma, konuşmama
Şebâb	Gençlik, yiğit, civan
Ta'birat	Tabirler, ifade şekilleri, anlatmalar
Tâfsilât	Açıklamalar

Tahassûs	Bir kimseye mahsus kılınmak
Tahrir	Yazmak, kaydetmek
Tavzîh	Açıklamak, açık olarak beyanda bulunmak
Tebeddül	Başkalaşmak, değişmek
Tebellür	Billurlaşmak, parlak
Teceddüt	Tazelenme, yenilenme
Tedkîk	Araştırma
Tedrisât	Ders verme
Teheyyü	Hazırlanma, nizamlanma
Teheyyüc	Heyecanlanma, coşma
Tekâmül	Kemal bulma, olgunlaşma
Tekrîr	Tekrarlama
Temâşâ	Seyretmek, seyre çıkmak
Tenazur	Birbirine karşı olma, simetri hâli, bakışmak
Tenevvü	Çeşitlenmek, çeşit çeşit olmak
Tenkît	Noktalama
Tenvîr	Aydınlatma, bir şey hakkında bilgi verme
Terakki	İlerleme, yukarı çıkma
Tesmiye	İsimlendirme, ad verme
Tetebbuât	Araştırıp, incelemeler, arayıp öğrenmeler
Tevafuk	Birbirine uygunluk, muvafık oluş
Tevdiât	Emanetler, emanet bırakma
Tevsî'	Genişletme, genişletilme
Vâhid	Bir, tek
Vakıa	Vuku bulum, olmuş, var olan mevcut bir hadise
Vâsıl	Ulaşan, erişen, kavuşan
Vâsıta	Aracı
Vâsi'	Geniş, enli, meydanlı
Vesaîf	Vasıtalar
Vusul	Ulaşma, erişme, varma, yetişme
Vuzuh	Açık ve anlaşılır şekilde olmak
Vüs'at	Genişlik, bolluk
Zaîd	Fazlalık, ilave olunmuş
Zindegî	Canlılık, zindelik, dirilik

EK 3. TURNITIN RAPORU

The screenshot shows the Turnitin assignment inbox interface. At the top, the URL is https://turnitin.com/t_inbox.asp?r=26.642587955623&svr=04&lang=en_us&aid=43819996. The user is logged in as Osman Altıntaş. The interface includes navigation tabs for Assignments, Students, Grade Book, Libraries, Calendar, Discussion, and Preferences. The current view is 'NOW VIEWING: HOME > YİĞİT TEZ: 1234 > TEZ YÜKLE VE KONTROL ET'. Below this, there is a section 'About this page' explaining the assignment inbox. The main section is 'Tez Yükle ve Kontrol Et' with a sub-header 'INBOX | NOW VIEWING: NEW PAPERS'. A 'Submit File' button is present. A table lists the submission details:

	AUTHOR	TITLE	SIMILARITY	GRADE	RESPONSE	FILE	PAPER ID	DATE
☐	Yiğit Kurt	SÜLEYMAN ŞEVKETİN KAVAYİD-İ TAHRİR ADLI ...	9%		*	File	617254549	21-Dec-2015

At the bottom, there is a footer with copyright information: Copyright © 1998 – 2015 Turnitin, LLC. All rights reserved. and links to Usage Policy, Privacy Pledge, Helpdesk, and Research Resources.